

**Eesti kaitseväge
aastaraamat 2023**

EESTI KAITSEVÄE AASTARAAMAT 2023

EESTI KAITSEVÄGI

FOTO: RAUNO VOLMAR

KAITSEVÄE JUHATAJA EESSÕNA / Martin Herem	lk 4–5
VENEMAA ON LÄBINUD AJUTISE PEATAOLEKU FAASI / luurekeskus	lk 6–21
MIDA ME VENE-UKRAINA SÕJAST ÕPPINUD OLEME? / kaitseväge akadeemia	lk 22–39
KAITSEVÄE PEASTAABI ÜMBERKORRALDUSTEST / Enno Mõts	lk 40–43
INVESTEERINGUTE EDU VALEMISSE KUULUB TEADLIKULT VALITUD STRATEEGIA / Magnus-Valdemar Saar	lk 44–55
DIVIISI KIIRE KÄIVITAMINE JA ÕIGESSE ARENGURÖÖPASSE SEADMINE / Veiko-Vello Palm	lk 56–59
ARENDAMISE, TUGEVDAMISE JA TULEVIKU KUJUNDAMISE AASTA / Thorir Gudmundsson	lk 60–63
TEISEST TERASEST TEHTUD / Hannes Parmo	lk 64–67
KIVIKÕVAD EESTI SÕDURID VABADUSE KAITSSEL KA VÄLJASPOOL KODUMAA PIIRE / Martin Abram, Janari Kintsiraud	lk 68–73
OPERATSIOON USSISÕNAD KAITSOLIIDU VAATEST / Rain Jano	lk 74–77
500 000 VARUSTUSELEMENTI ÕIGEL AJAL ÕIGES KOHAS / Tanel Kurisoo	lk 78–81
KÜBERVÄEJUHATUS KORRASTAS OMA RIVI / René Innos	lk 82–85
ÕHUKAITSE TUGEVNEB OLULISELT / Toomas Lents	lk 86–91
OLULISELT SUURENES LAEVATÕRJEVÕIME / Jüri Saska	lk 92–95
NATO STAABIELEMENDI UUENEV ROLL / Peeter Ivask	lk 96–99
RAHVUSVAHELINE ÜLEMVEEBLIKURSUS BALTI KAITSEKOLLEDŽIS / Peeter Einbaum	lk 100–103

Sõjalist ohtu Venemaa naabritele võiks mõõta valemiga:
 – Ukraina sõda + agressiooni ettevalmistuseks kuluv aeg – maailma praegusel ajal suhteliselt rahulik olukord + Eesti (NATO) kaitsevalmidus = Venemaa agressioon mõne naabri vastu.

HEA LUGEJA!

MARTIN HEREM

kindral, kaitseväe juhataja

Kaitseväe aastaraamat 2023 annab ülevaate Eesti sõjalise kaitse arengust äärmiselt äreval ajal. Venemaa jätkab sõda Ukrainas, on agressiivne nii võimuladviku kui ühiskonna retoorikas, kavandab suurendada sõjaväge ja sõjatööstuse toodangu mahtu.

Võib olla ei ole vale võrrelda praegust aega 1930ndate teise poolega – sõjaeelne aeg. Sõjalist ohtu Venemaa naabritele võiks mõõta valemiga: – Ukraina sõda + agressiooni ettevalmistuseks kuluv aeg – maailma praegusel ajal suhteliselt rahulik olukord + Eesti (NATO) kaitsevalmidus = Venemaa agressioon mõne naabri vastu. Samal ajal jätkab Venemaa meie suunal hübriidsete vahenditega. Tema eriteenistused on möödunud kuudel palganud ja juhendanud sabotööre, kes õnneks küll on läbi kukkunud. Küberrünnakud on muutunud tavapäraseks. Infooperatsioonidega lõhutakse ühiskondade ja riikide ühtsust.

Eesti kaitsevägi ja tegelikult kogu riik on siiski viimased kaks aastat selliseid ohte üsna tõsiselt võtnud. Oleme märkimisväärselt parandanud oma merelisi võimeid. Praegu on mereväel kasutada nii meremiinid kui laevatõrjeraketid. Koos Poola ning äsja NATOga liitunud Rootsi ja Soomega peaksime suutma lahendada ühe oma võtmeprobleemi – võimaliku blokaadi Läänemeresel.

Seejärel muutub agressoril üsna ebatoenäoliseks laeva- ja õhutõrje paiguta-

mine Läänemerele, mis omakorda võimaldab meile liitlaste õhu- ja meretoetuse.

Maismaal oleme samuti tublisti arenenud. Veidi üle aasta tagasi loodud Eesti diviis on end õppustel igati tõestanud. Sellega on loodud juhtimisvõime siin olevatele ja vajaduse korral tugevduseks saabuvatele NATO jõududele. See kõik on kavandatud uutes alliansi kaitseplaanides.

Samuti oleme suurendanud maakaitse kahekordseks ning täiendanud nii tanki- kui õhutõrjevõimet. Alustatud on suuremahuliste laskemoona hangetega. Järgmisel kahel aastal lisanduvad diviisi võimetele täiendavad iseliikuvad haubitsad, varitsev õhuründemoon ja mitmikraketiheitjad. 2. jalaväebrigaad saab endale soomustransportöörid. Õhuvägi saab aastaks 2026 keskmaa-õhutõrjesüsteemi ja parandab seirevõimet.

Paraku võib see olla ebapiisav potentsiaalse ohu heidutuseks. Meie ja liitlaste võimed suudavad ära hoida okupatsiooni, kuid ei pruugi heidutada destabiliseerimise eesmärgiga teostatavat konventsionaalset sõjalist kallaletungi. Peame jätkama kohanimisega ning tegema raskeid otsuseid.

Praeguseid väljakujunenud ja mugavaid tegevusstandardeid tuleb muuta, mittesõdivaid tegevusi aga tsentraliseerida. Seda kõike selleks, et sõjalise kaitse seisukohalt kriitilisemad elemendid rohkem ressursse saaksid, mitte ainult raha, vaid ka inimesi ja aega. Tõenäoliselt on raskemad ja keerulisemad ajad alles ees. Kuid rauda, inimesi ja tarkust on meil rohkem kui kunagi varem. See toob enesekindlust.

Eks lugege ise.

FOTO: MARIA TAMMEID / KAITSEVÄGI

Lavastus Stalingradi lahingu 81. aastapäeval Volgogradis.

FOTO: ALEXANDER KULIKOV / AP / SCANPIX

Nüüdseks juba kümnendi väldanud Venemaa sõjalise agressiooni jooksul Ukraina vastu on pretsedenditult intensiivne faas kestnud viimased kaks aastat.

VENEMAA ON LÄBINUD AJUTISE PEATAOLEKU FAASI

LUUREKESKUS

Venemaa on selle aja jooksul üritanud sõjaliste vahenditega kukutada Ukraina valitsust, hävitada kaitsevõimet, majanduslikku potentsiaali ning isoleerida teda Musta mere akvatooriumist. Kuigi osaliselt on Venemaal õnnestunud oma okupatsiooni Ukraina territooriumidel kinnistada, ei ole ta seni täitnud oma eesmärke ning saavutanud peamist – murda Ukraina rahva väljendatud tahet lõimumiseks läänega ning tahet kaitsta Ukraina suveräänsust.

Tuleb silmas pidada, et Ukraina on vaid osa laiemast Venemaa strateegilisest eesmärgist. Revanšistlik Venemaa soovib endiselt taastada kontrolli kaotatud alade üle ning laiendada oma mõjusfääri Vene impeeriumi ja Nõukogude Liidu poolt domineeritud aladel. Ühes sellega taotleb ta oma läänevastase julgeolekupuhvri laiendamist tagasi riikidesse, kellel on läinud korda taasühineda või kes on liitumas lääne väärtusruumiga.

Venemaa ei ole loobunud ka kaugemast eesmärgist muuta Euroopa julgeolekuarhitektuur endale soodsamaks. Selleks loodab ta, et kauakestva ja kurnava sõja tekitatud pinged ning väsimus annavad lõpuks võimaluse jõuda kokkuleppele kõigi vajalike poolte vahel. Selle saavutamiseks põhjustab Venemaa vastasele talumatult valu, tähelepanu hajutamist ja enda võidukäigu illusiooni. Venemaa tahab võtta vastaspoolelt lootuse muuta olukord paremuse poole.

Selle tunde tekitamiseks võtab ta praegu kasutusele kõik oma vahendid, et

seejärel luua vajalikud tingimused olukorra külmutamiseks enesele soodsatel positsioonidel. See annaks talle võimaluse taastada ka sõjalist võimsust, ilma et see lahinguväljal kohe ära kuluks, ja võtaks teataval määral maha ka Venemaa riigisiseseid ühiskondlikke pingeid.

Värbamiskeskus Rostovis Doni ääres pakub kahurilihaks mineku eest ühekordset tasu ja kuumakset. Hind 2024. a märtsi kursiga – 210 000 rubla võrdub u 2100 euroga.

FOTO: SERGEI PIVOVAROV / REUTERS / SCANPIX

Venemaa ei ole loobunud kaugemast eesmärgist muuta Euroopa julgeolekuarhitektuur endale soodsamaks.

Tõsi on see, et Ukraina äärmiselt kangelaslik vastupanu on tulnud Moskvale suure üllatusena. Ukraina kaitsetegevus on toonud kaasa teatava Venemaa tavavägede võimete mõõna. Kujunenud olukord on sundinud teda rakendama sõjategevusse ressursse, mida ta oleks soovinud parema meelega säilitada (mobilisatsioon,

Niinimetatud Noorte Armeed Putinit toetaval paraadil Peterburis eriti entusiastlikke nägusid ei näe.

FOTO: ANDREI BOK / SOPA IMAGES / SCANPIX

reservbaasid, ladustatud laskemoon/raketid) laiaulatusliku sõja pidamiseks.

Kuid teiselt poolt on see nüüdseks tekitanud Venemaal olukorra, kus riik on koondanud oma võimed ja hakanud oma kaotusi kompenseerima. Ühtlasi on Venemaa läbinud ajutise peataoleku faasi, kus suur osa protsesside toimimisest langes vastutavatele struktuurivälistele osalejatele (näiteks föderaaltasandi omavalitsused, suurettevõtted, valitsusväline sektor jne), kellele lihtsalt anti kõrgemalt tasandilt korraldus vastavaks tegutsemiseks või kvaa-si-vabatahtlik soov protsessi toetada.

Venemaa on läbinud ajutise peataoleku faasi, kus suur osa protsesside toimimisest langes vastutavatele struktuurivälistele osalejatele.

Kuigi nende osa on endiselt suur, hakkab sõjaliste ettevalmistuste ja nende tagamise kaalukauss nihkuma tagasi selleks

ettenähtud riiklikele struktuuridele. Selle edukus sõltub omakorda sellest, kui intensiivselt on ta seotud tegevusega Ukraina sõjateatris ning millisena püsib riigisisese julgeolekuolukorra stabiilsus. Viimase haprust demonstreeris 2023. aasta juunis toimunud relvastatud mäss Venemaa kõrgema poliitilise ja sõjalise juhtkonna vastu.

MAAVÄGI KOHANES VÄIKEÜKSUSTE TAKTIKAGA

Kõige märkimisväärsemad muutused Vene Föderatsiooni (VF) relvajõudude maavägedes 2023. aasta jooksul olid kohanemine väikeüksuste taktikaga, elektroonilise võitluse ja varitseva mooni (ründedroonide) oskusteabe levik lahingutsoonis.

Venemaa teatavaks õnnestumiseks võib pidada ka Ukraina okupeeritud aladel 2022. aastal alustatud suure kaitserajatiste süsteemi väljaehitamist mitmes liinis, mida ta tugevdab järjepidevalt uute elementidega (sh tööstuslikud kaitseotstarbelised betoon-

elemendid). See on stabiliseerinud rinnet ning andnud Venemaale võimaluse hoida praegust operatsioonitasandit Ukrainas.

Kaotatud isikkoosseisu asendamiseks ja suurendamiseks on Venemaa korraldanud mobilisatsiooni esimese laine ning 2023. aastal alustas ka lepinguliste sõdurite värbamise laiaulatusliku kampaaniaga. Avalike hinnangute kohaselt oli Venemaa 2023. aasta lõpuks kaotanud Ukrainas 315 000 sõdurit. Samas 2022. aasta teises pooles alustatud mobilisatsiooniga saadi asenduseks umbes 300 000 isikut. 2023. aastal värvatud lepinguliste sõdurite arv oli umbes 280 000 ehk kokku on Venemaa kaasanud lisaks 580 000 isikut ning suurendanud VF-i relvajõudude arvu 265 000 võrra.

Siiski on rängad kaotused toonud kaasa mingi muutuse maavägede käitumises. VF-i relvajõud on muutnud rünnakute taktikat tõenäoliselt seetõttu, et «vana struktuur» ei toiminud. Pataljonitaseme ja suuremate formeeringute rünnakutel kao-

tati palju tehnikat ja isikkoosseisu ning VF-i relvajõud on hakanud rünnakul kasutama peamiselt roodusuuruseid üksusi.

Seetõttu moodustatakse roodu või isegi madalamal tasemel sihtotstarbelisi «rünnakuüksusi» või «ründegruppe», mille peamine eesmärk on saavutada rünnakutel taktikalise taseme läbimurre. Selleks kasutab Venemaa laialdaselt üksuseid Štorm-Z ja Štorm.

Sõjapropagandat levitav reklaamtahvel langes Peterburis rüüstamise ohvriks.

FOTO: DMITRI LOVETSKI / AP / SCANPIX

Kaotatud isikkoosseisu asendamiseks ja suurendamiseks on Venemaa korraldanud mobilisatsiooni esimese laine.

Wagneri alustatud värbamisi kinnipidamisasutustes on jätkanud Venemaa kaitseministeerium, moodustades nendest Štorm-Z üksusi. Üksuse liikmed on suuremalt jaolt vangid, ent sinna saadetakse isikkoosseisu regulaarüksustest distsipliinirikumistega vahele jäänud või alluma-

tust ilmutanud isikuid. Štorm-Z puhul on tegemist kergjalaväe allüksusega, valdavalt rühma, harvem roodu tasemel allüksusega, mida on tugevdatud täiendava tule- ja lahingutoetuse elementidega (sh drooni-meeskonnad).

Sellise kergjalaväe eesmärk on rünnaku esimeses laines vallutada uued positsioonid, et regulaarvägedel oleks hiljem soodsamad tingimused vastasega sõdimiseks. Neid kasutatakse ka vastase kaudtule väljameelitamiseks ja miiniluure tegemiseks, et säästa regulaarvägesid ja paremini väljaõpetatud üksuseid. Ehk teisisonu Štorm-Z kasutatakse «kahurilihana». Üksuste Štorm-Z väljaõpe on võrdlemisi lühike – kuni kaks nädalat, mistõttu ilmselt ei saavutata sellist taset, et iseseisvalt ülesandeid täita.

RÜNDEÜKSUS ŠTORM TULEB TEISES LAINES PÄRAST «KAHURILIIHA» ŠTORM-Z

Samal ajal moodustatakse regulaarüksustes Štormi üksuseid. Üksus Štorm on üldiselt paremini väljaõpetatud ja varustatud kui naaberüksused. Üksust kasutatakse siis, kui nähakse, et eesmärki suudetakse täita minimaalsete kaotustega ja selleks saab kasutada sihtüksusena loodavat rünnakgruppi. Tema edu sõltub siiski paljuski emäüksuse (brigaad, pataljon) võimetest ja kompetentsist.

Rünnakurühmale Štorm on enamasti juurde antud lisavõimed – orgaaniline kaudtuletoetus, tuletoetusrühm, sh tankitõrjevõime, soomusvõime ja lahingupioneerid –, et kindlustada vallutatud positsioone ja edendada rünnakut. Tihti toimub see teises laines pärast Štorm-Z ettevalmistavaid tegevusi.

Mõlemaid üksusi ühendab see, et need moodustatakse kindla ülesande täitmiseks, näiteks rünnata kindlustatud metsa- ja linnaalasid või vallutada vastase kaitsepositsioone geograafiliselt keerulistes asukohtades. Peamine eesmärk on leida vastase kaitstes nõrgad kohad. Üksusi võidakse ka-

Venelased muudavad maailma. Juba lapsest peale peavad nad sõjanduspisiku sisse saama.

mutada ka vähem aktiivsetel rindelõikudel kaitsetegevuses.

Venemaa põhitähelepanu on kogu 2023. aasta vältel keskendunud ka elektroonilise võitluse kohandamisele ja nüüdisajastamisele. Ukrainas laialdaselt kasutusel olev mehitamata luure ja löögiplatvormide loetelu on endaga kaasa toonud muutused Venemaa elektroonilise võitluse üksustele. Uusi ülesandeid ja juba varem täitmist vajavaid ülesandeid on täidetud vahetult nii kontaktjoonel kui

Venemaa põhitähelepanu on kogu 2023. aasta vältel keskendunud ka elektroonilise võitluse kohandamisele ja nüüdisajastamisele.

ka kuni 1000 km sügavusel Venemaa territooriumil.

Olukorra on tinginud varasemate droonide vastu kasutatud süsteemide Krasukha-4 ja Repellent ebaefektiivsus ja vähe-
ne suutlikkus kaitsta eesliini üksusi suhteliselt lihtsate ja ökonoomsete ründedroonide eest. Nimetatud vahenditele lisandus just kontaktjoonele roodu ja madalamal tasemel kasutatavaid EV vahendeid.

Ümberpaigutatavatest vahenditest on kasutusel Serp-VS, Ratnik (EV süsteem) ja

objektikaitsevahenditena Striž-3 ja Siloki süsteeme. Viimastele lisanduvad kaitsejoonel «droonipüssid», mis erinevalt Siloki ja Striž-3 süsteemidest kasutavad suundantenne, et kaitstava objekti lähipiirkonnas, keskmiselt 200 m raadiuses, segada ründedrooni juhtimist just viimasel lennusegmendil enne sihtmärgi tabamist.

Liikuva tehnika kaitset on hakatud te-
gema komplekselt, kuhu peale improvi-
seeritud või projekteeritud kaitsevõrede on nüüdseks lisatud ka elektroonilisi kait-

«Kultuuriliste ja patriootlike» ürituste programm Peterburis otsib ikka noormehi rindele.

FOTOD: ANATOLY MALTSEV / EPA / SCANPIX

sevahendeid RP-377, Volnerez ja Triton. Samuti on otsitud lahendust Starlink terminalide avastamiseks ja seejärel nende neutraliseerimiseks. Näiteks jõudis 2022. aasta lõpul katsetamisjärku Starlink terminalide avastamiseks ja peilimiseks loodud EV süsteem Borštševik.

Elektroonilise võitluse komponent kuulub ka Venemaa tagala julgeoleku kompetentsi, kusjuures selle ülesande täitmise eest vastutavad kohalikud võimuorganid või olulise infrastruktuuri, sh sõjatööstuskompleksi, ettevõtted. See on Venemaal toonud kaasa riigisisese buumi igasuguste ründedroonivastaste tsiviillahenduste arendamisel.

Peale vahetu objektikaitse rakendab

Sõjakuma jõuab venelastele koju kätte. Ukraina droonirünnak pani põlema naftaterminaali Ust-Luga sadamas 21. jaanuaril 2024.

FOTO: LENINGRADI OBLASTIVALITSUS / SCANPIX

Venemaa suure tegevusraadiusega ründedroonide vastu globaalsete navigeerimissüsteemide (GNSS) vastuvõtu segamist ohustatud piirkondade või objektide kohal. GNSS segamine on põhjuseks ka signaalide vastuvõtu esinevatele häiretele Venemaa territooriumiga piirnevatel aladel.

Suure edasimineku on Venemaa maavägi teinud ka mehitamata õhusõidukite

Suure edasimineku on Venemaa maavägi teinud ka mehitamata õhusõidukite kasutamises, millest enim kasutatakse on Iraanis toodetud Shahed-136.

Ukrainlased peavad aga Vene droonirünnaku järel Harkivi lähistel hukkunuid kokku lugema.

FOTO: UKRINFORM / SCANPIX

Venemaal juba kultusliku tähenduse saanud Iraani droon Shahed-136.

FOTO: SOBHAN FARAJVAN / PACIFIC P / SIPA / SCANPIX

kasutamises, millest enim kasutatakse on Iraanis toodetud Shahed-136 (Venemaa ise kasutab nime Geran-2) ja Lancet-reeva varitsetavat moona (Lancet-1, Lancet-3). Venemaa on hakanud üha rohkem ümber ehitama ka tsiviilhoobidrone improviseeritud ründevahenditeks.

Võrreldes teiste Venemaa käsutuses olevate keskmaa-täppisrelvadega kasutatakse suhteliselt odavaid Shahed-136 ründedrone suurte kaugustel (kuni 1500 km) asuvate enne tuvastatud statsionaarsete sihtmärkide vastu.

40 kg lõhkepeaga varustatud süsteeme kasutatakse koos teiste VF-i relvajõudude täppisrelvadega koordineeritud süvalöökiides kriitiliste taristuobjektide vastu, aga

ka taktikaliste tuleülesannete täitmiseks lahingutsooni vahetus läheduses paiknevate sõjaliste kõrge tasuvusega sihtmärkide vastu.

Sihtmärki rünnatakse enamasti paaris mõnesekundilise vahega. Paaris kasutamine suurendab üksikute objektide (tankid, soomukid, suurtükiväesüsteemid, autod) tabamise tõenäosust. Kuigi segamiseta on Shahed-136 võimeline tabama enne tuvastatud statsionaarseid sihtmärke isegi kuni 100-protsendilise tõenäosusega, on Ukraina kompleksne vastutegevus vähendanud nende efektiivsust ligi 90 protsenti ehk sihtmärgini jõuab vaid iga kümnes Shahed-136.

Siiani on Shahed-136 täitnud peamiselt häirivat psühholoogilist rolli, mis hoiab pingeseisundit nii Ukraina relvajõududes kui ühiskonnas.

Süsteemi tugevuseks on peetud häirekindlust elektrooniliste segajate vastu, sest ta kasutab inertsiaalset eelprogrammeeritud juhtimissüsteemi, kuid nõrkuseks väikest lennukiirust ning kõrget akustilist ja soojusjälge. Siiani on Shahed-136 täitnud peamiselt häirivat psühholoogilist rolli, mis hoiab pingeseisundit nii Ukraina relvajõududes kui ühiskonnas. Samuti vajab Shahed-136 kahjutustamiseks pidevat tulegruppide valmisolekut ning õhusihtmärkide küllastumisel valikuid rakendatavate vastumeetmete prioriseerimisel ja rakendamisel.

DROONID ON KAHJUKS NÄIDANUD SUURT TULEMUSLIKKUST LAHINGUS

Venemaa enda arendatud ja toodetud mitmekülgset juhivat Lancet-seeria varitsevat moona kasutatakse vahetult lahingutsoonis. Kuni 60 km lennuulatusega lennuplatvormid kannavad 3 kg (Lancet-3) ja 1 kg (Lancet-1) lõhkekeha. Elektrimootori tõttu madala soojusjälje ja kuni viimase lennufaasini juhivad droonid on kahjuks näidanud suurt lahingu tulemuslikkust.

Lancettide tegevus toimub üldjuhul paaris selliste luuredroonidega nagu Or-

Vene merejalaväelasi õpetatakse granaati viskama.

lan-10 või Zala droonid. Luuredroonid suudavad püsida kaugemal distantsil ning kõrgustel, et tuvastada sihtmärke ja nende asukohta. Seejärel edastatakse sihtmärgi asukoht varitseva moona operaatoritele, kes juhivad ründevahendi vajalikku löögiasendisse. Varitsemisaeg autonoomses lennurežiimis on kuni 40 minutit.

Nii nagu Ukraina on saavutanud edu, rakendades tsiiviildroone (näiteks nn rallidroonid, ehk *First Person View* droonid, multirootor-transpordidroonid) odavate ja käepäraste täppisründevahenditena, on sama arendamas ka Venemaa. Droonimeeskondade väljaõpe on saanud regulaarseks ning toimub nende järk-järguline integreerimine tuletoetusüsteemi.

Samuti on Venemaal tekkinud hulganisti väikeettevõtteid, kes komplekteerivad vastavaid droone peamiselt Hiina RV-st hangitud komponentidest, lisades nei-

FOTO: VITALIY ANKOV / IMAGO / SCANPIX

le juba Venemaal toodetud eri tüüpi lõhkekehasid või seadmeid.

Ründedroonide veelgi laialdasemat levikut on siiani piiranud peamiselt administratiivsed kitsaskohad riikliku tellimuse protseduurides, jättes lõviosa lahingutsooni jõudvatest droonide rahastamisest annetuste või tsiviilsektori kanda. Kahjuks on Venemaa näidanud, et sedalaadi piirangud on ta suuteline ületama.

ÕHUVÄGI – MEHITATUD JA MEHITAMATA

Ukraina sõja vältel on 2023. aastal toimunud mitmeid arenguid lahinguväljal ning muudatusi VF-i õhuvägede relvastuses ja taktikas. Oluline on, et õhujõududes eristatakse mehitamata õhusõidukeid ehk droone mehitatud õhusõidukitest ning nende taktikat ja muutusi.

Võrreldes mehitatud õhusõidukitega on mehitamata õhusõidukite areng on olnud väga kiire ja see valdkond on muutunud sel määral, et Ukraina relvajõud otsustasid 2024. aastal lausa luua mehitamata õhusõidukite väeliigi. Ukraina otsus luua mehitamata õhusõidukite väeliik on märgilise tähendusega ja rõhutab selle valdkonna kasvavat tähtsust tänapäevases sõjapidamises. Mehitamata õhusõidukite arenguga suureneb ka nende platvormide kasutamise oht terroristlikel või asümmeetrilistel sõjalistel eesmärkidel.

Ukraina otsus luua mehitamata õhusõidukite väeliik on märgilise tähendusega ja rõhutab selle valdkonna kasvavat tähtsust tänapäevases sõjapidamises.

Ukraina mehitamata õhusõidukite areng on olnud suureks proovikiviks VF-i relvajõududele nii õhus kui merel. Ukraina relvajõud kasutavad aina enam mehitamata õhusõidukeid Venemaa sisemaal olevate strateegiliste sihtmärkide vastu, sundides VF-i vägesid oma õhukaitset tugevdama ja paigutust muutma. Ukraina relvajõudude rünnakud Venemaa sisemaal asuva taristu vastu pärsivad pikemas plaanis õhukaitsevõimet Venemaa okupeeritud aladel Ukrainas.

Mehitatud õhusõidukite tehnilist arengut 2023. aastal ei toimunud. Nendelt lastavat moona aga uuendati, mis parandas nende hukukindlust ja sihtmärgi tabamise tõenäosust. Kui sõja alul kehtestatud sanktsioonid piirasid uute süsteemide väljaarendamist ning ka olemasolevate tehnoloogiate taastootmist, siis nüüd on suudetud sanktsioonidest mööda hiilida ning impordi asendusprogrammide rakendamise vajalikkude täppismoona taastoota ning tootmismahu isegi suurendada.

Tuleb mainida, et on tekkinud suundumus kasutada kallima täppismoona asemel odavamate moona planeerivate pommidena. Odavamate juhitud pomme ulatuslikuks kasutamiseks tingimustes, kus vastasel on toimiv õhutõrje, on välja töö-

Ukraina on droonirünnakute sihtmärgiks võtnud Venemaa naftataristu. Pildil leekides naftadepoo Kurskis. FOTO: AFP / SCANPIX

tatud planeerimis- ja korrigeerimismoodul. Pomme, millele on see moodul kinnitatud, heidetakse lahingulennukilt väljaspool vastase õhutorje katteala.

UKRAINA ÕHUTORJE VARITSUS ON MUUTNUD VASTASPOOLE ETTEVAATLIKUKS

Ukraina toimiv õhukaitse takistab endiselt tõhusalt Venemaa õhusõidukite kasutamist õhutoetuse osutamisel ning õhuüle-

kaalu saavutamisel. Ukraina relvajõudude edukad õhutorjearitsused on muutnud vastaspoole veelgi ettevaatlikumaks. Õhusõidukite kasutamise viis ja taktika on jäänud enamjaolt samaks.

Suurt rõhku paneb Venemaa ka kauglennuväe kaasamisele süvalöökideks Ukraina kriitilise tsiviiltaristu vastu, kasutades selleks nii eelnevatel dekaadidel õhuväele toodetud kui ka praegusel ajal tootmises olevat kaugmaa- ja kesk-

maa-täppismoona. Löökide andmisel kasutatakse eri tüüpi moona olenemata selle algsest sihtotstarbest.

Ukraina relvajõudude rünnakud Venemaa sisemaal asuva taristu vastu pärsivad pikemas plaanis õhukaitsevõimet Venemaa okupeeritud aladel Ukrainas.

Samamoodi nagu taktikalise lennuväe puhul välditakse üldjuhul Ukraina kaugmaa-õhutorje kattealasse sisenemist ning tulelööki antakse Venemaa sügavusest või rahvusvaheliste vete kohalt. Siiski on Ukraina oluliselt häirinud kauglennuväe tegevust eriooperatsioonidega ja süvalöökidega Venemaa sügavuses ning hävitanud või kahjustanud kauglennuväe pommitajaid ning juhtimiskeskusi.

VF-i relvajõud ja õhuväed kaotasid 2023. aastal suures koguses lennukeid ja helikoptereid (kahjustatud ja allalastud mehitatud õhusõidukid). Samuti kaotati õhusõidukeid ka enda üksuste tuletegevuse tõttu ehk lasti alla VF-i enda õhutorje poolt.

Tehnika kaotusest veelgi suurem on kogemustega lennumeeskondade ja pilootide hukkumine. Kui õhusõidukeid on võimalik taastada üpris lühikese ajaga (3–4 aastat), siis lennumeeskondade taasloomine ning nende koolitamine ja kogemuste saamine võtab vähemalt kaks kuni kolm korda rohkem aega.

Hoolimata sellest, et on kaotatud meeskondi ja piloote, ei ole need kaotused nii suured, et ei suudetaks säilitada rünnakutempot ka 2024. aasta jooksul. Kaugemas vaates mõjutab lahingukogemustega lennumeeskondade kaotamine arenguid VF-i õhujõududes – kaotatud on palju kogunud piloote, kes jagaksid oma oskusi järeltulevale põlvkonnale.

MEREVÄGI SURUTI KRIMMIST VÄLJA

Suureks moraalseks löögiks Venemaale on osutunud Ukraina suutlikkus asümmeetriliste vahenditega suruda VF-i merevägi õigupoolest Krimmist välja teistesse Venemaa kontrollitavatesse sadamatesse. Kogu 2023. aasta jooksul toimunud Ukraina õn-

nestunud täppislöögid näitavad, et Venemaal ei ole enam ühtegi turvalist sadamat Krimmis.

Sama kehtib ka Venemaa õhukaitse seisu kohta Musta mere põhjaosa kohal, kus Ukraina on laiendanud enda mõju Ussisaare tagasivallutamise ja eriüksuste poolt naftaplatvormide hõivamisega. See on omakorda loonud võimaluse edukate rünnakute elluviimiseks Krimmis paiknevate objektide vastu. Suurt tähelepanu sai ka rünnak Musta mere laevastiku staabile Sevastopolis. Tegemist oli episoodiga mitmest eri süvalöögist Krimmis asunud kõrge tasuvusega sihtmärkidele, mis kõigi rakendatud koostöömeetmetega jõudsid täpselt ja õigel ajal oma sihtmärkideni.

Samuti on Venemaa tegevusvabadust Mustal merel mõjutanud mehitamata meresõidukite tegevus. Hinnanguliselt oli nende mõju 2023. aasta jooksul pigem moraalne ning otsene kahju oli väiksem kui täppislöökide puhul. Samas on nende psühholoogiline efekt otseselt mõjutanud Musta mere laevastiku igapäevatoimetusi. Siiski otsib Venemaa praegu ennekõike elektroonilisi vastumeetmeid järjest tõhusamate Ukraina ujvdroonide vastu.

Suure kõlapinnaga rünnakutest hoolimata (ristleja Moskva, allveelaev Rostov-na-Donu, korvett Askold, suured desantlaevad) on Musta mere laevastik siiski endiselt tegutsemisvõimeline nii vee peal kui vee all ja saab täita lahinguülesandeid süvalöökidest ja patrull-kohalolekuoperatsioonides.

Kogu 2023. aasta jooksul toimunud Ukraina õnnestunud täppislöögid näitavad, et Venemaal ei ole enam ühtegi turvalist sadamat Krimmis.

Venemaa kasutab endiselt täppisrelvi (tiibrakette Kalibr ja Shahedi droone) Ukraina meretaristu vastu, et takistada ja mõjutada Ukraina kaubavahetust. Pidevate rünnakute all on nii Odessa kui ka Dnepri suudmes asuvad sadamad. Venemaa on ahistanud ja rünnanud Ukraina sadamatesse suundunud tsiviilaluseid, mis on toonud ajuti kaasa tsiviillaevade liikluse peatumise

Ukraina sadamatesse. Samuti on see hüppeliselt suurendanud laevanduskindlustuse riskimarginaali Mustal merel liikuvatele alustele, mis pärsib igal juhul kogu Musta mere piirkonna kaubavahetust.

SÕJATÖÖSTUSKOMPLEKSI KOHANEMINE

Arvestades jätkuvat militaarset eufooriat Venemaa ühiskonnas ning Venemaa sõjatööstuskompleksi kohandumisvõimet, on ta nendes tingimustes võimeline oma vägesid ka ümber kujundama. Sõjamasina rahastamine ja varustamine vajaliku ressursiga toimub ennekõike Venemaa tsiviilühiskonna arvelt.

Kahjuks on Venemaa võime end koondada sedavõrd märkimisväärne, et võimaldab lähiaastatel mitte ainult taastada, vaid ka luua uusi taskukohaseid ründevõimeid.

Kahjuks on Venemaa võime end koondada sedavõrd märkimisväärne, et võimaldab lähiaastatel mitte ainult taastada oma võimeid Ukraina-vastase agressiooni eelsele tasemele, vaid luua ka uusi taskukohaseid ründevõimeid, mis varem olid alaarendatud või lahinguolukorras katsetamata (kõikide tasandite UAS/loitering-kogemus, elektrooniline võitlus (EV), soomustehnika).

Isikkoosseisu mobiliseerimisega on oma tootmismahu suurendanud ka sõjatööstus. On eraldatud rohkem raha sõjatööstusettevõtetele, et värvata lisatööjõudu ja teha tööd mitmes vahetuses. See ei kehti küll kõigis ettevõtetes, kuid seegi näitab Venemaa võimet vajaduse korral koondada ressursi ning tootmisvõimet tähtsamateks vajadusteks.

Praegu on põhitähelepanu suunatud reservbaasides olnud vanema sõjatehnika remontimisele ja kasutuskõlblikuks tege-

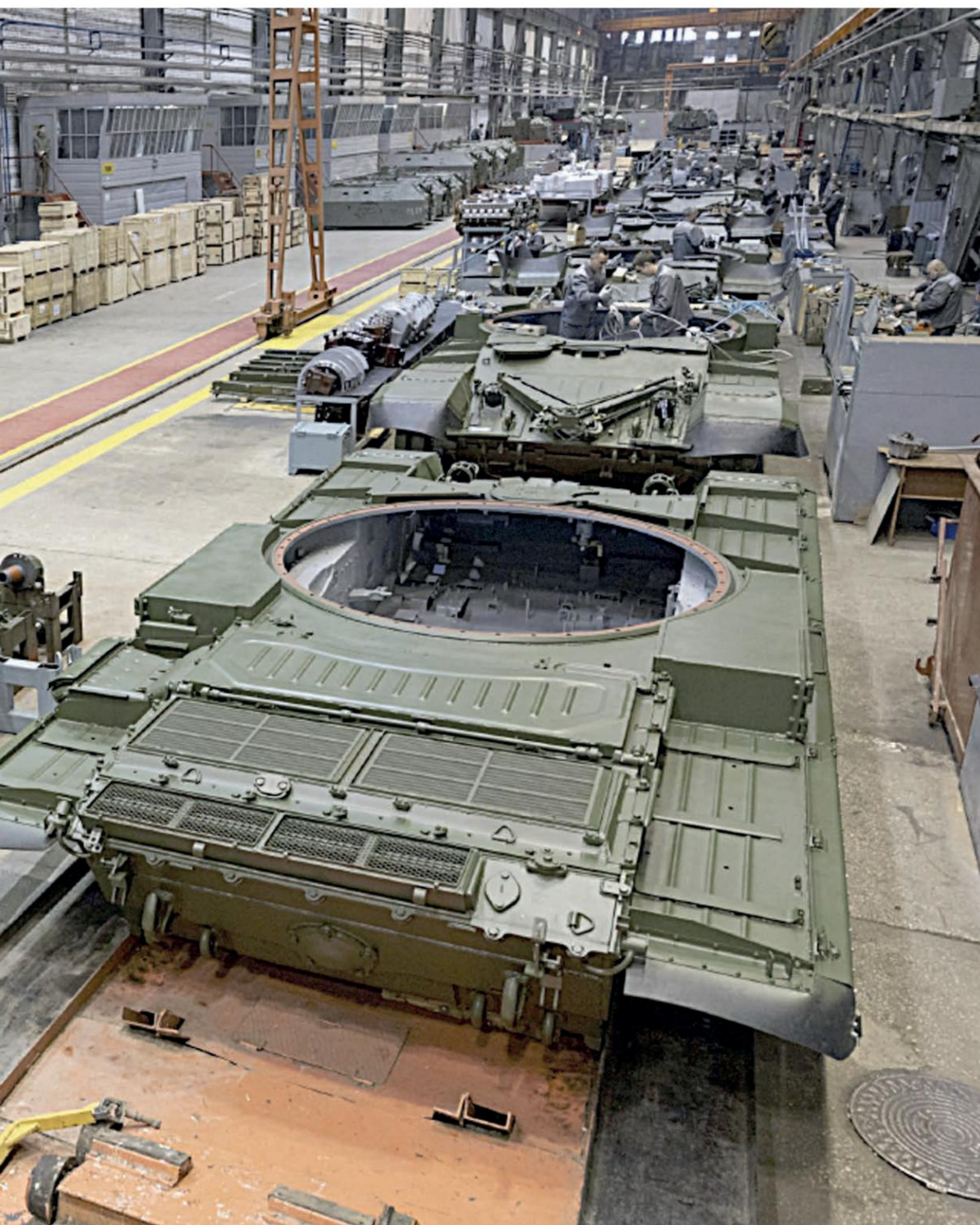
Põhja-Koreast tarnitav, tihti küsitava kvaliteediga suurtükimoon katab Venemaa relvajõudude operatiivvajadusi Ukraina rindel.

misele. Samal ajal toodetakse rohkesti ka suure mõjuga relvasüsteeme või lahingus ennast õigustanud vahendeid. Näiteks on seeriatootmises end lahingus efektiivselt näidanud Lancet-tüüpi varitsev moon olenemata lääne sanktsioonidest side- ja juhtimiselektronikale ning optoelektronikale.

Venemaa on kohandanud puudujääkide korvamiseks ka sõjavarustuse importi. Näiteks moona ja taktikaliste ballistiliste raketisüsteemide tarned Põhja-Koreast või süvalöökideks mõeldud ründedroone on hangitud Iraanist.

Nii katab Põhja-Koreast tarnitav, tihti üsna küsitava kvaliteediga suurtükimoon Venemaa relvajõudude operatiivvajadusi Ukraina rindel, samal ajal kui Venemaa enda suurtükimoonatehased toodavad kolm korda enam parema kvaliteediga

mürske kulutatud reserveid taastamiseks. Samuti on rindele ilmunud Põhja-Korea ballistilised raketikompleksid, mille lahingulise efektiivsuse ja telemeetriaandmetest on Põhja-Korea ise huvitatud.

Iraani Shahedi droonid täidavad endiselt tühimikku suhteliselt odava kuluga süvalöökide tegemiseks. Ühtlasi läheb Venemaa mööda impordikeeldudest, hankides elektronikaseadmeid ja kõrgtehnoloogilisi komponente deklareeritud transiidi reeglite rikkudes, ka selles on Iraani kogemus ja abi Venemaale kasuks tulnud. Seejuures näitab Venemaa leidlikkust ka kahese kasutatavusega tsiviilseadmete komponentide ärakasutamisel uute sõjamasinate loomisel või nende otsesel kasutamisel lahinguväljal.

Nii kasutatakse laialdaselt Hiina RV-s toodetud komponente (nt öö- ja termokaamerad, akud jms tarvikud) lahinguva-

Uraltransmashi relvatehas Jekaterinburgis töötab täisvõimsusel. Propagandafoto Venemaa kaitseministeeriumilt.

FOTO: EPA / SCANPIX

hendite komplekteerimisel. Välispartnerid aitavad VF-i sõjatööstust veelgi suurematel võimsustel käima tõmmata. Näiteks on Venemaal plaanis droonide tootmisesse ja arendamisse suunata kuni 2030. aastani 7,6 miljardit dollarit. Seetõttu ei saa öelda, et Venemaa tehniline mahajäämus on suurenenud. Peale riiklikult organiseeritud kaubahangete on suur osa ka eraviisilisel kaubandusel.

Suurt välist abi saab Venemaa Valgevenest, kes on tegelikult ka ainuke, keda ta saab nimetada oma liitlaseks. Valgevene on lasknud Venemaal kasutada oma territooriumi Ukraina-vastasteks rünnakuteks. Samuti on Venemaa saanud moona ja sõjatehnikat Valgevene ladudest ja hoiubaasidest.

Ilma Valgevene territooriumita ei oleks VF-i relvajõud saanud alustada rünnakut Kiievile ja liikuda piki Dnepri jõge Kiievi peale. Seega on Valgevene oluline liitlane, sest tema territooriumi saab kasutada surve avaldamiseks nii läänele kui Ukrainale. 2022. aastal võttis Valgevene vastu seaduse, mis lubab paigutada oma territooriumile Venemaa tuumarelva, mistõttu saab Venemaa kasutada Valgevene territooriumi tuumaheidutuseks Kesk-Euroopa vastu. Omaette peatüki Venemaa-Valgevene sümbioosist moodustab Wagneri võitlejate sisuline demilitariseerimine ja peavarju pakkumine Valgevene territooriumil.

WAGNERI ROLLIST UKRAINA SÕJAS

Ühe episoodina paigutub Ukraina sõja konteksti erasõjafirma Wagner tõus ja langus. Vaevalt et 2009. aastal, kui hakati arutama erasõjafirmade (частная военная компания – ЧВК) vajalikkuse üle, oskas keegi ette näha, millega see 2023. aastal kulmineerub.

Wagner Group, mis tõenäoliselt loodi 2014. aastal VF-i relvajõudude luurepeavalitsuse (GRU) mahitusel, tegutses Ukrainas juba Krimmi annekteerimisest alates. Siiski oli ettevõtte peamine tegevus Lähis-Idas (Süüria) ja Aafrikas (peamiselt Liibüas, Kesk-Aafrika Vabariigis ja Malis), et pakkuda seal turvateenust ja õpetada välja kohalike relvajõude.

Aastate jooksul laiendas Wagner oma haaret, olles samal ajal Venemaa välis-

huvide käepikenduseks, viies ellu sõjalisi, luure- ja infooperatsioone. Venemaale oli erasõjafirma kasutamine sobiv just riskantsemate operatsioonide korraldamiseks, pakkudes alati võimalust oma osalust eitada ehk nn *plausible deniability* ning rahvusvahelises õigusruumis laveerida. Argumendi tugevust rahvusvahelises foorumis kinnitas ka tõsiasi, et ametlikult olid erasõjafirmad Venemaal keelatud, mistõttu ei saanud neid ka otse Kremliga seostada.

Venemaale oli erasõjafirma kasutamine sobiv just riskantsemate operatsioonide korraldamiseks, pakkudes alati võimalust oma osalust eitada ning rahvusvahelises õigusruumis laveerida.

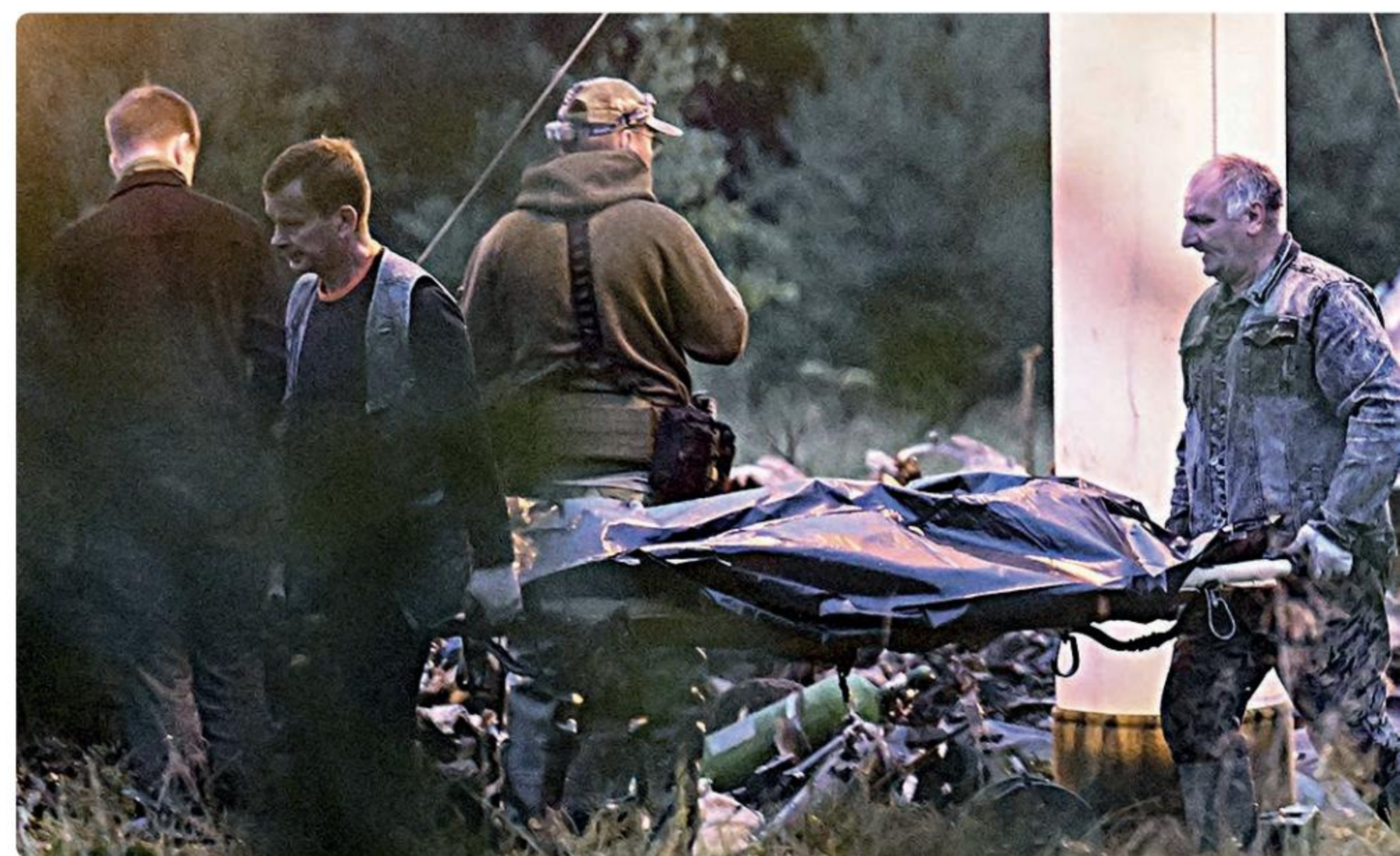
Wagneri seadustamine algas kohe Ukraina agressiooni alguses, märtsis 2022, ehk vähem kui kuu pärast sissetungi liitusid Wagneri üksused üsna avalikult lahingutegevusega. Kuigi esialgu kasutati neid väiksemate ülesannete täitmisel, oli nende prominentsel kõneisikul ja omanikul Jevgeni Prigožinil suurem ambitsioon, mistõttu sai neist peagi üks olulisimaid jõude Popasna vallutamisel.

Sellele järgnes 2023. aasta jaanuaris Soledari ja maikuus Bahmuti vallutamine. Kuigi esialgu kaasatud allüksused olid väga hea väljaõppega, siis ründeoperatsioonides kulusid need üksused kiirelt kerge relvastuse ja soomuskaitse vähesuse tõttu. Selle kompenseerimiseks alustati Projekt K-ga, värvates edaspidi ründeüksustesse kinnipeetavaid. Lubadusega pärast kuu kuu pikkust teenistust Ukraina rindel saada amnestia värvati mõningatel andmetel kuni 80 000 kinnipeetut, kes moodustasid peamise ressursi ohvriterohketes lahingutes Ukraina vägede vastu.

Enamikul kinnipidamisasutustest värvatuil oli olematu sõjaline väljaõpe, kuid neid oli palju. Sedasi formeeritud grupid saadeti täitma kõige riskantsemaid ülesandeid, kus tuli välja peilida Ukraina kaitsepositsioone ja need tormijooksuga hõivata. Rünnares u kümne meheline gruppide

Sergei Prigožini mälestuseks süüdati küünlaid Moskvast 40 päeva pärast ta surma. FOTO: NATALIA KOLESNIKOVA / AFP / SCANPIX

suudeti tekitada pidev surve Ukraina kaitsepositsioonidele, mis nii mõneski kohas hakkas järele andma ja sedasi survet hoides ning suurendades hävitati ukrainlaste kaitse Bahmutis.

Olgugi et selline meetod on ülimalt inimressursikulukas, pole see esimene kord, kui venelased seda taktikat kasutasid. Wagneri komandörid näitasid üles suurt paindlikkust, kohandades seda väga mitmenäolise ressursi ülesande kohaselt. See oligi Wagneri tugevus võrreldes regulaarvägedega. Ühtlasi kasvas ka Wagneri tulejõud ametlikult ja mitteametlikult allutatud lähiõhutoetuse, soomusmanööveri ja väekaitsevahendite (õhutõrje) lisandumise abil. See võimaldas Wagneril planeerida ja pidada koordineeritud üldvägede lahingut.

Ja juba enne seda korjati tema lennuki rusedid Tveri oblastis Kuženokino lähistel.
FOTO: AFP / SCANPIX

Pärast Bahmuti vallutamist anti positsioonid üle Venemaa regulaarüksustele ning taanduti tagalasse. Saavutatud mainevõit ja tekkinud avalik prestiiž tekitas hõõrumist Venemaa sõjalise kõrgeima juhtkonna ja Wagneri juhtfiguuride vahel. Samuti nägid Venemaa kaitseminister Sergei Šoigu ja VF-i relvajõudude kindralstaabi ülem armeekindral Valeri Gerassimov Wagneriga liitunud kõrgemates sõjaväelastes ohtu enda positsiooni püsivusele.

PUTINI JÕUETU KÄSK «ÕIGLUSE MARSS» PEATADA VIITAS NÕRKUSELE

Juuni keskel teatas Venemaa kaitseministeerium, et kõik vabatahtlikuna Ukrainas sõdijad peavad 1. juuliks sõlmima lepingu kaitseministeeriumiga. See oleks tähendanud, et ka Wagneri üksused oleksid hakanud alluma kaitseministeeriumile ja Prigožin oleks kaotanud nende üle kontrolli. Tõenäoliselt oli see peamiseks ajendiks, miks ta otsustas korraldada nn «õigluse marsi», mille käigus hõivati Lõuna ringkonna staap Doni-äärses Rostovis ja osa Wagneri üksusest suundus Moskva peale.

Venemaa presidendi Vladimir Putini jõuetu käsk «õigluse marss» lõpetada ja kord taastada viitas nõrkusele, veel enam, näitas presidenti ennast nõrgana. Vene kultuuriruumis oli see presidendile alandav ja vajab head lahendust. Lepe, mis Valgevene presidendi Aleksandr Lukašenko vahendamisel mässu lõpetamiseks sõlmiti, oli ilmselgelt halb lepe – ja teatavasti ei kesta halvad lepped kuigi kaua.

Lahendus saabuski 23. augustil, kui eralennuk koos pardal olnud Prigožini ja Wagneri peamise komandöri Dmitri Utkiniga alla kukkus. Juhtideta jäänud desarmeeritud relvaformeringud interneeriti Valgevene territooriumil ning lahustati hiljem juba teistesse Venemaa relvajõudude formeringutesse. Põhimõtteliselt lõpetas see Wagneri osaluse Ukraina sõjas ning on väga väike tõenäosus, et Venemaa laseb tekkida uuesti sedavõrd võimsa sõjalise võimega organisatsioonil väljaspool ametlikku jõuametkonda.

Siiski tegutseb Wagner aktiivselt edasi Aafrikas, hoides tugevalt oma kohalolu Kesk-Aafrika Vabariigis, Malis ja Liibüas. Kui

ametlikult on Wagneri ülesanne tugevdada nendes riikides piirkonna julgeolekut, siis pigem kaitsevad nad poliitilist režiimi nii sise- kui välisvaenlase eest.

Venemaa kaitseministeerium on püüdnud saada Wagnerit ka seal kontrolli alla. Kui Ukrainas see õnnestus, siis Aafrikas on esinenud probleeme peamiselt seetõttu, et riigid ise pole huvitatud koostööst Venemaa kaitseministeeriumiga, eelistades pigem Wagneri üksusi. Siiski on Venemaa asekaitseminister Junus-Bek Jevkurov teinud mitu visiiti Aafrikasse, et lahendada olukord Venemaa kasuks ning tõenäoliselt hakkab edaspidi Venemaa huvide eest seisma loodav Venemaa ekspeditsioonikorpus või mõni erasõjafirma.

Wagner on oma mitme partnerorganisatsiooniga olnud edukas ka infooperatsioonides, millega suudeti võimendada panafrikanismi fooni ja läänevastaseid meeleolusid Aafrikas. Selleks kasutati ära arvamusiidreid, reageeriti kiirelt ja loovalt tekkinud konfliktidele ning loodi isiklikud sidemed tähtsate Aafrika liidritega.

Kõige selle tulemusena vähenes Prantsusmaa ja teistegi lääneriikide mõjujõud, kukkus läbi senine sõjaline toetustegevus ja mitmest riigist oldi sunnitud lahkuma, jättes need Venemaa mõjualasse. Piisas vaid mõnel Wagneri võitlejal teha NATO piiride lähedal paar kahtlasena näivat aktsiooni ja juba tekitab see Euroopas olukorra, kus hakati arutama võimaliku Wagneri sissetungi üle. Seega pole Wagner vms erasõjafirma pelgalt sõjaline, vaid ka psühholoogiline mõjutusvahend.

Erasõjafirmadel on Venemaa süsteemis oma kindel roll, kuna õiguslikult ei ole nende üksuste võitlejad kombatanid, vaid tsiviilisikud. Erasõjafirmad on Venemaal keelustatud, mistõttu ei saa nad seal avalikult tegutseda. Seetõttu ongi nende peamine kasutusala väljaspool Venemaa piire, nii huvi- kui mõjualas, olgu selleks mõni endine idabloki riik Euroopas või riigipöörde järel võimule tulnud ja sõpru otsiv hunta Aafrikas.

Kuigi praeguseks on Wagner pigem taandunud, ei tasu sedalaadi üksuste poolt lähtuvat ohtu alahinnata, kuna nad saavad ning suudavad tegutseda «hallis alas». See on miski, mis lääne julgeolekujõududes alati dilemmasid tekitab. ||

Orihiv Zaporizhzhja oblastis.
Venemaa terroristid on hävi-
tanud järjekordse elumaja.

FOTO: DMŌTRO SMOLIENKO /
UKRIFORM / SCANPIX

MIDA ME VENE- UKRAINA SÕJAST ÕPPINUD OLEME?

Viimase kahe ja enama aasta jooksul oleme Ukrainas toimuvat jälginud asjatundja pilguga. Järgnevalt toome esile mõned olulisimad tähelepanekud, mida muuhulgas kasutame igapäevases õppetöös ja akadeemilistes uurimustes. Kuigi kõik esiletoodu ei puuduta otseselt või üksnes Eestit, võime neid tähelepanekuid siiski tinglikult nimetada õpituvastusteks.

ILLIMAR PLOOM

ERIK MÄNNIK

LEENU ORG

MIKK ANTSOV

kaitseväe akadeemia (KVA)

Haavatu transportimine mudaväljadelt Bahmuti lähistel.

FOTO: ANATOLI STEPANOV / AFP / SCANPIX

POLIITIKA JA STRATEEGIA: LÄÄNE VALIKUD

Venemaa Föderatsiooni strateegiast on kirjutanud KVA juhtivteadur Erik Männik 2022. a kaitsevää aastaraamatus, kirjeldades suuri riske, mida Venemaa võttis Ukraina üle poliitilise kontrolli saavutamiseks ning samuti strateegilisi valearvestusi, mh Ukraina raskuskeskme mõistmisel. Ometigi on Venemaa kannatuste lävi kõrge ning praeguseks kujunenud kurnamissõjas ei ole näha, et Kreml endale seatud eesmärkide saavutamisest ja sõjategevusest loobuks. Kremli laiem eesmärk on kahjustada USA prestiiži, aga ka kogu läänelikku julgeolekukorraldust.

Siinne artikkel analüüsib ja selgitab esmalt praeguse olukorra tausta lääne perspektiivist, näitab lääne ühiskondade ees olevaid valikuid ning nendega seotud raskusi. Olles orienteeritud heaolule, on lääs jätnud konventsionaalse sõjalise võime arendamise tagaplaanile.

Samuti on kriisid räsinnud lääne ühiskondade kerksust ning toonud esile probleemid, mille tekitajaks on populistid. Ometi, seistes silmitsi autokraatiaga seotud raskuste-

ga, on lääne demokraatlikul süsteemil kõik eeldused oma sisemise tasakaalu leidmiseks ning raskuste ületamiseks.

Arvestades olukorda ja selle ootamatust, on lääs tegutsenud tarmukalt, ühtsus Ukraina abistamisel ja Venemaa sanktsioneerimisel on olnud erakordne. Samas on ilmsiks tulnud relvastuse ja laskemoona nappus ning tootmisvõime piiratus läänes.

Abi jätkusuutlikkust on omakorda pärssinud poliitilised probleemid. 2023. a on trumpistid USA kongressis tekitanud kestvaid probleeme Ukraina abipaketi vastuvõtmisel ning peatsed presidendivalimised võivad tuua ettearvamatut käitumisega Donald Trumpi uuesti võimule.

LÄÄNERIIKIDE ABI ON SIISKI PIIRATUD

Kuigi ka Euroopa Liidul (EL) on olnud Ungari tõttu raskusi ühtsuse tagamisega, on EL suutnud siiski silmatorkava tõhususega oma abimeetmepakette vastu võtta. USA sündmuste taustal on just EL-i panus eriti tähtsaks muutunud.

93. üksiku mehhaniseeritud brigaadi võitleja valmistub Bahmuti lähistel lennutama luuredrooni Furija.

FOTO: INNA VARENÖTSIA / REUTERS / SCANPIX

Lääne poliitiline eesmärk on Ukraina sõltumatuse tagamine. Kuigi enne 2022. a oli näiteks EL-i käitumine ebakindel, andes võimaluse käsitleda Ukrainat kui puhverriiki, siis nüüdseks on Ukraina kui kandidaatriik selgelt partneri staatuses.

Samas pole lääne eliidid suutnud oma valijaskonnale teha selgeks Venemaa kaudset ähvardust maailma julgeolekukorraldusele, mistõttu on lääne abi piirdunud olemasolevate sõjaliste vahendite andmisega Ukrainale.

Uute suurte investeeringute alustamisega kaitsetöös- tusse on olnud raskusi. Samas, kuigi akuutsete investee- ringutega on silma paistnud juba mitmed olulised riigid, on praegune kesine olukord alates 2023. a teisest poolest andnud tegutsemisruumi Kremlile ning seadnud Ukraina suhteliselt keerulisse seisu.

Venemaa agressioon Ukraina vastu, sh eriti selle 2022. a veebruaris alanud faas on maailma julgeoleku- poliitilist ja geopoliitilist korraldust juba suuresti mõjutanud. Kuigi vastavaid märke leidis varemgi, siis just viimase kahe aasta jooksul on maailm võtnud suuna sügava rivaliteedi ehk külma sõda meenutava blokistumise poole.

Hiina ümber kujuneva vastasleeri keskme moodusta- vad temaga esialgu pigem ühekaupa suhtlevad partnerid või vasallid, nagu Venemaa, Iraan ja Põhja-Korea. Samas just viimased kaks on olnud Venemaa otsesteks sõjalis- teks toetajateks. Hiina ei ole soovinud (veel) otse Vene-

maa taha asuda. Kuid ka laiemalt võttes pole Venemaa ja Hiina suhted probleemi- vabad, mõlemad pooled on käimasoleva sõja ajal demonstreerinud vähemalt osa- list sõltumatust üksteise valikutest.

Olles orienteeritud heaolule, on lää- s jätnud konventsionaalse sõjalise võime arendamise tagaplaanile.

Nii nagu külma sõja ajal püüab kumb- ki leer leida toetust väljaspool blokke. Markantne on Venemaa tegevus Aafrikas Saheli piirkonnas. Siiski erinevalt külmast sõjast ei ole näha ideoloogilist vastasseisu. Üks selge hoiak angažeeritud mitte-läänes on läänevastasus, mida arenevates riikides toetab lääne koloniaalmineviku taak. Siin- ses kontekstis on oluline mitme samaaeg- se konflikti lahvatamise võimalus, näiteks sõda Iisraeli ja Hamasi vahel ning nende jä- relmid (nt huttide tegevus Punasel merel).

Ilmselt olulisim tegur, mis hoiaks ära külma sõja, on Berliini müüri langemisele

järgnenud kümnenditel toimunud ajaloo suurim globaliseerumise laine ehk ettevõtete põimitus üleilmsetesse väärtusahelatesse. Üksikute eranditega (nagu Põhja-Korea) on riigid sellega kaasa läinud, mille tulemuseks on äärmiselt tihe majanduslik põimumine. Selline tugev vastastikune seotus võib sügavat blokistumist tagasi hoida, kuna väärtus- ja tarneahelate katkemine oleks kõigile majandustele katastroofiline.

TARNEAHELA PROBLEEMID JÕUAVAD KA MUJAL KOJU KÄTTE

Näitena saab tuua koroonakriisi ajal vallandunud ja Ukraina sõjast lisa saanud tarneahela probleemid, mis on põhjustanud laastava inflatsiooni arenenud riikides. Sellisena projitseerub enamik poliitilisi ning geopoliitilisi valikuid just üleilmsete väärtusahelate taustale. Globaliseerumise ja geopoliitika vahelised suhted on siiski mõlemasuunalised.

Lääs peab otsustama, kas ja mil määral lükata tagant või pidurdada blokistumist.

Iga julgeolekuvaldkonnas tehtud valik mõjutab majandussuhteid (ilmseim näide on siin sanktsioonid), kuid ka näiteks Hiina investeringutel Aafrikasse on tugev geopoliitiline tähendus (mh nn tehnoloogiliste mõjusfääride tekke kaudu).

Lääs peab otsustama, kas ja mil määral lükata tagant või pidurdada blokistumist. Viimane aitaks luua selgust ja ohjeldaks ebasõbralikke riike lääne tehnoloogiaid ülevõtmast. Kriitiliste tehnoloogiate puhul ja võtmevaldkondades on juba toimunud tootmise tagasitõmbamine (*re-shoring*), mida on võimendanud veelgi koroonapandeemia ning viimase mõjurina huttide tegevus Jeemenis.

Tarnekindlus on muutumas majandusotustes üha kesksemaks kvaliteediks. Samas on majanduste vastastikune seotus niivõrd läbiv, et globaalsete tarne- ja väärtusahelate ulatuslik katkemine lööks tugevalt lääne enda majandusi. Praeguses kriisis on saanud kinnitust asjaolu, et lääne ühiskondade valulävi on madalam võrreldes Venemaaga, küllap ka Hiina jt konkurentidega.

Seega võib lääne huvides olla senise maailma alalhoidmine või vähemasti üleminekuaja pikendamine. Võiks tunduda, et külma sõja laadne blokistumine on juba paratamatus, kuid realistikum on näha valikut suurema ja väiksema üksteisest eraldatuse vahel. Blokivälised riigid teevad veel praegu valikuid riskide maandamiseks, mitte niivõrd poolte valimiseks.

Lääne huvides võiks blokistumist vältida, sest kehtiv maailmakorraldus on veel senini peajoontes rahvusvahelise õiguse ja inimõiguste keskne. Majandus ja julgeolekupoliitika ankurdavad seda süsteemi vastastikku.

Arvestades eelnevat ning mh USA fookuse nihkumist Aasiale, peab ka EL asuma mõtlema ja tegutsema geopoliitiliselt. Seni on ta toiminud rahuajastu režiimis ehk julgeolekukogukonnana. Oma välis- ning julgeolekupoliitiliste

huvide järgimine on käinud enda «normatiivset» ehk pehmet jõudu projitseerides, jõuõlaks soodsate kaubanduslepingute pakkumine.

Geo- ja kaitsepoliitika pole sobinud EL-i ülesehitusega ning kogu sellealane vaade ja vastutus on jäetud NATO-le. Tänapäeva maailmas on aga jõutasakaal muutunud: Hiina, Venemaa jt mitte-lääneriigid on saanud majanduslikult jõukamaks, arendanud oma sõjalisi võimeid ning asunud eneseteadlikumalt oma huve väljendama. USA geopoliitiline huvikese on seetõttu nihkunud Aasiasse. See nõuab EL-ilt suuremat geopoliitilist vastutust vähemasti oma

Droonirünnakus purustatud kortermaja Odessas. Kaheksa inimest, sh kaks last said rünnakus surma.

FOTO: NINA LIASHONOK / UKRINFORM / SCANPIX

regioonis. Võti on siin EL-i liikmesriikide kaitsevõimes. Nende samade EL-i riikide tagasihoidlik osa NATO-s, oma sõjaliste võimete pikka aega pärsitud arendamine, rääkimata vahepealsest tagasilangusest, ei võimalda enam lääne huve ka globaalselt endise kindlusega tagada.

ENDISELT KARDETAKSE VENEMAA KOKKUVARISEMIST

Ukraina suhtes vajab lääs ühtset ja selget strateegiat. Siiski tunduvad lääne huvid ja valikud keerukad. Globaliseerumine võimaldab seda mõista. USA erukindrali Ben Hodgesi sõnul tundub, et kuigi lääs vastustab Venemaa võitu Ukrainas, siis ei soovita samas Venemaa täielikku kokkuvarisemist, sest viimase korral suureneks tuumakonfliktioht või mängitaks Venemaa Hiina vassalliks.

Hodges leiab samas kriitiliselt, et see ei tohiks muutuda läänele eneseheidutuseks. On väidetud ka, et läänele tervikuna on omane eskalatsiooniriskide vältimine. Siiski on lääs põhjendatult ettevaatlik oma tehnoloogiliste eeliste paljastamisega Ukraina lahinguväljal.

Vene agressioonisõja jälgimine Ukrainas võimaldab siit johtuvalt küsida, millises ulatuses on väljakujunenud kurnamissõda tingitud sõjale iseloomulikest tehnoloogiate kasutuse mõjust lahinguväljale. Mil määral on see kujunenud Venemaa valikutest, millal juhuslikult, kuid mille puhul ka lääne enda poolt enesele (kinnitused, et ei sekkuta Ukrainas) ja Ukrainale seatud piirangute (relvade laskeulatuse pärssimine, osade relvade mitteamdmine jne) tulemusena?

Siiski, mõeldes blokistumise vältimisele, kas mitte just kurnamissõjal ei ole halvav mõju Vene ühiskonna ja majanduse jätkusuutlikkusele ja ei tõuka teda Hiina rüppe?

Üks tõsiseltvõetavamaid algatusi ühtse lääne strateegia kujundamiseks on hiljutine mõttepaber Eestist (Setting Transatlan-

Geo- ja kaitsepoliitika pole sobinud EL-i ülesehitusega ning kogu sellealane vaade ja vastutus on jäetud NATO-le.

Valentõna Nasirova leinab oma Gruusia leegioni ridades langenud abikaasat Nodari Kiievi oblastis Zelenõi Biris.

FOTO: VALENTÕN OGIRENKO / REUTERS / SCANPIX

tic Defence up for Success: A Military Strategy for Ukraine's Victory and Russia's Defeat, kaitseministeerium 2023). See seab selged eesmärgid, näitab abivahendite vajadust, arvestab vastase võimete ja tahtega ning sillutab tee eesmärkide saavutamiseks.

15 KORDA VÄIKSEM MAJANDUS ON SAMAVÄÄRNE SÕJAS

Strateegia üheks silmatorkavaks tugevuseks on põhjalik eelarvestamine, mis näitab, et üsna tagasihoidliku kulutamine korral on läänel võimalik varustada Ukrainat piisava koguse relvadega, andes selliselt Ukrainale võimaluse saavutada vajalik strateegiline ülekaal. Niimoodi valgustab Eesti pakutud strateegia abil ühe suurima paradoksi Ve-

ne-Ukraina sõja kontekstis: kuidas suudab u 15 korda väiksem majandus saavutada sõjalise samaväärsuse või isegi ülekaalu endast võimsama bloki vastu.

Lääne, sealjuures eriti Euroopa riikide, relvastuse ja laskemoonavarud on Ukraina abistamise ja iseseisva kaitsevõime mõttes osutunud napiks. Ukraina abistamisel pörgati kokku karmi reaalsusega. Berliini müüri langemise järgse rahuajastu eufooria ning mitme kriisi kontekstis on tugevasti kärbitud kaitsekulusid, kogu sektor on olnud pikalt alarahastatud ning seetõttu pole uuendatud iseseisva kaitsevõime jaoks tarvilikke varusid. See ei tähenda aga, justkui demokraatial puudusid eelised autokraatia ees.

Demokraatia võib olla aeglane, sest sellele on iseloomulik sammude kaalutletus, konsensuse ehitamine ja õi-

Droonirünnakus kodu kaotanud elanikud vaatavad oma maja rususid Dnipros.

FOTO: MÖKOLA MIKSHÖKOV / UKRINFORM / SCANPIX

Oleg Tsohi valmistatud monument Kiievis ukrainlasest sõjavangile Oleksandr Matsijevskile, kelle okupandid mõrvasid ülekuulamisel.

FOTO: EUGEN KOTENKO / UKRINFORM / SCANPIX

guspõhisus. Need on tugevused, mis sea-
vad kogu läneliku elu keskmesse indiviidi
autonoomia idee. Just see autonoomia ehk
vabaduse idee võimaldab läanel rakenda-
da kogu oma inimeste potentsiaali valitud
eesmärkide teenistusse ning on muuhul-
gas andnud tehnoloogilise üleoleku au-
tokraatia ees. Küsimus on, kui kaua aega
võtab selle potentsiaali rakendamine julge-
oleku huvides.

Seega on võimalik mõista, miks on
läanel end raske kokku võtta. Erinevalt
autokraatiast peavad demokraatias poliit-
tikud suutma veenda valijaid kauge, kuid

süsteemse ohu reaalsuses ning vajaduses
tugevdada kaitsevõime taasloomist. See
on keeruline, kuna lääts on olnud orientee-
ritud majanduskasvule ja rahvusvahelisele
kaubandusele, konventsionaalse sõjalise
võime arendamine pole olnud esmatähtis
(peamiseks erandiks on siin USA).

Lääne, eriti Euroopa riikide, relvastuse
ja laskemoonavarud on Ukraina
abistamise ja iseseisva kaitsevõime
mõttes osutunud napiks.

Esiteks on lääne ühiskonnad haprad,
heaoluriikide elanike harjumus suhteliselt
suure sissetuleku ja kõrge elatustasemega
ning nende väikese, kuid pideva kasvuga ei
kannata suuri kõikumisi või tagasilangusi.
Pealegi, sõjaga kaasnev langus ei ole ainus
ja esmakordne löök.

See on tulnud pärast 2008.–2012. aas-
tate laastavat rahandus- ja majanduskriisi,
mis lõhestas paljud lääne ühiskonnad sise-
miselt, kinnistas harjumuspäratult suure
ebavõrdsuse ning tõi esile lõhestatusest
johtuva süsteemse ohu demokraatiale, mis
tulenes rohkem või vähem radikaalsetelt
parempopulistidelt.

Demokraatia võib olla aeglane,
sest sellele on iseloomulik
sammude kaalutletus, konsensusse
ehitamine ja õiguspõhisus.

Just läänest alguse saanud majan-
duskriis ja selle keskpärane lahendamine
näitasid Venemaale ning Hiinale, et lääne
mudel ei ole tingimata ainuvõimalik ning
et läanel on nõrkusi, mille vastu saab end
positsioneerida. Lääts kannatas tugevasti
ka koroonakriisis, mis kahjustas majandust
tarneahelate probleemidega ning sellest
tuleneva inflatsiooniga. Peale selle ei soovi
lääne ühiskonnad sõda, veel vähem tuuma-
sõda. Demokraatia aga tugineb poliitiliste
eliitide vajadusele veenda valijaskonda võt-
ma eskalatsiooniriske. Siin peitub üks oluli-
ne seletus lääne ettevaatlikele sammudele

Ukrainas, oma eeliste mitteväljamängimisele ja kurnamissõja tekkele.

Kui läänel on nõrkusi, siis ajalugu on näidanud demokraatia erakordset võimet neid ise parandada. Kaugemas perspektiivis tuleb läänel leida tee teise maailmasõja järgse perioodiga sarnase tasakaalustatud ja kogu ühiskonda kaasava arengu poole. Lähimas perspektiivis on vaja autokraatiaga hakkama saada.

KAITSETÖÖSTUSESSE PANDUD RAHA EI TULE KERGELT

Kaitsetööstuse täistuuridel käimasaamine nõuab aega ja raha. Viimase leidmine näib just demokraatia tingimustes olevat keeruline, kuna tänapäeva finantsloogikas (eelarvedefitsiidi ja laenulagede tingimustes) tähendab investeerimine kaitsetööstusse vahendite äravõtmist mujalt majandusest.

Näiteks Suurbritannial on kavas kärpida oma maavägede isikkoosseisu, et leida vahendeid vajalikeks kaitseinvesteeringuteks. Erakordsetes oludes võiks vaadata kaitsevõime arendamist majandusarengu mootorina ning mõelda väljaspool fiskaalseid piiranguid (nii nagu Euroopa Komisjon on seda juba soovitanud).

Mingil määral on takistuseks ka lääne kaitsetööstuse tüüpiline omandivorm (nagu viitas Eesti alaline esindaja NATO-s Jüri Luik Kuku raadio «Välismäärajas» 8. veebruaril 2024). Eraomand vajab võrdset kohtlemist, mis tähendab pikki bürokraatlikke protseduure ning samuti pikalt kestvaid garantiisid. Kuid ka selle probleemi lahendamiseks on mehhanismid olemas, näiteks EL-i toimimise lepingu artikkel 346, mis võimaldab erandkorras julgeolekuhuvide kaitseks sõlmida hankelepinguid kodumaiste ettevõtetega.

Kui läänel on nõrkusi, siis ajalugu on näidanud demokraatia erakordset võimet neid ise parandada.

Eesti on ka siin silma paistnud, suutes veenda EL-i käima välja nn miljoni mürsu lubaduse. Isegi kui seatud eesmärk ei täitu määratud ajaks, on sellel oluline käimatõmbav roll. (kaitseminister Hanno Pevkur ERR-i eetris 8. veebruaril 2024)

Viimaks on Eesti ühe strateegia õppetunni juba saanud ning seda laiemalt vedanud (kaitseväe juhataja Martin Herem Eesti Päevalehes 8. veebruaril 2024), veendes oma NATO liitlasi. Nimelt on Eesti argumenteerinud, et senise karistusheidutuse asemel võtaks NATO liitlased Venemaaga piirnevates riikides hoopis vahetule kaitsetegevusele keskenduva tõkestusheidutuse hoiaku.

Siin on märksõnaks juba külma sõja aegadest tuttav ettenihutatud kaitsekontseptsioon (*forward defence*). Peale Vene suure isikkoosseisu ja konventsionaalse jõu kvantiteedi on esile tõusnud ka tuumaheidutus. Nii nagu külmas sõjas, peab lääs veenma Kremli, et tuumaeskalatsiooniks ollakse valmis. ||

ÕPITUVASTUSED LAHINGUVÄLJALT

Ukraina rahvuskaardi 12. erioperatsioonide brigaadi Azov võitleja valmistub tulistama 155 mm liikursuurtükist M1019 Paladin.

FOTO: EFREM LUKATSKY / AP PHOTO / SCANPIX

Tähtsaimate õpituvasustate kirjeldamist Ukrainas toimuva sõja operatsiooni- ja taktikalisel tasandil tuleb alustada täpsustusest, mida on küllalt sageli kuulda sõjategevusele antud hinnangute puhul. Nimelt on sõjategevust suurel määral kujundanud tõsiasi, et mõlema poole õhukaitse on olnud nii tugev, et vastaspoole õhuvägi pole suutnud seda maha suruda ja hävitada. NATO õhuvägi on kahtlemata suurema lahinguvõimega kui Ukraina või Venemaa oma, mistõttu NATO osalusel toimuva sõja iseloom võib kujuneda teistsuguseks.

Teisest küljest, kas sellist hinnangut võib võtta juba sündinud tõsiasjana? Sõjaajalugu on täis näiteid, kus vallandunud sõja reaalsus on kiirelt kummutanud paljud sõjaeelsed hinnangud ja oletused ning sundinud sõdivaid pooli otsima uusi lahendusi ja teid võidule. Seetõttu on alati oluline pidada silmas kõiki selliseid arenguid ja lahendusi, mida on võimalik kasutada enda kaitsevõime ja lahingujõu tugevdamiseks.

2023. aasta vast tähelepanuväärseim sündmus Ukrainas toimivas sõjas oli Ukraina relvajõudude vastupealetung, mis käivitus juuni alguses ja kestis oktoobrini. Ukraina alustas pealetungi kolmel suunal: Tokmak-Melitopol, Berdjansk ja Bahmut. Tegemist oli ilmselt esimese korraga selles sõjas, kui Ukraina suurtükiväel oli ülekaal ja ta tulistas välja rohkem mürske kui vastane (üle 200 000 mürsu kuus).

Sõjategevust on suurel määral kujundanud tõsiasi, et mõlema poole õhukaitse on olnud nii tugev, et vastase õhuvägi pole suutnud seda maha suruda ja hävitada.

Pealetung kulges raskelt: väikesed jalaväeüksused (katsed rünnata suuremate mehhaniseeritud üksustega tõi kaasa kaotuste kiire kasvu) rajasid visalt teed läbi miiniväljade ja istandike ning vallutasid raske lahingutega Vene üksuste positsioone. Vastane tegi pidevaid vasturünnakuid ning kasutas intensiivselt lähiõhutoetust. Mõnede andmete kohaselt moodustas Ukraina üksuste edasiliikumise kiirus 700–1200 meetrit iga viie päeva kohta. Viie kuuga suudeti tungida 17 km sügavusele Vene üksuste kaitsele.

Vastupealetungi piiratud edul on mitmeid põhjusi. Ukrainas toimuvat lahingutegevust iseloomustab süsteemi «sensor-tulevahend» suur efektiivsus ja mõlema poole võime avada tuli ootamatult ilmunud sihtmärgi pihta mõne minuti jooksul. 70–80% kaotustest Ukraina sõjas põhjustab suurtükivägi (esimeses maailmasõjas 60–70%). Iga 10 km rindelõigu kohta on õhus 10–50 mehitamata õhusõidukit, mis annab mõlemale poolele väga hea olukorrateadlikkuse nii päeval kui öösel.

Alas, mis jääb kontaktjoonest kuni 10 km kaugusele, on nii tehnika kui isikkoosseisu liikumine keeruline ning üksuste koondamine ei tule kõne alla. Seetõttu kasutatakse ka tanke sageli tuletoetuse ülesannete täitmiseks nii poolotsesihtimisega laskmise kui kaudtule andmise teel.

Alas, mis jääb kontaktjoonest kuni 10 km kaugusele, on nii tehnika kui isikkoosseisu liikumine keeruline ning üksuste koondamine ei tule kõne alla. Seetõttu kasutatakse ka tanke sageli tuletoetuse ülesannete täitmiseks nii poolotsesihtimisega laskmise kui kaudtule andmise teel.

RUUTMEETRIL VÕIB OLLA MAAS ÜLE ÜHE MIINI

Mõlemad sõdivad pooled kasutavad mineerimist ja kohati on Vene kaitsepositsioonide ees paiknevate miiniväljade laius kiire demineerimise ärahoidmiseks viidud 500 meetrini ning ruutmeetril võib olla üle ühe miini. Samuti on mõlemad pooled pidevalt arendanud ja küllastanud oma üksusi elektroonilise võitluse (EV) vahenditega.

Viimased on muutunud järjest olulisemaks osaks sõjapidamisest kõikvõimalike mehitamata õhusõidukite kasutamise tõttu. Lahingutegevuses on olnud näha FPV dronide suurt kasutust distantsidel kuni 25 km ja Venemaa Föderatsiooni varitseva õhuründemoona Lancet kasutamist

distsantsidel kuni 70 km. Mehitamata õhusõidukite kasutamist mõjutab (erinevalt suurtükiväest) suuresti ilm ja vastase EV võime.

Venemaa Föderatsiooni lahingukorras paikneb üks suur EV kompleks iga 10 km rindelõigu kohta, kuid suuri pingutusi on tehtud nende hukukindluse suurendamiseks antennide eemale viimisega. Mõnede hinnangute kohaselt võib EV vahendite intensiivne areng ja kasutamine olla jõudnud nii kaugemale, et praeguse tehnilise tasemega FPV droonide kasutamise suurima tõhususe periood võib olla möödas ja selle parandamiseks on vaja viia FPV droonid / mehitamata õhusõidukid tehniliselt uuele tasemele.

Ukraina vastupealetungi piiratud edukus näitas samuti, kui vajalikud on hästi ettevalmistatud välikindlustused ja kaitseliinid tingimustes, kus vastasel ei ole ülekaalu õhus. Samuti loovad hea olukorrateadlikkus, arenenud juhti-

missüsteemid, miiniväljad, juhivad tankitõrjeraketid ja suurtükivägi olukorra, kus eikellegimaa ületamine on muutunud väga keeruliseks ülesandeks ning soomustehnika on osutunud haavatavaks. Seetõttu on sõdivad pooled otsinud lahendusi ja teid edule minevikust: taas on kasutusele võetud ründejalaväeüksused ning vastast püütakse rünnata maa alt mööda kommunikatsioone (asustatud punktides) või rajades selleks spetsiaalseid tunnelid.

VÕIME ÕHURÜNDEVAHENDEID TÕRJUDA ON JÄRJEST ENAM KASVANUD

Õhu- ja meresõjas on mehitamata ja täppislöögivahenditel samuti olnud väga suur roll. Vastaste õhurünnakud üksteise kaitse sügavusse toimuvad mehitamata õhusõidukite, ballistiliste ja tiibrakettide abil, mis lastakse välja oma territooriumilt ja õhuruumist. Õhuründevahendite märkimis-

Ohvitser 80. üksikust õhudessantbrigaadist edastamas sihtmärgi koordinaate haubitsa D-30 meeskonnale.

FOTO: EFREM LUKATSKÕI / AP PHOTO / SCANPIX

väärne tabamistäpsus on loonud olukorra, kus võime neid tõrjuda on muutunud järjest olulisemaks.

23. novembril 2022 toimunud Venemaa õhurünnaku käigus tungis Ukraina õhukaitsest läbi 19 tiibraketti, mis põhjustas täieliku voolukatkestuse 11 Ukraina oblastis.

Õhukaitse vallas on mitmed moodsad õhutõrjekompleksid näidanud end tiibraketirünnakute tõrjumisel väga heast küljest, kuid ballistiliste rakettide tõrjumisega on toime tulnud ainult õhutõrjekompleks Patriot.

Merel on Ukraina suutnud edukalt võidelda Venemaa Musta mere laevastikuga, kasutades kaldalt lastavaid laevatõrjeraket-

te, mehitamata veesõidukeid ja lennukitelt lastavaid tiibrakette Sevastopoli mereväebaasi pihta. Selle tulemusena on Ukraina sundinud Musta mere laevastiku oma peabaasist lahkuma.

Ukraina vastupealetungi piiratud edukus näitas, kui vajalikud on hästi ettevalmistatud välikindlustused ja kaitseliinid tingimustes, kus vastasel ei ole ülekaalu õhus.

Teisest küljest on Venemaa nii laevadelt kui õhust mineerinud Musta mere akvatooriumi, mistõttu häirinud väga tõsiselt laevaliiklust ja seeläbi kahjustanud Ukraina majandust. Ka Ukraina on kasutanud mineerimist vastase võimalike meredessantoperatsioonide ennetamiseks.

Olukorda Ukraina rindel on vahel iseloomustatud ka kui patiseisu ja kurnamissõda. Kurnamissõjaks saab toimuvat kindlasti nimetada ja seda see ka on: Venemaa tugineb oma suurematele ressurssidele (ja aktsepteerib kaotusi), et sõjategevuse käigus vähendada Ukraina relvajõudude lahingujõudu isikkoosseisu ja varustuse hävitamise teel.

Venemaa on nii laevadelt kui õhust mineerinud Musta mere akvatooriumi, mistõttu häirinud väga tõsiselt laevaliiklust ja seeläbi kahjustanud Ukraina majandust.

Patiseis see aga ei ole, sest Ukraina ressursid on piiratumad ja talle ebapiisava toetuse osutamise korral on küsimus vaid ajas, mille jooksul riik kaotab võime tavasõjas vastupanu osutada.

Seega võib öelda, et 2023. aasta näitas, et Venemaa relvajõudude löömiseks praeguses sõjas vajab Ukraina veel rohkem vahendeid ning võimet sõja käigus toimuva sõjatehnilise võidujooksuga sammu pidada. Ukrainat toetavate riikide sõjaline teadus- ja arendustegevus ning sõjatööstus peavad töötama sõja võitmiseks vajalikus tempos. ||

VENEMAA RIKUB RELVAKONFLIKTIÕIGUST

Ukraina sõja õpituvastused relvakonfliktiõiguse valdkonnas on väga muret tekitavad. Mainimist väärivad kaks olulisimat aspekti, mida Venemaa üksused on viimase kahe aasta jooksul Ukrainas süstemaatiliselt demonstreerinud.

Esiteks rikub Venemaa sageli ja süstemaatiliselt relvakonfliktiõigust ning selline tegevus on vaadeldav sõjapidamisviisina. Teiseks on kaitse all oleva staatusega embleemide kandjate (nt meedik) spetsiifiline sihitamine tekitanud olukorra, kus embleemi kandmine on ohtlikum kui mitte kandmine.

See, et sõdadega käib kaasas palju hävingut ja surma, pole iseenesest uudis kellelegi. Sõdades on tavaliselt nähtuseks ka relvakonfliktiõiguse rikkumised, kuid arenenud riikide puhul on siis tegemist enamjaolt üksikute üksuste või isikute rikkumistega.

Venemaa relvakonfliktiõiguse rikkumised ja sõjakuriteod on enamasti kas riigi juhtkonna või kõrgemate ülemate suunatud tegevused või äärmisel juhul on kõrgemad ülemad neist teadlikud. Sõjakuritegude hulgaline ja süstemaatiline toimepanemine sai alguse kohe sõja esimesel kuul ning kestab seniajani.

Sinna alla käivad tsiviilisikute tapmine ja piinamine paljudes Venemaa hõivatud asulates (Butša, Irpin, Izjum, Lõman, Herson ja Mariupol), eluks vajaliku tsiviiltaristu pommitamine, vilja varastamise korraldamine, tsiviilobjektide pommitamine, humanitaarabi sihilik takistamine, evakueerimise takistamine, laialdane seksuaalvägivald, meedikute ja haiglate sihitamine, tsiviilelanike ja laste küüditamine jne.

Selline sõjakuritegude mastaap ja süstemaatilisus annavad signaali, et relvakonfliktiõiguse reegleid ei järgita sihilikult ning tegemist on Venemaa sõjapidamisviisiga, mille eesmärk on kogu Ukraina ühiskonna demoraliseerimine, kaitsetahte nõrgestamine ning vastupanu murdmine.

Vene ründedroon süütas bussi Bahmuti lähistel.

FOTO: 10. MÄGIRÜNDEBRIGAAD / AP / SCANPIX

Rohked sõjakuriteod, mille Venemaa on toime pannud, vajavad menetlemist. Ukraina on avanud kokku u 120 000 sõjakuriteo uurimise. Sõjakuritegude menetlusel teeb Ukraina koostööd nii rahvusvahelise kriminaalkohtu kui ka teiste riikidega.

Selline menetluste maht kurnab kogu riigi kohtusüsteemi. Eesti Vabariigi prokuratuur kohtueelse menetluse juhina rõhutab, et vahetult n-ö põllu peal olevatel sõduritel võib olla väga oluline roll sündmustiku fikseerimisel ja esmaste tõendite kindlustamisel ja nende säilimise tagamisel.

Siinkohal on abiks kasvõi sõdurite telefoniga tehtud pildid ja videod ning kuriteo asukohast teavitamine. Iseasi on muidugi küsimus, kas ja kui paljud sõjakurjategijad ka reaalselt trellide taha jõuavad.

Sõjakuritegude kohta kehtib universaalne jurisdiktsioon, mis tähendab lihtsustatult seda, et need kuriteod ei aegu ning kõikidel riikidel on kohustus sõjakurjategijate üle kohut mõista. Seega, isegi kui lähitulevikus ei õnnestu sõjakurjategijaid kohtupinki tuua, siis on selleks vähemalt vastavad ettevalmistused tehtud ning säilib lootus, et hilisemas tulevikus jõuavad nad siiski kohtu ette.

Venemaa sõjapidamisviisid, millega kaasnevad ulatuslikud relvakonfliktiõiguse rikkumised, on sundinud veel kord hindama kaitset tagavate embleemide (nt punase risti embleem) kasutamise seotud tagajärgi. 2024. a veebruari seisuga olid Vene üksused teinud haiglate, meditsiinasutuste ja meedikute pihta vähemalt 1365 rünnakut.

Meedikud, meditsiinisõidukid ja -üksused on relvakonfliktiõiguse järgi kaitse all ning neid on keelatud rünnata. Nad peavad olema vastavalt märgistatud punase risti või poolkuu embleemiga. Kui Vene üksused sihitavad meelega meedikuid ja meditsiinobjekte, siis paratamatult tekib küsimus, et kas oleks parem meediku embleemid käe pealt ära võtta.

Relvakonfliktiõiguse reeglitest kinnipidamine on võimaldanud Ukrainal luua positiivse kuvandi ning toetanud välisabi saamist.

Kui embleem käe pealt või meditsiinisõiduki pealt ära võtta, siis seaduslikult pole neil enam kaitsestaatust. Tekib aga küsimus, et kumb on tähtsam: kas õiguslik kaitse või reaalne kaitse kuulide eest? See on dilemma, millega praegu meedikud Ukrainas lahingutandril iga päev kokku puutuvad. Kuid tulevikus peavad kõik riigid, kes Venemaaga konflikti satuvad, selle peale mõtlema hakkama.

Relvakonfliktiõiguse järgimise ja/või mittejärgimise tagajärjed ulatuvad ka strateegilisele tasandile. Kui Venemaa on teinud enda sõjakuritegudega riigi kuvandile karuteene, siis Ukraina on osanud just vastupidi relvakonfliktiõiguse järgimist rakendada enda kasuks. Relvakonfliktiõiguse reeglitest kinnipidamine on võimaldanud Ukrainal luua positiivse kuvandi ning toetanud välisabi saamist.

Lääneriigid ei tohi anda relvastust riigile, kes kasutab neid inimõiguste ja relvakonfliktiõiguse rikkumiseks. Kui Ukraina paneks samamoodi hulgaliselt toime sõjakuritegusid, siis oleks lääneriikide abi Ukrainale väiksem. Samuti võimaldab nn hea riigi kuvand saavutada laialdasemat toetust teiste riikide ühiskondadelt, mis omakorda mõjutab riikide hoiakuid nii Ukraina kui ka sealt tulnud sõjapõgenike suhtes.

Relvakonfliktiõiguse reeglite järgimise positiivne maine mõjutab lõpuks ringiga uuesti ka taktikalist tasandit – suurem varustuse ja relvaabi võimaldab põllu peal võidelda. ||

TÄHELEPANEKUD TEHNOLOOGIA JA INNOVATSIOONI VALDKONNAS

Põhilisim õpitu vastus tehnoloogia ja innovatsiooni valdkonnas on mehitamata süsteemide esmakordne laialatuslik rakendamine Ukraina-Vene konfliktis erisuguste ülesannete täitmiseks lahinguväljal ja tagalas.

Nende ülesannete hulka kuuluvad nii luure, vaatlus, rünnak kui ka pettemanöövrid ning kaitsetegevused. Neist veelgi tähtsam on olukorrateadlikkuse laiendamine lahinguväljal toimuvast, et anda väejuhtidele reaajas informatsiooni vastase manöövritest ja liikumistest rindejoonel. Rindelõikudes lendavad reaajas droonid pidevalt ning

igasugune tegevus on kohe näha nii vastastele kui omadele ehk igasugune tegevuse varjamine/varjestamine on vägagi raskendatud. Olukord ei parane ka öösel droonide termovaatlusvõime tõttu.

TEGEVUSE EFEKTIIVNE VARJAMINE DROONIDE VAATEVÄLJAST

Viimase võime vastu arendavad nii ukrainlased kui venelased ülikondasid, mis suudavad efektiivselt varjata võitlejaid selle vaatlusvahendi eest ja nende kasutamist lahinguväljal on juba dokumenteeritud. Hiljuti imbusid Vene üksused Av-

Luuredroni Furija teele saatmine Bahmuti suunal. FOTO: INNA VARENÕTSIA / REUTERS / SCANPIX

dijivkas Ukraina positsioonidele just tänu nendele ülikondadele. Õnneks ei ole see võime veel laialt levinud kalli hinna ja ülikondade kohmakuse tõttu, kuid arendus käib.

Teatud tüüpi droonide roll või kasutamise efektiivsus on ka sõja algusest peale tuntavalt muutunud. Näitena võib tuua Bayraktar TB2, mis sõja alguses näitas ennast Vene vägesid hävitades ja häirides kui potentsiaalset «mängumuutjat», kuid mille kasutamise sagedus 2022. aasta suveks järjest vähenes

just venelaste efektiivsema õhutõrje- ja elektroonilise võitluse võime tõttu.

Praegu kasutatakse süsteeme kõigest lühikesteks lendudeks luure ja üksikjuhtudel ka ründe eesmärgil kuni 30 minutiks, mis on drooni maksimaalsest lennuajast olematu osa.

Teatud tüüpi droonide roll või kasutamise efektiivsus on sõja algusest peale tuntavalt muutunud.

See tähendab, et suund suurtelt fikseeritud tiibadega juhivatelt droonidelt on aina enam liikunud kvadrootori tüüpi juhivatele süsteemidele, mis oma mõõtmetelt ei ole ka enam väikesed, vaid on võimelised kandma raskeid tankitõrjemiine tugevalt kindlustatud positsioonide hävitamiseks.

Mehitamata õhusüsteemide roll täppisrelvana nii ründe- kui kaitsetegevuses on avaldunud Ukraina lahinguväljal esimest korda ajaloos. Just FPV droonid on ennast sellest küljest lahinguväljal tõestanud. Tüüpiliselt on vastavad droonid varustatud üpris odavate ja lihtsate lõhkelaengutega (trotüülipulk / plastiline lõhkeaine mutritega / kuullaagritega jalaväe vastu, RPG lõhkelaeng soomustatud sihtmärkide vastu jne), mille kogenud operaator vastasse pihta lennutab.

Meredroonide arenduses on jõutud tasemeni, kus neilt on võimalik rakette kaugel asuvate sõjalaevade pihta tulistada.

Sellised droonide kasutusviisid kompenseerivad suurtükimoona puudust, kuna nad on võimelised täitma täppismoona rolli. Selle kasuks räägib ka asjaolu, et drooni hind võrreldes mürsu omaga on mitu korda madalam, mis tekitab omaette küsimusi suurtüki rolli kohta lahinguväljal. Nii nagu raske relvade kasutamisel kaitsetegevuses jalaväe vastu jahivad ka Ukraina FPV droonioperaatorid vaenlase jalaväelasi, soomukeid ja tanke sarnase efektiivsuse ja letaalsusega.

Ukrainlased täiustavad järjest enam oma droonide kombineeritud kasutamise

taktikat eri ründesüsteemidega sõjalistes operatsioonides vastase hõivatud territooriumil. Alles hiljuti, jaanuaris 2024, Krimmi poolsaart nii õhu- kui meredroonidega samal ajal rünnates märgati, et mõned õhudroonid jättis Vene õhutõrje puutumata ehk avastati auk õhukaitses.

MEREDROONIDELT ON VÕIMALIK RAKETTE LAEVADE PIHTA TULISTADA

Siinkohal peab märkima, et meredroonide arenduses on jõutud tasemeni, kus neilt on võimalik rakette kaugel asuvate sõjalaevade pihta tulistada. Vastase nõrkust kasutati kohe ära, lennutades Storm Shadow, SCALP, radarivastaseid ja petterakette, et hävitada juhtimispunkte, ladusid ja eriti hinnalisi sihtmärke, nagu õhutõrjeradarid ja kommunikatsioonikeskus (õhutõrjeoperatsioonide juhtimiseks Krimmi piirkonnas), mis vähendasid selles operatsioonialas venelaste õhutõrjevõimet märkimisväärselt.

Mehitamata õhudroonid on näidanud tohutut potentsiaali võimekordajana tänapäevasel lahinguväljal, et täita mitmeid rolle nii kaitse-, ründe- kui muus tegevuses.

Venelaste katse A-50 lennukiga «auku» kinni lappida paraku ei õnnestunud – lennuk hävitati Patriot süsteemiga, mis paiknes Lõuna-Ukrainas. Operatsiooni tulemusena vähenes selles operatsioonialas vastase kaitstus õhust tunduvalt. Selle näite põhjal võib otseselt järeldada, et küllaltki odava drooni «ohverdamine» vastase õhutõrjevõime kohta informatsiooni saamiseks lõi olukorrateadlikkuse, mida kombineeritud kõrgtehnoloogilise ja innovaatilise rünnakuga kasutati kohe venelaste taktikalise edu vähendamiseks Krimmis.

Tohutu kogus tegutsevaid Ukraina ja Vene mehitamata õhusõidukeid operatsioonialas on viinud ka olukordadeni ja segaste hetkedeni rindel, kus võitlevatel üksustel ei pruugi alati olla ülevaadet, kumma võitleva poole droonid parajasti lahingupositsioonide ümber tegutsevad.

Holodnõi Jari 93. üksiku mehhaniseeritud brigaadi võitlejad valmistavad oma õhutõrjesuurtüki tegevuseks Bahmuti all.

FOTO: ANATOLI STEPANOV / AFP / SCANPIX

Piisavalt on näiteid, kus lahingute käigus FPV droonid lendavad alas või ründavad Ukraina positsioone. Teisisõnu ei ole nendel hetkedel lendavaid droone võimalik lahinguväljal visuaalselt eristada, et määrata, kellele see konkreetne droon kuulub.

Sellistel juhtudel on üksustel vaja kiiresti suhelda oma droonioperaatoritega, et saada ülevaadet enda droonide paiknemise kohta lahinguväljal.

Et vähendada olukordi, kus vastase ründedroonidele jäetakse reageerimata, tuleb rakendada vastavad käitumismustrid/toimingud eristamiseks oma droone vastase omadest ja suurendamiseks oma üksuste hukukindlust.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mehitamata õhdroonid on näidanud tohutut potentsiaali võimekordajana tänapäevasel lahinguväljal, et täita mitmeid rolle nii kaitse-, ründekui muus tegevuses. Oma odavuse ja lihtsuse poolest peab tekkima ka arusaam, et droon kuulub kuluvahendite hulka ja sellesse tuleb nõnda ka suhtuda.

Drooni ohverdamine või kaotamine olukorratähtsuse suurendamise eesmärgil peab saama tavaks, mitte erandiks, ja Eesti kaitseväge peab muutma mõtteviise, kus varustuse kaotust väljaõppes peljates võivad reaalses lahinguolukorras ilmned puudused oskustes, mille tagajärg on sõduri hukkumine. ||

Peastaabi hoone 2023. aasta sügisel.

FOTO ARDI HALLISMAA / KAITSEVÄGI

Sõda Ukrainas on pingestanud rahvusvahelisi suhteid, toonud elukallidust ja stressi, võimendanud vajakajäämisi ning rebinud maske. Ometi on kaitsevägi kõige selle valguses teinud peadpööritava arengu.

KAITSEVÄE PEASTAABI ÜMBERKORRALDUSTEST

ENNO MÕTS

kindralmajor, kaitseväe peastaabi ülem

Kahtlemata on 2023. a olnud keeruline, aga mitte üksnes peastaabile, vaid ka teistele kaitseväe struktuuriüksustele, samuti ministeeriumi valitsemisala asutustele ning laiemalt ühiskonnale tervikuna.

Tegevväljastel tõsteti palka ning tehti palgamuudatusi, samas kui pedagoogid pidid hakkama streikima. Kaitsevägi ei eksisteeri iseendale, me ei teeni ennast, vaid ühiskonda, Eesti riiki ning oma ootustes ja nõudmistes peame säilitama solidaarsuse. Küll on meil aga moraalne kohustus valmistuda sõjaliseks riigikaitseks ning selle valguses anda poliitilistele otsustajatele sõjalist nõu. Meie oleme eksperdid.

Peastaap alustas aastat lõhenemisega. Kasutan seda sõna ettevaatliku huumoriga. Tegu oli kavandatud ümberjaotusega, et saaks Eesti diviisi staabi komplekteerida. Diviisi loomine tulenes sõjalisest vajadusest – see oli mõistlik, optimaalne ja ainuvõimalik tee. Me oleme praegu arenenud niivõrd, et see oli võimalik. Viis aastat tagasi see nii ei olnud.

Diviisi loomine tulenes sõjalisest vajadusest – see oli mõistlik, optimaalne ja ainuvõimalik tee.

Loomulikult pidid struktuuriüksused andma oma panuse diviisi staabi komplekteerimisse. Peastaap on kaitseväe ju-

hatajat toetav staap, mille eestvedamisel valmistatakse riigi sõjaliseks kaitseks, aga vahetut sõjategevust Eesti pinnal juhib Eesti diviis. Kaitseväe juhataja peab koos oma staabiga vägesid ette valmistama, lahinguvalmidust hoidma ning riigi sõjalist kaitset ellu viima.

Peastaap on kaitseväe juhatajat toetav staap, mille eestvedamisel valmistatakse riigi sõjaliseks kaitseks, aga vahetut sõjategevust Eesti pinnal juhib Eesti diviis.

Selle tarbeks antakse ettenähtud koosseis üle NATO juhtimisele operatsiooniplaanist lähtudes ning tagatakse ja võimestatakse sõjategevust nii riigi kui rahvusvahelise toetusega. Praeguseks on kaitseväe juhataja kinnitanud sõjalise kaitse tegevuskava. See on strateegilis-operatsioonitasandi plaan, mis ei lasku erinevalt senisest praktikast brigadide manöövriskemi. Oleme kasvanud, arenenud ja küpsenud.

Kuigi riiklikul tasandil on peastaap kõrgeim sõjaline staap, ei ole me ühendvägede staap ega plaani ühendoperatsioone. Kaitseväe väeliikide olulised osised tegutsevad praegu juba NATO käsuliinis nii maa-, mere- kui õhudomeenis, samuti erioperatsioonide valdkonnas, mistõttu Eestit kattev kombineeritud võitlusplaani seatakse kokku ühendoperatsioonidena NATO Brunssumi väejuhatuses.

Meie riigi iseseisvus vajab kollektiivkaitset, mis on olnud nii juba läbi ajaloo,

ning on mõistlik lähtuda parimast praktikast. Teod ja sõnad peavad ühtima, sestap on äärmiselt tähtis mitte lahutada meie ja liitlasvägesid ka oma jutupunktides. Eesti ei näe ette lahendit, kus rahvusväeosad alustavad sõjalist kaitsetegevust ja NATO väed liituvad hiljem. Ei, me alustame kohe koos, sest meie olemegi NATO ja mingit etapilisust pole. Liitlased on praegu juba Eestis ja harjutanud aastaid meiega koos riigi kaitsmist. Me ei ehita sellist võimaluse akent, mida vaenlane saaks kasutada.

Inimvara puudus näitab hambaid ainuüksi seetõttu, et kaitseväge on aasta-aastalt kasvanud suuremaks.

Peastaap on muutnud oma tegevusfookust ning see kajastub uuendatud põhimääruses, kus on esitatud riikliku kõrgema sõjalise staabi kaheksa ülesannet. Need on täpsemad lahtikirjutused kaitseväge põhimääruses peastaabile püstitatud põhiülesannetest.

Peastaabi ja diviisi staabi rollide peenhäälestus veel käib. Suurte reformide puhul on see pigem loomulik. Inimvara puudus näitab hambaid ainuüksi seetõttu, et kaitseväge on aasta-aastalt kasvanud suuremaks. Uued väevõimed vajavad samuti personali. Saatan on detailides ning mõnedki funktsionaalsed lahendid saavad paika praktika kaudu.

Peastaap on muutnud oma sõjaaja koosseisu ning juhtimispunkti ülesehitust arvestades Vene-Ukraina sõja õpituvastusi. Meie koostöö kaitseministeeriumi ja riigikantseleiga on saanud sõjaolukorrale ka struktuurilise lahendi, et tagada riiklik sõjalis-strateegilise tasandi infovahetus ja sidusus.

Eraldi prioriteediks olen seadnud koostööformaaside kaardistamise nende riiklike institutsioonide ja asutustega, kes peavad kriisiolukorras olema valmis toetama sõjategevust oma eripäras. Need formaadid tuleb sisse töötada. Oluline süsteemne täiendus on peastaabi tegevusrütmi ja tööprotsesside ümberkujundamine nii kaitseväesiseks ope-

Kaitseväge peastaabi aastapäeva rivistus 2021. aasta oktoobris.

Ergutus- ja tänutseremooniad kaitseväge peastaabis 30. augustil 2023.

FOTO: HANS VEGA LEHEPUU / KAITSEVÄGI

ratsiooniplaanimiseks kui ka regulaarseks koordineerimiseks NATO kõrgemate staapidega.

Korraga töötab mitu planeerimistiimi, kuhu on kaasatud kaitseväge struktuuriüksuste esindused, et kavandada ja koordineerida kogu kaitseväge ja väeliikide vahelisi tegevusi, sh infot NATO vastavatest staapidest. Peastaap koostab ka kaitseministeer-

FOTO: VALNER VÄINO / KAITSEVÄGI

Peaminister tänas Stenbocki majas korraldatud vastuvõtul Eesti kaitsevaelasi, kes on osalenud missioonidel.

FOTO: ARDI HALLISMAA / KAITSEVÄGI

riumi valitsemisala põhitegevuse täitmise aruandlust kaitseväge puudutavates küsimustes.

Tuleb suurendada kaitseministri kehtestatud eesmärkide teadlikkust ja suunatud täitmist ka kaitseväge sees. Me peame paremini sünkroniseerima kaitseväge ning ministeeriumi pingutusi, et keskenduda kriitilistele arendustele.

Selle tarbeks on ellu kutsutud väe- võime planeerimise, tagamise ja finants- teenuse korraldamise reform, mida praegu veel analüüsitakse.

Meie koostöö kaitseministeeriumi ja riigikantseleiga on saanud sõjaolukorrale ka struktuurilise lahendi, et tagada riiklik sõjalis-strateegilise tasandi infovahetus ja sidusus.

Üks alusprintsip on vabastada sõjaväelasi sõjandustegevuseks ning anda tsiviiliala spetsiifilised valdkonnad ära ministeeriumi korraldamisse. Möödunud aasta on olnud äärmiselt tegevustihe, samuti tempokas. Sõjalisi nõuandeid on esitatud ministeeriumi arengukava tarbeks, Ukraina sõjategevuse toetamiseks, rahvusvahelistele sõjalistele operatsioonidele, aga ka NATO staabielementidele jne.

Suur osa peastaabi töömahust on suunatud kaitsevæest väljapoole ehk kaitseministeeriumi, NATO staapide, sõjaliste koalitsioonide, riigikantselei ja teiste riiklike asutustega koostöö arendamiseks. Teha on palju, aga teenistujaid on vähe. Sellises olukorras tuleb tunnistada, et mitte kõik seatud ülesanded ei jõudnud finišisse ning tagantjärele tõdemusi parema tulemuse saavutamiseks on omajagu.

Samas tuleb osata näha ka üle hõõrdumise ja konarluste, sest perfektsionism on väga ohtlik haigus, mis õõnestab hinge ja vaimu ning takerdab keha. Kaitsevægi korraldas plaani kohaselt meie reservvæe ettevalmistust, sealhulgas väljaõpet ukrainlastele ning arendas koostööd liitlastega. Suurte muutuste ning jagunemiste kestel meie põhitegevus ei katkenud.

Peastaabi osakonna ülemad ja juhatajad on valdkonnajuhid ja arenduse eestvedajad üle kaitsevæe. Meie teenistujad ja kaitsevægi tervikuna on näinud suurt vaeva. Meil on sama eesmärk ning vaid koos saavutame selle. Koos oleme tugevad. Peastaabi moto on «ühendatud jõud». Täna kõiki struktuuriüksusi hea koostöö eest! ||

Iris-T SLM

- Keskmää-õhutorjesüsteem
- Valmistaja: Diehl Defence (Saksamaa)
- Taktiline operatsioonikeskus
- Multifunktsionaalne tulejuhtimisradar
- Laskeseade mahutab kuni kaheksa raketti
- Raketi tabamiskaugus horisontaalselt kuni 40 km, vertikaalselt kuni 20 km

Ühena vähestest Euroopa hankeorganisatsioonidest on riigi kaitseinvesteeringute keskus suutnud turunõudlust ennetada ja kasvava kaitse-eelarve pöörata reaalseteks tarneteks.

INVESTEERINGUTE EDU VALEMISSE KUULUB TEADLIKULT VALITUD STRATEEGIA

MAGNUS-VALDEMAR SAAR

riigi kaitseinvesteeringute
keskuse peadirektor

Möödunud aastale tagasi vaadates tunnen heameelt, et oleme Eesti riigikaitse tarneahela kujundamisel teinud mitu teadlikku valikut. Esiteks on riigi kaitseinvesteeringute keskuse (RKIK) strateegia kõige üldisemalt nn hinnaliidri strateegia, mis tähendab projektide avamist konkurentsile, letitoodete ostmist, andme- ja mõõdikupõhist juhtimist, väljundipõhiseid hindamisotsuseid, tarnija potentsiaali ära kasutamist insenerinduses, katsetamisi ja muidugi ka tellija mõjukuse suurendamist turul. Teiseks kujundab meie tarneahelat üsna palju praegune julgeolekukeskkond ja sellest tulenev vajadus tarnida võimeid ja materjali tavapärasest kiiremini.

Mida need valikud endaga kaasa on toonud? Esiteks on meie tarneahel nende valikute tõttu ülemaailmne. Eesti kaitseks vajaliku materjali tarnijate hulgas on maa-

ilma ligi kahesajast riigist umbes neljandik, olenevalt aastast mõni vähem või rohkem. Kuuest mandrist asuvad meie tarnijad neljal. Muuhulgas on meil tarnijaid Aasiast, Lõuna- ja Põhja-Ameerikast, Aafrikast ja isegi Okeaniast. Loomulikult on suurem osa meie tarnijatest meile lähedal ja teada-tuntud liitlased, esikolmikus on alati olnud Ameerika Ühendriigid, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Tarnijabaas on seetõttu väga suur: praegu on meie kliendibaasis ligi 3000 ettevõtte ärinimed, kellest umbes 800 on aktiivsed tarnijad, st tarnivad midagi jooksva aastal. Kui sekka arvata ka esimese astme alltarnijad, on meil registris umbes 10 000 ettevõtet.

Nagu ikka töötab ka siin Pareto reegel ja enamiku rahalisest väärtusest annab kümnekond suuremat tarnijat. 2023. aastal olid need Rafael, MBDA, Nexter, Saab, Rheinmetall, Instalaza, Diehl Defence, Expal, Thales, Nammo – võite võtta vaevaks välja mõelda, millised tarnitud kaubad nende nimede taga on. Esimene Eesti ettevõtte,

Europarts Autodet, jääb küll esikümnest välja, ent tema roll kaitseväe tehnikapargi kättesaadavuse tagamisel on ülioluline.

Pareto reegel kehtib ka siis, kui lähtume tehingute arvust. Sellisel juhul on tipp müügi hoopis teistsugune – siin troonivad meie tehnika remondi-hoolduse partnerid, kellele esitatakse natuke üle poole kõigist tehtavatest tellimustest. Kokku tegi RKIK 2023. aastal üle 3000 tellimuse.

Väga palju mõjutab seda, kust me materjali soetame ja ka meie pühendumus konkurentsile. Hinnaliidri strateegia eeldab, et suudame kaasata turult võimalikult laia valiku pakkujaid, lahendusi, aga ka tarnija innovatsiooni – see tähendab vanade probleemide uudseid lahendusi. RKIKi esimesel tegutsemisaastal oli suur osa hange-test ühe pakkujaga ning keskmine pakkujate arv u 1,5, aga 2023. aastal oli keskmine kvalifitseeritud pakkujate arv kaheksa ning vastavate pakkumuste arv ligi neli ühe hanke kohta.

Konkurentsi soodustamiseks oleme rakendanud mitmeid meetmeid: teeme väljundipõhiseid tehnilisi kirjeldusi nii palju kui suudame, kaasame väliseksperite, teeme avatud turu-uuringuid, korraldame teabepäevi ja lihtsustame pidevalt oma dokumentatsiooni ja protsessi, et teha pakumine lihtsamaks.

Pidevalt arenev ja keerukam tehnoloogia on toonud kaasa kiire insenertehniliste kompetentside nõudluse kasvu.

Mõjukuse suurendamine turul väljendub paljuski oma tellimuste konsolideermises rahaliselt olulisteks koondtellimusteks, aga ka hankeprojektide koondamiseks võimalikult suures mahus terviksüsteemide hangeteks. See omakorda tähendab, et RKIKi partneriteks on aina enam suured süsteemiintegraatorid ning kitsaste nišivaldkonna tarnijate või vahendajatega puutume aina vähem kokku.

Samal ajal tähendab see, et tarnijate kanda jääb suur osa süsteemi integreerimise vastutusest. Pidevalt arenev ja keerukam tehnoloogia on toonud kaasa kiire insenertehniliste kompetentside nõudluse kasvu, mida oma jõududega on peaaegu võimatu täita. RKIK on aina enam võrgustunud ja saab iga uue projektiga osavamaks ka väliseksperite kaasamisel oma tegevusse.

Meie partneriteks on aina enam suured süsteemiintegraatorid ning nišivaldkonna tarnijate või vahendajatega puutume aina vähem kokku.

Halvenev julgeolekuolukord ja agressiivne idanaaber on pannud Eesti riigi olukorda, kus tuleb realselt arvestada võimalusega, et loodavad võimed tuleb ka tegelikkuses kasutusele võtta. Ohutunnetus sunnib asju varem kohale tooma ning kasvav kaitse-eelarve suurendab kiiresti projektide arvu ja ühtlasi ka halduskoormust. Uues olukorras töötavad paindlikumad meetodid. Üks võti, mis võimaldab RKIKi tegevust vajadustega samas tempos tõhustada, on rakendatud strateegilise hankimise mudel. See tähendab, et vajaduste kasvades ei asunud me hankima, vaid pöörasime raamlepingutega loodud võimalused reaalseteks tööstustellimusteks.

Ühena vähestest Euroopa hankeorganisatsioonidest oleme suutnud turunõudlust ennetada ja kasvava kaitse-eelarve pöörata reaalseteks tarneteks. Näiteks veebruaris 2022 tehtud laskemoona varude suurendamise pakett on praeguseks suures osas tarnitud, samuti on kohale jõudnud mitmed elemendid teisest lisapaketist, nagu õlalt lastav õhutõrje, 155 mm täppislaske-moon jpm. Selle tulemusena oleme leidnud endale mitmeid kliente ka väljastpoolt Eestit. ||

Blue Spear 5G SSM

- Laevatõrjeraketisüsteem
- Valmistaja: Proteus Advanced Systems (Iisrael ja Singapur)
- Tabamiskaugus kuni 290 km

MÖÖDUNUD AASTA OLI SOODNE RIIGI KAITSEINVESTEERINGUTE KESKUSE SUURTELE PROJEKTIDELE

Eelmisel aastal jõudis lepingusse neli hiiglasuurt projekti, mida vaevalt lähiajal teha õnnestub: läbi aegade suurim kaitseinvesteering keskmaa-õhutõrjesse, varitseva õhuründemoona hanked, soomukite soetamine teisele jalaväebrigaadile ning ravisõidukite raamleping. Varem on ette võetud vaid üksikuid sarnaseid projekte, näiteks toetussoomukid CV90, mitmikraketiüsteem HIMARS, laevatõrjeraketiüsteem Blue Spear, kuid kunagi pole neid olnud mitu ühel ajal korraga.

OLULISIMAD TARNED

- rannikukaitse (raketiüsteemid ja meremiinid), partner IAI ja Forcit, kogu võime tarnitakse 2024. a lõpuks, väärtus sel aastal **50 mln eurot**, kogumaksumus üle **100 mln**
- laskemoon:
 - 1) 155 mm pikamaa-täppismürsud Vulcano, partner Diehl Defence, väärtus **60 mln**;
 - 2) 155 mm laskemoon, partner Expal ja Rheinmetall, väärtus **23 mln**;
 - 3) Instalaza ühekordsed TT-granaadiheitjad C90, partner Instalaza, väärtus **47–51,5 mln** (2023–2025) ja sellest **17,6 mln** aastal 2023;
 - 4) tankitõrjesüsteemid Spike (SR, LR), partner Eurospike, **10 mln** 2023; **120 mln** kokku aastail 2023–2025;
 - 5) tankitõrjegranaadiheitja Carl Gustaf laskemoon, partner SAAB, väärtus **10–20 mln** aastatel 2023–2026, millest **2,2 mln** 2023;
 - 6) 81 mm miinipilduja moon, **6 mln**;
 - 7) 120 mm miinipilduja, väärtus **28 mln**, millest **12 mln** aastal 2023;
 - 8) suur kogus käsitulirelvade moon, partnerid Nammo, CBC, Focchi Munizioni, väärtus **22 mln**.
- käsitulirelvad:
 - 1) kuulipildujad Negev NG7, partner IWI, väärtus **9 mln**;

- 2) automaadid, partner Lewis Machine & Tool Company, väärtus **1 mln**.
- õlalt lastav õhutõrje Piorun, partner PGZ ja MESKO, väärtus **3,2 mln** (lepingu kogumaksumus **100 mln**)
 - mitmesugused kaitselaengud, partner Eesti Arsenal, **9,6 mln**
 - K9 liikursuurtükid, partner Hanwha, väärtus **34 mln**
 - K9 eestindamine, partner GoCraft, 17 tükki tarnitud, väärtus **3,5 mln** (24 tükki), peagi lisame veel 12
 - toetussoomukite ümberehitus, tarnitud 15, tarnitakse kokku 31, tähtaeg on suvi 2024, lepingu kogumaksumus **40 mln**
 - sõidukite remont ja hooldus; uus leping on võimet suuresti parandanud ning kuna partnereid on palju, siis ei takista sõidukite remonti enam nende hulk, vaid kaitseväge võimalused sõidukeid väljaõppest välja võtta ja töösse anda
 - palju erisugust sidevarustust
 - passiivradar Vera NG, partner ERA, väärtus u **10 mln**
 - sõdurivarustus Ussisõnadele, väärtus **25 mln**, eri partnereid (Tamrex, Varanus, FRC jne)
 - tõkestusvarustus: betoonplokid, draakonihambad jpm; partnereid palju üle Eesti, koguväärtus u **5 mln**, tarned algasid juba 2022. a alguses ja viimased toimuvad novembris 2023

OLULISIMAD SÕLMITUD LEPINGUD

- keskmaa-õhutõrje (KMÕT), partner Diehl Defence, väärtus **350 mln**, tarned 2025. a lõpuni (pärast tuleb pisut veel)
- soomukid, partnerid Nurol Makina ja Otokar, väärtus **220 mln**, tarned kuni sügiseni 2025
- varitsev õhuründemoon (*loitering*), partner IAI, väärtus **100 mln**, tarned 2024
- ravisõidukid, partnerid Scania ja Volvo, Mercedes Benz; raamlepingu maht Eestile **390 mln**, vormistamisel on esimene tellimus, kus umbes 300 sõidukit

- suurekaliibrilise laskemoona raamleping, partnerid Nexter, MSM, Rheinmetall, Expal, Nammo, Elbit, Junghans, MKE, raamlepingu maksumus **2,5 mld**
- kliimadarid, partner Thales FR, väärtus **35 mln**
- soomustehnika raamhange, partnerid BDT, Estmil, Milworks, väärtus **200 mln**
- toiduvarude hoiustamise lepingud, partnereid on palju ja põhilised Eesti toidutööstusettevõtted, nt Salvest, Orkla, Nõo jne, väärtus **60 mln** (sealt saab varud ka välja osta, mitte ainult ladustada)
- kuulipildujad, partner IWI, väärtus **20 mln**
- snaiperpüssid, partner Sako, väärtus **9,9 mln**
- kiivrid, mitu partnerit, väärtus **17,5 mln**

VILGAS E HITUSAASTA

Taristuvaldkonnas lähevad aastad 2023 ja 2024 kirja suurte ehitusaastatena. Juba praegu on lepingus ligi 300

miljoni euro väärtuses ehitusprojekte. Kokku on ehituses üle poolesaja objekti, millest enamik valmib 2024. aasta lõpuks.

Kõige suuremad arendustööd käivad või kohe algavad kindlasti Lõuna-Eestis, Võrumaal ja Tartumaal. Kokku investeerime lähima viie aasta jooksul sinna ligi 300 miljonit eurot. Teine tähtis arenduspiirkond on Lääne-Eesti. Siin on praegu juba töös ligi 100 miljoni euro eest hoo- neid ja rajatisi.

TARISTUARENDUS

Lääne piirkond

2023. a valminud ehitised:

- Ämari ladude laiendus, 14 valmis (kogu ala tervikuna antakse kasutusse 2024 a. II kv) partner Nordecon AS, väärtus **21 mln**

Lõuna piirkond

2023. a valminud ehitised:

- KVA küberlabor (valmis aug 2023), partner Telegrupp AS, väärtus **0,8 mln**
- Raatuse konteinerlinnaku rajamise ettevalmistustööd ja rent (valmis 2023. a juulis, rendiperiood kuni sept 2024), partner Ramirent Baltic AS, väärtus **1,1 mln**
- Johannes Kerdi mälestusmärk Võrus (valmis aug 2023), Kivikuvand OÜ, väärtus **0,1 mln**
- Taara konteinerlinnaku rajamise ettevalmistustööd ja rent (valmis juunis 2023), partner Ramirent Baltic AS, väärtus **2,7 mln**

Põhja ja Kirde piirkond

2023. a valminud ehitised:

- 5K hoone Filtri teel (valmis 2023. a IV kv), OÜ Nordlin Ehitus, väärtus u **6,2 mln**
- CR14 soklikorruse rekonstrueerimine (2023, IV kv), Tarrest LT OÜ, väärtus u **0,9 mln**
- Tapa hooldus-õppegaraaž ja neli varjualust (2023, IV kv), AS Megaron-E, väärtus u **5,4 mln**
- Tapa liitlaste betoonplats (juuni 2023), Viaston Infra OÜ, väärtus u **1 mln**
- Tapa RSOM kuus hoonet + tankla (juuli 2023), Merko Ehitus AS, väärtus u **8,5 mln**
- Tapa raskerelvade remondihall (2023, IV kv), Revin Grupp OÜ, väärtus u **4,3 mln**

HARJUTUSVÄLJAD

2023. a valminud ehitised:

- Sirgala HV juurdepääsutee (veebr 2023), KMG Infra OÜ, väärtus u **3,9 mln**
- Rabasaare linnavõitluslinnak (mai 2023), Yit Eesti, väärtus u **4 mln**

TOITLUSTUS

Üle poole RKIKi personalist töötab toitlustamises, kokku ligi 250 inimest. Aastas toitlustame ligi neli miljonit inimest. ||

4 x 4 Nurol Makina

- Nelirattaveoga soomukid
- Valmistaja: Nurol Makina (Türgi)
- Sõiduki täismass: 14,5 tonni
- Mahutab kuni seitse inimest või 2,5 tonni varustust
- 300 hj Cumminsi diiselmootor
- 12,7 mm kuulipilduja

6 x 6 Arma

- Kuuerattaveoga soomukid
- Valmistaja: Otokar (Türgi)
- Sõiduki täismass: 23 tonni
- Mahutab 11 inimest
- 450 hj Cumminsi diiselmootor
- 12,7 mm kuulipilduja

FOTOD: KERMO PASTARUS / RKIK

Tankitõrjerelv Spike LR II

- Valmistaja: Rafael Advanced Defence Systems (Iisrael)
- Kaal: 12,7 kg
- Efektívne laskekaugus maapinnalt: 5,5 km
- Efektívne laskekaugus helikopterilt: 10 km
- Sihitamine kaksiversioonis – modernne elektrooptiline ja IR sensorid
- Lõhkepea: tandem mitmeotstarbeline HEAT Smart sütikuga

Valminud rajatised

- Rabasaare linnavõitluslinnak Tapa vallas (ülal)
- Kindralleitnant Johannes Kerdi monument Võrus
- NATO küberkaitse koostöökeskuse uus hoone Tallinnas
- Küberlabor kaitseväe akadeemias Tartus

Kuulipilduja Negev

- 7,62 mm kaliibriga kergekuulipilduja
- Valmistaja: Israel Weapon Industries
- Relva üldpikkus: 1012 mm
- Efektivne laskekaugus harkjalalt: 600 m
- Tehniline laskekiirus: 600–800 l/min
- Relva kaal ilma lindita: 8,6 kg
- Lindikotid 60 või 120 padruniga

2023. AASTA TÄHENDAS
TAASLOODUD DIVIISI KIIRET
KÄIVITAMIST JA ÕIGESSE
ARENGURÖÖPASSE SEADMIST

VEIKO-VELLO PALM

kindralmajor (reservis)
diviisi ülem aastail 2023–2024

Õigupoolest tegelesime mitme protsessiga korraga. Esiteks tagasime lähtuvalt meie esmasest ülesandest Eesti pidevat kaitset ning reservarmee lahinguvalmidust, kaasa arvatud väljaõppe pidevat toimimist ja edasiarendamist. Teiseks moodustasime, mehisime ja arendasime diviisi staapi,

osaledes samal ajal mitmel õppusel juhtrollis. Kolmandaks näitasime tegudega ja aitasime kaasa teabega, et selgitada diviisi eesmäärke ja selle rolli Eesti ja NATO kaitsevõime tugevdamises.

Me saime hakkama, aga diviisi või muu sarnase dünaamilise ja areneva struktuuri ülesehitamine ja arendamine ei jõua kunagi lõpule. Olen seda korduvalt rõhutanud, kui saame suurte ja pingeliste õppustega hakkama, et edaspidi luban vaid veel pingelisemaid ja mahukamaid tööpäevi. Kind-

Vabariigi president Alar Karis külastas kaitseväge diviisi staapi ja kohtus diviisi juhtkonnaga 6. veebruaril 2024.

FOTO: ARDI HALLISMAA / KAITSEVÄGI

lasti on diviisi esimesele tegutsemisaastale langenud väga palju uuendusi, lisaks kehv julgeolekufoon, mis motiveerib kiiremini ja otsustavamalt tegutsema. Eelmisel aastal toimus mitmeid õppusi, millest mõned olid võrdlemisi tehnilised või siis nii erialakesk- sed, et nende kajastamine avalikkusele palju vajalikku teadmist juurde ei tooks.

AVALIKKUSE TÄHELEPANU KEVADTORMI AJAL ON ENNEKÕIKE MAASTIKUL

Õppus Kevadtorm 2023 jätkas kahe küm- nendi traditsioone, samas oli eelmise aasta Kevadtormis meie jaoks palju uut ja uuen- duslikku. See oli esimest korda kaitseväge diviisi juhitud õppus, kus osales ligi 14 000 inimest 11 riigist.

Väljaõppe mõttes jätkasime lahinglask- mistega koos diviisi ja brigaadi toetusrel- vadega. Kevadtormi lahinglaskmiste ees- märk oli kaitselahingu harjutamine koos tule-, pioneeritoetuse, vasturünnakute ja soomusüksuste toetusega. Õppus andis või- maluse jalaväepataljonide allüksustele osa- leda lahinglaskmistel brigaadi raamistikus.

Kuigi avalikkuse tähelepanu Kevadtormi ajal on eelkõige maastikul manööverdavatel üksustel ehk nii-öelda lähilahingul, siis just laiema haardega planeerimine ja lähilahin- gu toetamine süvalahingute ja tagaala jul- gestamisega on diviisi staabi igapäevatege- vuse eesmärk.

Võrreldes eelnevate õppustega ei kes- kendatud kõrgemates staapides mitte nii- võrd sellele, mis toimub vahetult lahingu- väljal, vaid sellele, kuidas saame lüüa vastast sügavuses. Vastasele oli vaja tekitada kaotu- si, mis teda juba enne lähilahingutesse jõud- mist nõrgestavad nii palju, et meie vägedel oleks kõik võimalused kindlalt võita.

Peale selle on diviisi vaateväli laiem ja suurem kui ainult maismaal toimuv. Diviis kasutab õhust, merelt ja küber- ning in- foruunist tulevaid lööke vastase hävitami- seks ja viimase aasta jooksul on meie diviisi staap näidanud, et me saame selle terviku loomisega hakkama.

Meile oli oluline, et saime liitlaste rah- vusvahelist ja suure tulejõuga kooslust pari- mal viisil juhtida ja katsetada koostööd ning arendada liitlaste arusaamist meie maasti- kust ja laiemas mõttes keskkonnast.

2023. a Kevadtormi linnalahingu ajal Kadrina majade vahel.

FOTO: ROBERT MARKUS LIIV / KAITSEVÄGI

Liitlasüksuste tagasiside Kevadtormi kohta on olnud äärmiselt positiivne. Selliste õppustega anname Eestile võimaluse enda väel rakendada oskusi praktikas ja kindlasti on tähtsal kohal liitlasvägede huvi meiega koos harjutada. Siinkohal ei saa küllalt tä- natud meie riigiasutused, eraettevõtted ja lihtsalt meie ühiskond tervikuna, mis lubab korraldada niivõrd keerulisi ja ulatuslikke õppuseid väljaspool kaitseväge harjutusala- sid. See on tänapäeva Euroopas äärmiselt harukordne, kuid näitab veel kord nii meie laiapidse riigikaitse toimimist kui ka ini- meste toetust kaitsevæele.

Diviisi üks ülesannetest ongi võimalda- da Eesti tsiviilametkondadel ja kaitsevæel ühiselt Eesti riiki kaitsta ja selle koosseisus olevad maakaitseringkonnad teevad tihe- dalt koostööd politsei- ja piirivalveameti ning päästeametiga. Selle ülesande täitmise kontrollimiseks ja oskuste ning koostöö lihvi-

miseks korraldasime õppuse Decisive Lancer 2023. Õppuse eesmärk on harjutada maakaitseringkondi siseministeriumi ametkondade toetamisel eriolukorras ja kõrgendatud kaitsevalmiduse ajal, valmistades samal ajal sõjalist kaitset ette.

Harjutasime läbi diviisi, maakaitseringkondade ja tsiviilametite koostöö aspektid kogu võimaliku konflikti arenemise tsükli vältel nii kriisi- kui sõjaajal. Peale maakaitseringkondade olid sel korral väljas ka prefektuuride ja päästekeskuste juhtimiselemendid. Õppuse ajal tehti tööd selle nimel, et juhtimispunktid saaksid kriisides ja sõjaolukorras tõhusalt toimida, ning parandati koostööd riigikaitse eri osaliste vahel. Mentorid ja vaatljad aitasid õppusel osalejaid juhendada ja pidevat tagasisidet andes.

Kokku oli õppusesse kaasatud ligi 1000 inimest. Õppuse kordamineku parimaks näitajaks on siseministeriumi kindel plaan osaleda 2024. aastal veelgi suurema koosseisuga.

Warfighter õppeprogramm on diviisi 2023. a ja 2024. a esimese kvartali suurimat kohanemist ja pingutusi nõudev ettevõtmine. Liitusime USA maaväe väljaõppe- ja hindamisprogrammiga, kus Ameerika maavägi õpetab aeg-ajalt välja või värskendab oma korpuseid ja diviise.

Korpus on üksus, kuhu kuulub mitu diviisi. See väljaõpe on olnud tohutult intensiivne ja tihe. Märkimist väärib see, et kaitseväe diviis on kolmas välismaine väeüksus, mis Warfighter programmis osaleb. Õppuste seeria läbimine annab meile vajaliku kogemuse operatsioonide planeerimisel ja elluviimisel ning samas liitlaste silmis kvaliteedimärgi, et suudame edukalt juhtida nii Eesti üksusi kui ka täiendavaid liitlasüksusi.

WARFIGHTER ALGAS DIVIISI STAABILE 2023. AASTA JUUNIS

Diviisi üks eesmärkidest on anda liitlastele kindlustunnet, et nad sooviksid meid toetada. Teeme läbi olulise õpiprotsessi võimete reaalseks kasutamiseks ja näitame, et oskame neid võimeid rakendada.

Warfighter algas diviisi staabile 2023. aasta juunis, kui staap osales Saksamaal simulatsioonikeskkonnas üksusteta õppusel DE23 M3 CPX. Augustis liikus diviisi staap Ameerika Ühendriikidesse, kus õppisime ja harjutasime koos meie hea sõbra, USA 1. jalaväediviisiga, mis meie arendamist on tugevalt toetanud.

2023. aasta lõpus algas meie jaoks õppuse moodul Eestis, kus tegutsesime juba oma juhtimisvõrkudes, olles samal ajal osa Ameerika Ühendriikides, Saksamaal ja Poolas toimuvast USA maaväe õppusest. Peale õppuse sisu katsetasime ka meie juhtimisüsteemide ühilduvust. Need toimingid ja õppuse moodul sai läbitud, mis annab kindluse, et on võimalik üksuste tasandil juhtimist koordineerida ja koos toimida, olles tuhandete kilomeetrite kaugusel ja teenides eri riikide üksustes.

Warfighter programmi lõpueksam Ameerika üksustele ja meie kvaliteeditunnustuse suurõppus tuleb 2024. aasta märtsis. Seda võib nimetada meie sertifitseerimisõppuseks Ameerika Ühendriikide süsteemi järgi ja see moodustab ühe osa laiemast USA ja NATO õppusest Austere Challenge 2024, mille käigus harjutatakse USA ja NATO vägede koostööd Euroopa kaitsmisel.

Mis saab edasi? 2024. aastal ootab meid ees vähemalt sama pingeline õppuste graafik. Peame edukalt läbima Warfighter programmi, juhtima veelgi efektiivsemalt Kevadtormi 2024 ja olema samal ajal kogu aeg valmis vajaduse korral Eestit kaitsma. ||

Prantsuse üksuste laskeharjutused Eestis kuulipildujaga FN Minimi.

FOTO: ADRIEN CULLATI / PRANTSUSE ARMEE

AREN DAMISE, TUGEVDAMISE JA TULEVIKU KUJUNDAMISE AASTA

THORIR GUDMUNDSSON

operatsiooni CABRIT strateegilise
kommunikatsiooni nõunik

Eestisse paigutatud NATO vägede jaoks kujundasid 2023. aastat kahe NATO tippkohtumise otsused, mis langetati pärast Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse: 2022. aastal Madridis ja 2023. aastal Vilniuses. Madridis otsustasid NATO liikmed tugevdada liitlaste lahingugruppe kolmes Balti riigis brigadi tasemeni ning Vilniuses leppisid kokku uutes regionaalplaanides.

Need ja mitmed teised sellest tulenevad otsused määrasid Ühendkuningriigi juhitava operatsiooni CABRIT pea-

korteri töösuuna Tallinnas. «Briti armeele andis peastaabi ülema Sir Patrick Sandersi visiit veebruaris tõelise tõuke tegutsemiseks – teha järeltöö teekonnast, millel oleme olnud alates 2017. aastast, ning arvestades Venemaa taas tekkinud ohtu, kuidas peame uute ettenihutatud maavägede (*forward land forces*, FLF) ja strateegilise reservväe (*strategic reserve corps*) kontseptsioonidega edasi minema,» ütleb CABRIT-i staabiülem major Jean-Sebastien Cormier.

«Möödunud aasta on tähistanud nii meie olemasoleva jalajälje tugevdamist kui ka jätkusuutlikuma sihi seadmist tulevase Ühendkuningriigi ja NATO kohalolekule siin Eestis,» ütleb Cormier. Eestis asuv eFP lahingugrupp tegi muudatusi koosseisus pärast seda, kui Taani uus valitsus otsustas

koondada oma väed Läti, tõmmates need Eestist välja. Prantsusmaa valitsus otsustas omakorda juba 2022. aastal pärast Taani vägede rotatsiooni luua püsiva kohaloleku. Seega koosnesid eFP väed 2023. aasta lõpus Briti ja Prantsuse vägedest ning Islandi tsiviilohvitserist.

Eesti diviisi loomine oli Eesti kaitstes veelahkmeks, mis mõjutas ka liitlasvägesid riigis.

Eesti diviisi loomine oli Eesti kaitstes veelahkmeks, mis mõjutas ka liitlasvägesid riigis. «Eesti diviis on asunud USA Warfighteri programmi teerajale ning Ühendkuningriigis, kus sealne 3. diviis läbib sarnast hindamist, mõistame, et see on tohutu nõudlussignaal,» ütleb Cormier. Ta lisab, et Ühendkuningriik on võtnud endale kohustuse toetada Eesti diviisi arengut. «Peamiselt oleme seda teinud esimeses etapis lisapersonali ja juhendamise abil, aga ka korrapä-

raste kontaktidega teemakohaste teadmiste leidmiseks Ühendkuningriigi 3. diviisi ja teiste sidusrühmadega üle Briti armee. Põhimõtteliselt me saame aru, et see on uus teekond Eesti jaoks ja selle eesmärk on tuua kõik osad kokku, et muuta Eesti kaitse tugevamaks, kui on selle osade võime kokku.»

Õppus Kevadtorm tõi maikuus Eesti küladesse, põldudele ja randadesse üle 13 000 liitlasväelase, kes võitlesid realistliku stsenaariumi järgi, kuidas NATO reageeriks välisagressioonile. Eesti kaitseväge suurimal iga-aastaselt sõjalisel õppusel harjutati ka tugevdatud eFP lahingugrupi (*forward presence battlegroup*) võime suurendamist Eestis brigaadi tasemeni.

CABRIT-i peastaabi ülema brigaadikindral Giles Harrise sõnul on «see oluline nihe – võimete lisakiht, et õigel ajal olla osa kohalolevatest jõududest enne konflikti puhkemist». Kaks nädalat kestnud õppus demonstreeris tõhusalt NATO otsusekindlust oma territooriumi iga tolli, kasutades selleks vajalikke vägesid, väljaõpet ja valmisolekut.

Laskeharjutused automaatrelvaga HK416F.

FOTO: ADRIEN CULLATI / PRANTSUSE ARMEE

Balti riikides tihendasid liitlasväed oma koostööd regulaarsete kohtumistega nii raam- kui asukohariikide ülemate vahel. «Kogu regioonis näeme seda, et kõik läbivad sarnase teekonna,» ütleb major Cormier. «Ma nimetaksin seda teekonda loomiseks ja käivitamiseks, püsivate kohustuste võtmiseks ja valmistumiseks kiiresti reageerida Venemaa kavatsustele.»

«Kolmes riigis areneb igaüks meist veidi erinevalt. Peame arenema ühes suunas ja koostöös, sest lõppkokkuvõttes – kui see nii läheb – peame kõik võitlema viisil, mis üksteist täiendab,» ütleb Cormier. Nihkes, mis sümboliseerib Briti vägede pikemaajalist kohalolekut Eestis, delegeeriti Ühendkuningriigi kohustused ühendpeakorterist armeele. Sellega kaasneb kohustus muuta vägede paigutamine jätkusuutlikumaks, näiteks Tapal asuvate paremate elutingimuste abil.

Lisaks on mõned tähtsad ametisse nimetamised Tallinnas muudetud kaheaastaseks lähetuseks ka teistele peale komandöri, mitte enam kuueks kuuks nagu varem. Samuti uuendati oluliselt peakorterit, mida nüüd juhib koloneli asemel brigaadikindral. Need muutused toimuvad ajal, mil Ukraina sõdurid võitlevad oma riigi ellujäämise eest Venemaa kuritegeliku sissetungi järel 24. veebruaril 2022.

«Usun, et järgmise 24 kuu jooksul on väga oluline võtta võimalikult palju õpikogemusi Ukrainas praegu toimuvast lahingutegevusest,» ütleb major Cormier. «On ülioluline, et näeksime, kuidas venelased mitte ainult ei võidelnud sõja alguses, vaid arenevad ka nüüd. Alghinnang on see, et nende katse võidelda uue sõdimisviisiga

tegelikult ei toiminud ja nad pöörduvad tagasi varasema juurde. Ma ütlesin, et meie lahingutegevus Afganistanis ja Iraagis on meid kindlasti arendanud ja samas peame arvestama, et ka venelaste kogemused muudavad neid paremaks. See sõda loob lahingukogemuse, mis on meile tõeliseks proovikiviks.»

Brigaadikindral Harrise juhtimisel on CABRIT-i peakorter otsustanud võtta osa Ukraina õpikogemuste arutelust. «Me ei saa endale lubada, et istume siin ja ei jät-

ka arenemist ega kiirenda arengutempot. Peame tegema koostööd Eesti diviisiga ja ka laiemalt Eesti kaitsega. Tähtis on see, et kogemustest, mille saavad sealt Ühendkuningriik, Prantsusmaa ja USA, räägitaks, neid jagataks ja järelkult ka vaadataks, kuidas kujundada järgnevaid Kevadtormi harjutusi. Peame veenduma, et nad panevad meid sobival viisil tegutsema, et tulevaste katsumustega toime tulla,» märgib ta. ||

Snaiper püssiga PGM Hécate II ehk FR-12.7.

FOTO: ADRIEN CULLATI / PRANTSUSE ARMEE

2. jalaväebrigaadi 2023. a põhitegevust võib iseloomustada järgmiste märksõnadega: liitlaste pideva kohalolu lisandumine, õppekogunemised ja väljaõpe ning Kuperjanovi nime andmine kõikidele manööverpataljonidele.

TEISEST TERASEST TEHTUD

HANNES PARMO

nooremleitnant, 2. jalaväebrigaadi teabeohvitser

Mullu suurendas 2. jalaväebrigaad õppekogunemiste arvu. Tähelepanu keskmes oli sõjaaja plaanide täiustamine, keskendudes rühma taseme plaanide viimistlemisele ning manöövri paremale integreerimisele tōketega. See oli seotud ka võitleva taristu vahendite eelladustamisega maastikule, et vajaduse korral kiirendada nende kasutuselevõtmist.

Tehti ka uute või uuenenud relvasüsteemide kasutamise täiendõpet. Kõige suurem õppekogunemine oli 1. Kuperjanovi jalaväepataljonil, kes osales õppusel Kevadtorm 2023 ning sai selle käigus ka kõrgelt hinnatud. Õppekogunemistest võtsid osa brigaadi kõikide üksuste reservväelased – kokku üle tuhande inimese.

Olulisimad muutused väljaõppevaldkonnas olid ettevalmistused üleminekuks mehhaniseeritud jalaväe struktuurile. Taara linnakusse toodi ühe kompanii komplekt soomukeid PASI XA-180, mille abil valmistati reservi minevad üksused paremini ette Türgist saabuvateks soomukiteks. See andis ka Kuperjanovi jalaväepataljoni tegevälastele mehhaniseeritud üksuse väljaõpetamise kogemuse.

Kuperjanoviataljoni võitlejate tegevus maastikul.

FOTO: ROBERT MARKUS LIIV / KAITSEVÄGI

Ameeriklased marssimas võidupüha paraadil Viljandis 23. juunil 2023.

FOTO: USA ARMEE

Sõna otseses mõttes märgilise tähendusega muutus on see, et kõik brigaadi manööverpataljonid kannavad nüüd Kuperjanovi nime. Kõik kolm pataljoni õpetatakse välja rahuaegses Kuperjanovi pataljonis ja need on n-õ kuperjanovlased.

Tänu liitlaste pidevale kohalolekule on suuresti arenenud brigaadi võime liitlasi lõimida nii rahuaja tegevustesse, sealhulgas õppustesse, kui ka sõjaaja plaanidesse.

Ühtse vaimu ja meele väljenduseks saavad nad kõik edaspidi kanda uhkuse ja auga ka sama embleemi ning jätkata vabussõjas kuulsusrikka nime välja teeninud pataljoni ajalugu. «Isamaa või surm!»

Liitlaste püsiv kohalolek Kagu-Eestis sai alguse 2022. aastal Ühendkuningriigi pataljonidega. 2023. a võttis vastutuse üle USA,

saates siia õhudessantpataljonid. Tänu liitlaste pidevale kohalolekule on suuresti arenenud brigaadi võime liitlasi lõimida nii rahuaja tegevustesse, sealhulgas õppustesse, kui ka sõjaaja plaanidesse.

Suurepärane näide koostööst liitlastega oli õppus Kevadtorm, kus 2. jalaväebrigaadi koosseisus olid peale Eesti üksuste veel Taani jalaväepataljon ja luurekompanii, Ühendkuningriigi luurepataljon, USA õhudessantpataljon, Itaalia soomuskompanii, Kanada suurtükiväepatarei ning Poola luurerühm. Kahe päevaga lõimiti liitlased nii tehniliselt kui protseduuriliselt ja mindi «sõtta».

Liitlastevaheliste suhete tõhususe määrab paljuski ära nende omavaheline koostöövõime. Nii nagu militaarvaldkonnas kehtib sama põhimõte ka meditsiinis. Ukraina sõjalises konfliktis on esile kerkinud meditsiini valdkonna tsiviil-militaarkoostöö

tähtsus. Arvestades, et kriiside ja sõjalise konflikti korral toetub kaitseväge suuresti tsiviilmeditsiinasutustele, on äärmiselt oluline kaasata samasugustesse koostööõppustesse ka NATO liitlased, et nad õigel ajal lõimuksid meie tsiviilmeditsiinisüsteemiga.

Üks tsiviil-militaarkoostöö valdkonda kuuluv harjutus on simuleeritud kannatanutega evakuatsioon kopteriga, kuhu on kaasatud ka tsiviilhaiglad. Varem on korraldatud kannatanute evakueerimist kopteriga peamiselt koostöös Põhja-Eesti regionaalhaigla ning Tapal baseeruvate liitlasüksustega. Sellised harjutused on parandanud kaitseväge ning liitlaste tsiviil-militaarkoostöövõimet ning nende kaudu on tutvustatud liitlastele meie tsiviilhaiglate võimeid.

2. jalaväebrigaad otsustas korraldada kopteriharjutuste seeria koostöös Taara linnakus baseeruvate USA üksuse medikute ja meie suuremate haiglatega. Harjutuste eesmärk oli tutvustada USA üksuse medikutele meie suuremate tsiviilhaiglate võimeid, evakuatsiooni kopteriga alates haavataamist kohast kuni tsiviilhaiglani, kannatanu üleandmise-vastuvõtmise protseduuride harjutamist haiglas ning kommunikatsiooniviiside läbiharjutamist.

Vastavasisulised harjutused korraldati Tartu ülikooli kliinikumi (TÜK), Põhja-Eesti regionaalhaigla (PERH) ning Kuressaare haigla juures. Peale haiglate ning nende erakorralise meditsiini osakondade olid kaasatud ka Tartu kiirabi ning PERH-i reanimobiiliteenistus. Kommunikatsiooniviiside läbiharjutamiseks kaasati harjutusse lennuameti lennujuhtimiskeskus ning häirekeskus.

Harjutused täitsid igati oma eesmärgi ning tulemustega jäid rahule kõik osalised. USA medikutele avaldas muljet meie tsiviilhaiglate traumakäsitus ning moodne varustus. Lennujuhtimiskeskuse ja häirekeskuse kaasamine aitas tuvastada kommunikatsiooni kitsaskohad, mille lahendamise praegu tegeletakse. Võib öelda, et see harjutuste seeria võimaldas USA liitlasi paremini lõimida meie meditsiinisüsteemiga ning andis ühtlasi väärtusliku osa meditsiinaldkonna tsiviil-militaarkoostöösse. ||

Tegevus Kevadtormi lahingute faasis.

FOTO: USA ARMEE

Estcoy-18 andis Iraagis vastutuse üle Estcoy-19-le.

FOTO: KAITSEVÄGI

Operatsioon Inherent Resolve

Eesti kaitsevälased on osalenud mitmesugustel välisoperatsioonidel juba ligi 30 aastat. Varem on Eesti osalenud Iraagis operatsioonidel Iraqi Freedom (OIF) aastatel 2003–2009 ja NATO Mission Iraq aastatel 2005–2011 ning alates 2018. aastast kuni praeguseni. Eesti Vabariik otsustas liituda Ameerika Ühendriikide juhitava

sõjalise koalitsiooniga Iraagis operatsioonil Inherent Resolve juba 2016. aasta augustis. Operatsioon viiakse ellu rahvusvahelise ühendsihtüksuse (*Combined Joint Task Force – CJTF*) koosseisus.

Eestist osaleb operatsioonil kuni 110 sõjaväelast rotatsiooniga kuue kuu järel. Eesti kontingendi põhilised ülesanded

operatsioonil on sõjaline nõustamine ning koostöö ja suhete tugevdamine USAga; baasijulgestuse tagamine Erbili baasis; kiirreageerimisüksuse valmisolek; lähijulgestus võtmeisikute liikumisel ja kohtumistel; kontingendi varustamise planeerimine ja vajaminevate vahendite korraldamine; kaupade ja inimeste transportimise koordineerimine.

26. aprillil 2023 Iraaki lähetatud ja 1. mail pidulikult hollandlastelt ülesanded üle võtnud üksuse põhiosa moodustas Scoutspataljoni vähendatud jalaväekompanii Estcoy-18. Iraagis teenima hakkava kontingendi hulka kuulusid jalaväekompanii lahinguüksus, rahvuslik toetuselement tagalaüksusena ning staabiohvitserid ja -allohvitserid.

Ameerika Ühendriikide juhitud koalitsioon nimetab Eesti kaitseväge sihtüksust Iraagis Stone ehk Task Force Stone ning sellel nimetusel on austav ajalooline taust.

KIVIKÕVAD EESTI SÕDURID VABADUSE KAITSEL KA VÄLJASPOOL KODUMAA PIIRE

MARTIN ABRAM

major, operatsiooni Inherent Resolve esimese rotatsiooni Eesti kontingendi vanem 2023. a

Esimene eestlaste üksus Iraagis oli Estpla-7, mis teenis 2003. aastal Iraagi pealinnas Bagdadis. Nii nagu praegugi, osaleti ka siis ameeriklaste juhitud koalitsioonis ja selle esimese Iraagi operatsiooni käigus teenisid Eesti sõdurid ameeriklastelt välja hüüdni-me Stone'i rühm.

See on osa Ameerika Ühendriikide maaväe traditsioonist, kus igal rühmal või kompaniil on oma hüüdnimi. Ühelt poolt võis paljudele ameeriklastele seostuda sõna *stone* riiginimega Estonia, aga teiselt poolt viitas see kivikõvadele meestele, kes elasid operatsiooni kestel üle arvukad tulekontaktid ning keda austasid nii liitlased kui vastased.

2023. aastal siirdus seni suurim Eesti kaitseväge kontingent taas Iraaki, et osaleda ameeriklaste kutsel rahvusvahelises sõjalisel välisoperatsioonis Inherent Resolve, millest võtab osa mitmeriigikoalitsioonis üle veerandsaja liitlase. Operatsiooni Inherent Resolve eesmärk on nõustada ja toetada kohalikke julgeolekujõude, kuni nad suudavad iseseisvalt alistada terroristliku islamirühmituse Da'ish (*Dawlat al-Islamiyah* ehk Islamiriik), luues tingimused edasiseks julgeolekukoostööks.

Et kõik ausalt ära rääkida, tuleb alustuseks mainida, et Eesti otsustas liituda

Ameerika Ühendriikide juhitava sõjalise koalitsiooniga Iraagis operatsioonil Inherent Resolve (OIR) juba 2016. aastal. Siis osalesid vaid mõned kaitseväelased sealse kõrgema staabi töös. Nii ameeriklastele kui teistele koalitsiooni liikmetele avaldas eestlaste tegevus siiski muljet ning see avas ukse laiemaks koostööks. 2022. aasta lõpul kutsusid ameeriklased Eesti kaitseväge suuremas koosseisus operatsioonil osalema, mis pani meid aga ootamatult kiirete ja tõsiste valikute ette, kuna toetuse saatmisega oli kiire.

Ühelt poolt võis ameeriklastele seostuda sõna *stone* riiginimega Estonia, aga teiselt poolt viitas see kivikõvadele meestele, kes elasid operatsiooni kestel üle arvukad tulekontaktid ning keda austasid nii liitlased kui vastased.

Kaitseväge siirdumine rahvusvahelisele sõjalisele operatsioonile 2023. aasta alguses oli üks suur küsimärk. Kaaluti võimalikku osalemist mitmesugustel välisoperatsioonidel ning tagatubades käis ettevalmistav töö. Ameerika kui meie lähedase liitlase kutsel Iraaki suundumine oli nii lühikeses ajaraamis ja lausa kompaniisuuruse üksusega – riigikogu andis mandaadi kuni 110 kaitseväelase lähetamiseks – paras katsumus.

Osalemise otsus sai tehtud märtsiks ning siis hakkas pihta ka tõsine töö esime-

Iraagis teenivate Estcoy-18 sõdurite meditsiiniharjutus Ameerika mereväe meedikute käe all.

FOTO: KAITSEVÄGI

sele rotatsioonile siirduva üksuse koosseisu kokkupanekuks, varustamiseks ja väljaõppeks. Tuli anda nii palju luureinfot kohapeal valitseva olukorra kirjeldamiseks kui vähegi võimalik.

Rahvuslik toetuselement tagab nii Iraagis kui igal teisel operatsioonil üksuse varustatuse, logistika ja jätkusuutlikkuse ülesannete täitmisel.

Iraagis välisoperatsioonil teeniva kontingendi koosseisu kuuluvad Scoutspataljoni põhjal komplekteeritud Estcoy-nimeline jalaväekompanii, rahvuslik toetuselement ning kõrgema rahvusvahelise üksuse alluvusse suunatud staabiohvitserid ja -allohvitserid.

Meie jalaväekompanii, mille paiknemisalaks sai Erbili õhuväebaas, võttis oma ülesanded üle Hollandi kompaniilt, asudes täitma kolme põhilist ülesannet: baasikait-

se ehk vastutus baasi turvalisuse eest, kontrollides kõiki sisenemisi ja väljumisi, kiirreageerimisvõime tagamine ehk rühmasuuruse üksusega viivitamatu reageerimine mistahes rünnakutele, õnnetustele või vahejuhtumitele liitlasvägedega nii baasis kui väljaspool baasi ning kõige suurema intensiivsusega isikukaitseoperatsioonide korraldamine tähtsate isikute kaitseks peamiselt Põhja-Iraagis, Kurdistani regioonis.

Kaks esimest ülesannet ei olnud Scouts-pataljoni sõduritele mitte midagi keerulist, pigem vastupidi – need olid lihtsad. See tähendas aga, et ülemad pidid eriti hoolikalt jälgima, et sõdurid liiga mugavaks ei muutuks ja nende tähelepanu ei hajuks. Isikukaitseülesanne on tuttav Afganistani kogemuste põhjal, kus Eesti kaitsevälased on varem teeninud.

Rahvuslik toetuselement tagab nii Iraagis kui igal teisel operatsioonil üksuse varustatuse, logistika ja jätkusuutlikkuse ülesannete täitmisel. Kõrgema rahvusvahelise üksuse sõjaliste nõunike staabis tee-

Estcoy-18
instruktorid Iraagis
laskeharjutusele
sõitmas.

FOTO: KAITSEVÄGI

nivad Eesti kaitsevälased toetavad Iraagi julgeolekujõude võimete arendamisel ning tegelevad operatsiooni sõjalise planeerimisega.

Kaitseväl oli tavatult vähe aega, et teha vajalikke ettevalmistusi ja siirda üksused Iraaki operatsioonile. Arvestades käsuga võtta Hollandi kompaniilt lahinguvastutus üle 1. maiks, tähendas see meie kontingendi esimese rotatsiooni jaoks, et ettevalmistused pidid olema tehtud märtsis-aprillis.

Soojalt ja hästi mõjuvad läbi aastate eneselegi märkamatult loodud partnersuhted liitlastega, mis kindlustavad vääramatul moel meie tugevust.

Ometi ei olnud see suureks probleemiks, sest rahvusvahelistel sõjalistel välisoperatsioonidel osalemise kogemus oli juba olemas ning üksustel oli ka mingi vilumus, mistõttu said pühendumusega ette võetud asjad kiiresti tehtud.

Napilt kahekuuline väljaõpe koosnes tähtsuse järgi järjestatuna laskeväljaõppes, isikukaitseülesannete täitmiseks vajalikust eriväljaõppes ja rühma tasandi välisoperatsiooniks valmistumise väljaõppes.

Oma kindel koht missioonieelses väljaõppes on alati olnud lahingumeditiini kursusel, milles ei saa kunagi järeleandmisi teha. Tagantjärele tarkusena oleksime soovitud spetsiaalse sõiduõppe abil paremini

Sündmused teise rotatsiooni ajal

JANARI KINTSIRAUD

major, Eesti kontingendi teabeohvitser

Teine rotatsioon oli Iraagis 1. oktoobrist 2023 kuni 19. märtsini 2024. Iraagi Eesti kontingenti kuuluvad staabiohvitserid ja-allohvitserid sõjalise nõustamise grupis, jalaväekompanii Estcoy-19 ja rahvuslik toetusüksus. Kontingenti juhtis kolonelleitnant Vladimir Kolotõgin.

7. oktoobri Hamasi rünnakuga Iisraeli vastu sagenesid ka rünnakud koalitsioonivägede vastu Iraagis. Erbili õhuväebaasis (EAB) suurenes ohutase oluliselt. Muutus *uniform posture*, misjärel hakati EAB territooriumil lahinguvarustust (varem oli kohustuslik ainult püstol) kandma. Vaadati üle mitmed julgeolekuga seotud drillid. Baasikaitseharjutuste ajal keskenduti rohkem võimalikele uue ohu stsenaariumitele.

Perioodil 1. oktoobrist kuni 31. detsembrini 2023 toimus vähemalt 134 rünnakut koalitsioonivägede vastu Iraagis ja Süürias. Rünnakutes on kasutatud nii enesetapudroone, isevalmistatud lõhkekehi (IED) kui ka rakette. Erbili õhuväebaasi rünnati enesetapudroonidega. Detsembri lõpuks oli EAB-d rünnatud vähemalt 15 korral. Kogu perioodi vältel tõhustati kaitsemeetmeid ja-toiminguid ning õhutõrje töötas täistuuridel.

Kõrgendatud ohuolukorra jätkudes omandasid Eesti kontingendi põhiülesanded olulisema kaalu. Suuremat rõhku hakati panema baasikaitse drillidele, et vältida kõrvaliste isikute sisenemist baasi territooriumile. Kahtlustati, et rünnakute sihtmärkide asukohad tuvastati siseinfo põhjal. Samuti asuti kindlustama julgestusposte (betoontõkked, punkrid, liivakotid).

Hakati rohkem korraldama laskeväljaõpet, sõidu- ja meditsiiniõpet. Tehti ka isikukaitseharjutusi ja koostööd teiste üksustega. Estcoy-19 suutis jätkata eelneva kompanii loodud kõrgetasemelist kuvandit. Eesti sõdurit ja üksusi on kiidetud just nende professionaalse suhtumise ja töökuse eest. ||

valmistuda, et kohapeal valitseva metsiku liikluskultuuriga toime tulla.

Meie sõdurid peavad ju seal oma ülesandeid täitma soomustatud maasturitega spetsiaalses formatsioonis liikudes, rajades endale teed läbi agressiivse ja segase liiklusolustiku. Sestap korraldasime kohapeal sõjaväepolitseinike abil kõigile autojuhtidele täiendkoolituse, mis põhines alarmsõidukijuhtidele mõeldud harjutustel.

Iga järgnev rotatsioon saab end esimese üksuse kogemuste põhjal juba märksa põhjalikumalt ette valmistada. Peale väljaõppe tuleb aga alati arvestada ka sõdurite meditsiinilise ülevaatuse ja vaksineerimisega ning kogu üksuse ülesandespetsiifilise varustuse komplekteerimise ja teele saatmisega.

Kuigi üksuse põhigrupi lennuki rattad puudutasid Iraagis maad 26. aprillil, jõudis väike eelgrupp põhiüksuse saabumiseks ettevalmistusi teha nädal aega varem. Kuna mitte keegi meist ei olnud varem seal käinud, andis see nädal meile parasjagu aega tutvuda kohapeal valitsevate oludega ning ajada korda kõik asjad, mis puudutasid lahinguvastutuse ülevõtmist hollandlastelt. Erbili õhuväebaasis asuvast linnakust pidi üksuse sõduritele saama kodu järgmiseks pooleks aastaks.

Mõne päevaga leiti vastused esmatähtsatele küsimustele ning kindlustati põhiüksuse saabumiseks ja ülesannetega alustamiseks elulise tähtsusega vajalikud vahendid.

Kõigepealt loodi sideühendus Eestiga ja tagati elamis tingimused, misjärel võeti enda valdusse ülesannete täitmiseks kasutatavad soomustatud sõidukid ja koordineeriti oma tegevused kõrgema üksusega. Parimate sõjaväeliste praktikate kohaselt harjutasime koos hollandlastega kõik

eelseisvad protseduurid läbi nii «paberil» kui päris elus – põhigrupi saabumise ajaks valmistati meile ette ühine nädal kõigi ülesannete harjutamiseks ja võitlejate sisseelamiseks. Reaalsuses kulus vaid mõni päev, mil eestlased kõik ülesanded enda kanda võtsid ja hea ettevalmistuse pakkunud Hollandi relvavennad väljateenitud puhkusele lubasid.

Esimesed kuud möödusid väga kiiresti. Kõik olid oma ülesandeid täites uues rollis ning polnud aega mõelda tühjale-tähjale. Peale selle, et meie sõdurid olid tuhandeid kilomeetreid kodust eemal, sattusid nad ka täiesti teise kultuuriruumi, millega tuli harjuda.

Esimese rotatsioonina ülesandel olles ei olnud meil tavapäraseid standardiseeritud tegevusjuhendeid selle kohta, kuidas ülesandeid, olukordi või ka mõnesid tehnilisi probleeme lahendada. Kõik oli uus, alates ülesannetest kuni tehnikani, ning kõigest oli puudu: nii teadmistest kui

unetundidest, aga see-eest oli see ääretult põnev ja arendav etapp, mida läbida, täis uusi kogemusi ja iga päevaga lisanduvaid teadmisi.

Iga operatsiooni, protseduuri ja tehnilise vahendi kohta koostati uued juhised, misjärel need üle kontrolliti ja läbi prooviti ja ka Eestis viibivate kaasvõitlejatega läbi arutati ning täiustati.

Näiteks viimased koostöölepingud oluliste teenusepakujatega sõlmiti kohalikes oludes alles rotatsiooni teises pooles, septembri paiku, valmistudes juba esimeste meeste koju saatmiseks. Nii et vundamendi ladumine järgnevatele kontingentidele võttis aega peaaegu terve esimese rotatsiooni.

On juba tavapärane, et Eesti sõdureid hinnatakse ja kiidetakse. Oleme seadnud endale teistest suuremad nõudmised ning minu hinnangul on liitlaste poolehoiu taga ka

meie ehteestlaslik töökus. Oleme «vaiksed saavutajad», nagu meie kohta öeldi – ei mingit virinat ega suuri nõudmisi, tuleme lihtsalt kohale ja täidame oma ülesanded ära, ei luba distsipliinil nõrgeneda. Olgu selleks kasvõi nii lihtne asi nagu lahinguvarustuse kandmine valvepostil igal ajal, iga ilmaga hoolimata 55-kraadisest kuumusest. See kinnitab ka meie liitlastele, et Eesti võitlejad on kogenud ning saavad oma ülesannetest ja keskkonnast, kus nad teenivad, väga hästi aru.

Muide, väga soojalt ja hästi mõjuvad läbi aastate eneselegi märkamatult loodud partnersuhted liitlastega, mis kindlustavad omal vääramatul moel ka meie tugevust. Iraaki jõudes oli täiesti tavapärane nähtus, et meie sõdurid kohtusid baasis ja ülesannetel kas siis Briti, Soome või Ameerika sõduritega, kellega oldi juba varem koos õppustel käidud või välisoperatsioonidel teenitud. ||

20. augusti tähistamine Iraagis 2023. aastal.

FOTO: KAITSEVÄGI

Kaitseliidu Tartu maleva võitleja.

Eesti Vabariigi 104. sünnipäeval muutus maailm millegi erakordse tõttu, tuues meie õuele uue reaalsuse ja vajaduse sõjaks valmis olla kiiremini, kui eeldasime.

TURVAVAIBA TUGEVDAMINE

EHK OPERATSIOON USSISÕNAD KAITSELIIDU VAATEST

RAIN JANO

kaitsealiidu peastaabi
operatiivosakonna juhataja

Viimasest täiemahulisest sõjast Euroopas oli juba sedavõrd palju aega möödas, et kaalutlev inimhõimustus tõrkus sõjani viivate indikaatorite kuhjumist ja reaalselt sõja lahvatamist uskumast. Ometi oli Vene Föderatsiooni sõda Ukraina vastu uus reaalsus, mistõttu tuli Eesti kaitseväl ja kaitsealiidul kiirelt tegutseda.

Otsus kaitseväge sõjaaja isikkoosseisu märgatavalt suurendada sündis 2022. aasta varakevadel ja parimaks lahenduseks kujunes kaitsealiidu sõjaaja koosseisu ehk maakaitse suurendamine kaks korda. Kaitseväge juhataja kindral Martin Herem seadis eesmärgiks, et hiljemalt 24. veebruariks 2024 peab uus maakaitse koosseis olema mehitatud, varustatud ja väljaõpetatud, et olla valmis täitma lahinguülesandeid Eesti kaitsmisel.

Kogu Eestit katva turvavaiba tugevdamine kaitsealiidu vastutusel ja eestvedamisel ning kaitseväge igakülgset toetust sai lendstardi. Uue võime loomine nullist kuni täieliku lahinguvalmiduse saavutamiseni oli erakordset pühendumist ja pingutust vajav ülesanne. Vaadati üle selle mõju seni plaanitule ja tehti lisaanalüüs, et kõigi ülesannete

täitmine saaks mõistlikult ajatatud ja seatud eesmärgid etteantud ajaraames täidetud.

Ussisõdalaste koosseisu määrati seni üldreservis (sõjaaja koosseis, kes ei ole ühegi kindla üksuse juurde määratud ja kellele ei korraldata rahuaja õppekogunemisi) olnud ja enamasti 15 või rohkem aastat tagasi ajateenistuse läbinud reservväelased, kellest suur osa polnud ka kunagi varem õppekogunemisel käinud.

Lähtuti põhimõttest, et mehed valmistuvad sõdimiseks oma kodukandis ja õppekogunemise kutsete saatmisel jälgiti seda nii palju kui võimalik. Praegu, kui Eesti elanikest üle poole elab Tallinnas, Harjumaal ja Tartumaal, ei olnud selle põhimõtete täielik järgimine siiski võimalik. Seetõttu määrati osa Põhja ja Lõuna maakaitseringkonna aladel elavatest reservväelastest ka Kirde maakaitseringkonna koosseisu.

KOGU KOOSSEISU VARUSTAMINE OLI VÄGA KEERULINE ÜLESANNE

Ussisõdalased otsustati varustada üksiksõduri individuaalvarustuse, sealhulgas kolm ühes süsteemiga ehk rakmed, killuvest võimalusega lisada kuulikaitseplaadid ning relevantana määrati AK-4. Kogu koosseisu varustamine vähem kui pooleteise aasta jooksul oli logistikutele väga keeruline ülesanne.

Väljaõpe korraldati õppekogunemistel 2023. aasta suvel ja sügisel. Igal maakaitseringkonnal (MKR) oli oma tegevusplaan

Harju maleva võitlejad õppusel Ussisõnad.

FOTO: ILJA KORJUKIN / KAITSEVÄGI

väljaõppe korralduseks ja esimesena alustas Lõuna MKR augusti teisel nädalavahe-
tusel ussisõdalaste juhtide väljaõppega. Reservjuhid said ülivajaliku kogemuse ja lisaenesekindluse õppekogunemiseks ning oma meeskondade väljaõppeks ja juhtimiseks.

Reservjuhid said ülivajaliku kogemuse ja lisaenesekindluse õppekogunemiseks ning oma meeskondade väljaõppeks ja juhtimiseks.

Väljaõppe põhimudel oli kümnapäevane väljaõppe juhtidele, millest kolmel esimesel päeval õpetati vaid juhte ning neljandal lisandus reakoosseis, misjärel harjutati seitse päeva koos. Kõigi ussisõdalaste väl-

jaõppe tipnes jagude ja rühmade koostegevusõppega reaalsetel vastutuseladel.

Väljaõppe efektiivseks korraldamiseks koondati kaitseväge ja kaitseleidu tegevväljasi ja vabatahtlikke ning selline skeem toetas hästi planeeritu elluviimist ning hõlbus-
tas lõppeasmärkide saavutamist.

SEPTEMBER OLI INTENSIIVNE ÕPPEKOGUNEMISTE PERIOOD

Põhja MKR alustas ussisõdalaste väljaõppega 28. augustil 2023, mil rühmade ja jagude juhid formeeriti Tallinnas ning kolm päeva hiljem sealsamas ka reakoosseis, kellele tehti esmane õpe ja laskmised keskpõlügenil ja rühmade koostegevusõpe taas Tallinnas. Kogu septembrikuu oli väga intensiivne õppekogunemiste periood, mil õpetati lisaks välja Kirde ja Lääne MKR ussisõdalased ning septembri lõpus ja oktoobri alguses Lõuna MKR koosseis.

Põhja maakaitseringkonna meditsiiniõpe keskpölvöonil.

FOTO MARCUS LIINAMÄE /
KAITSEVÄGI

Kogu ussisõdalaste koosseis õpetati välja 8. oktoobriks 2023, mil viimased osalenud reservväelased kodudesse naasid. Suur töö nende võime alalhoidmisel seisab veel ees. Kaitseliidu ülema juhtimiselement tagas õppekogunemiste ajal kaitseliidu ülema juhtimistoetuse ja olukorratundlikkuse, töötades iga päev 12 tundi päevas kaitseliidu peastaabis ja oli kogu aeg n-ö valves.

Loodame reservväelaste mõistvale suhtumisele, sest olukord, milles me praegu elame ja töötame, nõuab kõigilt tavapärasest suuremat panust riigikaitse.

Ussisõdalaste koosseisu määramisel ei olnud ükski mees 9330-st kaitseliidu tegevliige. Seitse või kümme päeva tehti tihedat koostööd kaitseliiduga, mille tulemusel on

nüüdseks kaitseliiduga liitunud üle 200 õppekogunemisel osalenud ussisõdalase. Kaitseliidu ülema kindralmajor Riho Ühtegi juhis oli, et kõik soovijad saavad astuda kaitseliidu liikmeks ning nende sõjaaja ametikohana säilib nende algne positsioon ussisõdalaste rühma koosseisus. Väljaõpetatud rühmade koosseisu säilitamine loob paremad eeldused meeskonnatunde säilimisele ja rühmade tegutsemisvõimele tulevikus.

Ussisõdalaste lahinguvõime alalhoidmisel on oluline tulevase väljaõppe planeerimine ja korraldamine. Välja töötati mudel, mille kohaselt kutsutakse reakoosseis väljaõppele ehk õppekogunemisele vähemalt üks kord nelja aasta jooksul ja soovitatavalt sel aastal, kui vastav maakaitseringkond on peamine väljaõpetatav ja hinnatav.

KAVAS ON JUHTE ÕPETADA IGAL TEISEL AASTAL

Tulenevalt aktiivsest koostööst liitlastega ja osalemisega kaitseväge ja liitlaste õppustel on selles siiski väikeseid erandeid. Loodame reservväelaste mõistvale suhtumisele, sest olukord, milles me praegu elame ja töötame, nõuab kõigilt tavapärasest suuremat panust riigikaitse.

Ussisõdalaste juhtidele korraldatakse väljaõpet sagedamini ja kavas on juhte õpetada vähemalt igal teisel aastal, et säilitada ja arendada nende lahingujuhtimise oskuseid. Samuti pakutakse kõikidele ussisõdalastele võimalust osaleda vabatahtlikult kaitseliidu korraldatavatel väljaõppeüritustel.

Eraldi sooviks esile tuua õppekogunemisel osalenud ussisõdalaste meelestatuse. Viisteist ja enam aastat reservis olnud meeste kaitsevälised oskused ja teadmised ei ole kindlasti enam kõige värskemad. Väljaõppele saabunud meeste võitlusvaim oli hea, oskused taastusid kiiresti ja meestelt saadud tagasiside põhjal võib selgesõnaliselt öelda, et õppekogunemine õnnestus ja ollakse valmis relv käes Eestit kaitsma.

Lõpptulemusel on meil Eesti kaitseks lisaks 9330 meest, kes on oma lahingülesannetest teadlikud, nad on oma vastutusalal harjutanud ning tunnevad, et meie Eesti riik on üheskoos paremini hoitud ja kaitstud. ||

Ussisõdalane on Tapa
formeerimiskeskuses oma
varustuse kätte saanud.

FOTO: ARDI HALLISMAA / KAITSEVÄGI

Kui küsida, mida kaitsevägi ja kaitseliit aastast 2023 kõige rohkem mäletama jäävad, on vastus kindlasti, et õppust Ussisõnad. Tegu oli võib-olla et suurima sõjalogistilise operatsiooniga vabariigi ajaloos ja naturaalselt hakkas seda planeerima ja ellu viima toetuse väejuhatuse.

500 000 VARUSTUSELEMENTI ÕIGEL AJAL ÕIGES KOHAS

TANEL KURISOO

major, toetuse väejuhatuse staabiohvitser

Ühest küljest tegi väejuhatuse just täpselt seda, mis on tema ülesanne *par excellence*, nagu kaitseväe logistikaeeskiri ladina keeles ette näeb. Teisest küljest oli operatsioon ka kogunud logistikutele enneolematult keeruline ülesanne. Varustuse hulk oli ülisuur, aga inimesi ja aega selle käitlemiseks vähem, kui oleks soovinud.

Kirde maakaitseringkond formeeris ühe päevaga 2018 sõdurit ühes formeerimispunktis.

Arvudes olevat kokkuvõtvat statistikat alustan sellest, et käideldavaid varustuselemente oli veidi üle poole miljoni. Kui kogu see varustus panna alustele, siis järjestikku saaks nendest moodustada umbes kolmekilomeetrise rivi ja poolhaagise koormatena oleks transpordiks vaja umbes 50 sõidukit.

Igasuguseid torne ja kuhjasid võiks varustusest veel ehitada, aga erilise arvuna nimetaksin veel 2018 – just nii palju sõdureid formeeris Kirde maakaitseringkond ühe päevaga ühes formeerimispunktis.

Tõenäoliselt pole Eestis ükski formeerimispunkt varem ühe päevaga nii suure arvuni jõudnud ja ilmselt püsib see rekord veel kaua, sest tavaliselt on ühes punktis vaja päevaga ainult mõnisada reservväelast relvile saada.

Peale arvude on teine klassikaline kokkuvõtte formaat kolm plussi ja kolm miinust, kuid nagu hea asja puhul ikka, võib miinuseid ka vähemaks jääda. Alustades miinustest.

— Osa varustust ei jõudnud õppuse ajaks kohale. Mis põhjusel, pole nüüd enam oluline. See sundis toetuse väejuhatust otsima varustust oma varudest, laenama teistelt kaitseväe üksustelt või kasutama parajasti formeeritavast üksusest varem või hiljem «põllule» läinud maakaitseringkondade varusid. Selleks tuli osa varustusest saata kiirkorras hooldusesse, et see pärast pesemist järgmisele üksusele uuesti välja anda. See kujunes koormavaks lisaülesandeks.

— Palju varustust jõudis väejuhatuse lattu päris viimasel hetkel. See tekitas komplekteerimiseks ja väljastamiseks tohutu ajasurve, mis sundis kriitilistel hetkedel tegema palju lisatunde tööd ja pinget ning väsimus soodustasid ka eksimuste teket. Õnneks suurt tragöödiat ei sündinud ja väiksed eksimused suutsime nende avastamisel üsna kiiresti parandada.

Plusside puhul tuleb eelkõige kiita inimesi.

✦ Kõige enam väärrib kiitust ja eraldi mainimist kogu Lool asuv meeskond: nii ülemad, materjali valdkonna eest vastutavad ja varade arvestajad kui ka lao meeskond, sealhulgas ajateenijad. Viimased olid rahualjal laos teenivate sõdurite «esimesest lennust» ja tagasi vaadates oleks ilmanendeta sellise varustuse hulga käitlemist raske ette kujutada. Ülesandekeskne mõtlemine oli muljet avaldav ja mitu tööpäeva lõppes alles järgmise kuupäeva sees, kuid see-eest ei jäänud ükski väljuv vedu enne hommikut komplekteerimata.

Ussisõnad oli toetuse väejuhatusele suur pingutus ja hoolimata viperustest suutsime kokkuvõttes oma põhiülesande täita.

✦ Kogu ülejäänud kaasatud isikkoosseisu positiivne ja abivalmis suhtumine. Ma ei usu, et see oli ainult kaitseväe juhataja käsu täitmine, sest peaaegu igalt poolt üle kaitseväe, kuhu abipalvetega pöördusin, sain ma väga lahkesti nõu ja toetust. Kuigi siin-seal kaitseväe sees võib teinekord tajuda kerget «meie-ja-nemad» suhtumist, siis õppuse Ussisõnad raames oli kaitsevägi ja kaitseliit kõik kokku üks suur «meie».

✦ Saime koguda mahukaid ja ajakohaseid logistilisi andmeid reservväelaste kohta. See info, mille saime Ussisõnade kogemusest, aitab logistikaoperatsioonide planeerijaid veel mitmeid aastaid. Kõige väärtuslikumana tooksin esile selle, et saime teada, milline on realselt ussisõdalaste ehk 30–45-aastaste meeste suurusnumbriline kõver. Õppusele vastu minnes oli enustatud kõver tegelikust pisut erinev.

Õppus Ussisõnad oli toetuse väejuhatusele suur pingutus ja hoolimata mõnedest viperustest suutsime kokkuvõttes oma põhiülesande täita ning kõik ussisõdalased ära riietada ja varustada. Õppuse jälg on aga nii suur, et see mõjutab märkimisväärselt väejuhatuse tegevusi ka sel aastal. ||

Laotöötajate pingutus oli Ussisõnade logistika edu võti.

FOTO: KAITSEVÄGI

Ukraina-suunaline logistika 2023. aastal

TOOMAS PÄRNPUU

major, toetuse väejuhatuse liikumis- ja veoteenistuse ülem

Nii nagu eelneval aastal jätkus ka 2023. aastal Ukraina toetamine sõjalise abiga. Kaitsevägega seotud vedusid juhtis ja koordineeris toetuse väejuhatuse liikumis- ja veoteenistus.

Varasemaga võrreldes on nüüdseks välja kujunenud sõjalise abi liigutamise rutiin ning toimingud, mis muutsid veooperatsioonid sujuvamaks ning kiiremaks. Jätkus juba varem väljakujunenud logistilise keti, sealhulgas logistiliste vahejaamade, kasutamine ning arendamine.

2022. aasta kevadel loodud koalitsiooniülene sõjalise abi koordineerimise keskus (IDCC) kehastas järjest suuremat koordineerivat rolli riikidevahelises suhtluses ja logistikas. Sõja esimese aastaga võrreldes toetati Ukrainat rohkem relvastuse, sealhulgas tuletoetusrelvade ja laskemoonaga, ning vähenes muude militaarvahendite maht.

Samuti andis 2023. aasta rohkem aega ja võimalusi vahetada infot Ukraina partneritega ning saada nende verrega võidetud õpituvastusi, mida saame meie enda kaitsetegevuse raamistikus analüüsida.

2023. aastal transporditi Ukrainasse umbes 2000 kaubaaluse jagu relvastust, laskemoona ja muud militaarabi, näiteks:

- talvel sõdimise individuaalvarustust
- suurtükkide laskemoona
- isikukaitsevarustust
- u 50 ühikut suurtükke
- u 35 ühikut veokeid
- üks mobiilne välihaigla

Samuti toetati transpordiga teisi jõustruktuure, sealhulgas päästeameti demineerimisvarustus ja miniekskavaatorid.

2023. aastal transporditi Ukrainast Eestisse:

- rohkem ukrainlastest õppureid kui 2022. aastal
- üks vene T-72 tank sõjamuuseumile

KÜBERVÄEJUHATUS KORRASTAS OMA RIVI

RENÉ INNOS

kolonel, küberväejuhatuse ülem

Küberväejuhatuse koges möödunud aastal mitut suurt muutust. Esimene neist oli seotud Eesti diviisi loomisega, kus staabi- ja sidepataljon liikus küberväejuhatuse koosseisust diviisi alla. Kuigi väejuhatuse ülesanded pataljoni liikumisega laias laastus ei muutunud, tekitas struktuuride lahutamise siiski organisatsioonis hetkelise lahkeli, sest selgus, et olime staabi- ja sidepataljoni üksteisest vägagi sõltuvad. Nüüdseks on mõlema üksuse jaoks olukord stabiliseerunud ning konstruktiivsed töosuhted uues kvaliteedis taastunud.

Küberväejuhatusel tekkis suurepärase võimaluse tegeleda järjekordselt sisekaemuse ning rivide korrastusega. Kui IT tagamine ja arendus kaitseministeeriumi valitsemisalas on konsolideeritud küberväejuhatuse selle loomisest alates, siis tavapärase taktikaline sidetehnoloogia ootas alles oma järge. Möödunud aastal algasidki ettevalmistused, et koondada toetuse väejuhatuse alluvusest küberväejuhatusele nii side remonditöökoda kui kesksed sidelaod koos vastava asjaajamisega. 1. veebruaril 2024 saigi eespool nimetatute teoks. Sel aastal korrastatakse sidelogistika protsessid selliselt, et olla valmis kaitsevägele värskelt hangitud uute võimete integreerimiseks.

Üks Ukraina sõja õpikogemus on, et tihedalt relvaliidide vaheline koostöö on lahinguväljal edu alus. Ka siin on küberväejuhatusel oma tähtis roll täita, sest vastutame küberruumi keskkonna loomise eest, kuhu kõik üksused informatsiooni jagamiseks ning koordineerimiseks koonduksid. Eesti diviisi loomine ning vajadus selle lõimimiseks liitlastega andis tagatavale küberkeskkonnale tugevalt rahvusvahelise mõõtme.

Küberväelaste tegevused õppusel Must Kast 2024.

FOTO: ARDI HALLISMAA / KAITSEVÄGI

Nii algaski 2023. aasta alguses vastava side- ja IT-süsteemi, Eesti missioonivõrgu (EST MN) arendus, et luua võimalused liitlaste süsteemidega liitumiseks. Siinjuures tuleb mainida, et liitlaste kogemusele tuginedes võtab sellise süsteemi loomine aega planeerimisest esimese prototüübini vähemalt kaks kuni kolm aastat.

Ukraina sõda on õpetanud, et igasuguste side- ja IT-süsteemide hukukindlusele tuleb senisest veelgi enam tähelepanu pöörata.

Nimi «missioonivõrk» näitab, et süsteemi ülesehituses on võetud aluseks NATO Federated Mission Network kogukonna väljatöötatud juhised, reeglid ja põhimõtted.

Ühtsel reeglistikul põhinevad süsteemid võimaldavad omavahel kiire ühildumise ning tagavad ka süsteemide usaldusväärsuse, mis rahvusvahelises keskkonnas pole üldse vähetähtis. Mis veelgi olulisem, ühtsed põhimõtted annavad võimaluse liitlaste eri lahingujuhtimissüsteemide info automatiseeritud jagamiseks.

2023. aasta lõpu seisuga on Eesti missioonivõrk diviisi tasemel igapäevases kasutuses ning ka liidestus esimese liitlaste süsteemiga on tehtud. Tulevastel aastatel jätkub süsteemi laiendamine nii horisontaalis ehk teistesse väeliikidesse, kui vertikaalis ehk eri allüksusteni, ja ka liitlastega ühinemiste arv kasvab.

Ukraina sõda on õpetanud, et igasuguste side- ja IT-süsteemide hukukindlu-

Küberruum on inimeste loodud tehiskeskkond, mis suures üldistusastmes koosneb andmekeskustest, võrgulülititest, sidevõrkudest ning mitmesugustest andmetöötlaste keskkondadest ja vahenditest.

sele tuleb senisest veelgi enam tähelepanu pöörata. Kui 2022. aasta veebruaris Venemaa täiemahulise sissetungiga Ukrainasse kaasnenud küberrünnakud on maailmas leidnud mitmekülgset ja laialdasest käsitlust, siis vähem on räägitud erisuguste side- ja IT-süsteemide ning nende osade füüsilisest hävitamisest, kasutades kaudtulelööke või kas või diversiooni.

Meeldetuletuseks, et küberruum on inimeste loodud tehiskeskkond, mis suures üldistusastmes koosneb andmekeskustest, võrgulülititest, sidevõrkudest ning mitmesugustest andmetöötlaste keskkondadest ja vahenditest. Kõik eespool nimetatud vajavad töötamiseks elektrit, viimase puudumine võib viia ka küberruumi kadumiseni.

Järelkult tuleb juba süsteemide arhitektuuri planeerimisel arvestada nii võimalike küber- kui ka füüsiliste ohtudega. Siin tuleb Ukraina kogemus eriti kasuks, sest tänapäeval maailmas laialdaselt kasutatavad tsiviilmaailma IT parimad praktikad eelistavad kulutõhusust hukukindlusele.

Kui küberruumis oleme suhteliselt hukukindlad, siis peame mõtlema ka füüsilisele kaitsele.

Kui küberruumis oleme suhteliselt hukukindlad, siis peame mõtlema ka füüsilisele kaitsele ja siin on oluline laiapidne riigikaitse, kus nii avalik, era- kui militaar-sektor peavad tegema tihedat koostööd.

Kõige parem lahendus on sümbioos kõigi poolte süsteemidest ja võimalustest. See tekitabki olukorra, kus vastasel on väga raske sidesüsteeme hävitada või lõplikult rivist välja lüüa, sest on saavutatud hajutatus, mis muudab positsioneerimise ning sihtmärgistamise keeruliseks.

Võimaluste rohkus ja mitmekülgsus teevad meid tugevamaks. See on ka küberväejuhatuse üks eeloleva aasta suurimaid eesmärke: saavutada veel parem ja viljakam koostöö eri poolte vahel. Et hajutada riske ja olla kaitstumad. ||

Sidekooli väljaõppel kaitseväge akadeemias.

FOTO: MARTIN PEDAJA / KAITSEVÄGI

Õhuseiredivisjoni reservväelased tutvusid 2022. aasta Siilil USA lennubahenditega Pärnu lennuväljal.

FOTO: AARNE SEPPEL / KAITSEVÄGI

Õhuväele oli 2023. aasta murranguline, kuna 2022. a eraldati raha keskmaa-õhukaitsevõime loomiseks ning nüüd jõuti juba ostulepingu sõlmimiseni.

ÕHUKAITSE TUGEVNEB OLULISELT

TOOMAS LENTS

major, õhukaitsedivisjoni ülem

Riigi kaitseinvesteeringute keskuse (RKIK) eestvedamisel allkirjastati 11. septembril 2023 ostuleping keskmaa-õhukaitseraketisüsteemide IRIS-T SLM (*InfraRed Imaging System Tail / Thrust vector-controlled Surface-Launched Medium range*) soetamiseks Saksamaa kaitsetööstusettevõtetelt Diehl Defence.

Uue võime rakendamiseks loodi 1. juulist 2023 õhuväe koosseisu õhukaitsedivisjon, mille ülesandeks saab elanikkonna, kriitilise taristu ja relvajõudude kaitse õhurünnakute eest NATO integreeritud õhu- ja raketikaitseüsteemi (NATINAMDS) koosseisus.

Venemaa täiemahuline kallaletung Ukrainale 24. veebruaril 2022 algas tavapäraselt õhu- ja raketilöökidega ning õhurünnakud on toimunud iga päev. See on taas tõestanud, et õhukaitse on kriitilise tähtsusega elanikkonna, kaitseväge üksuste ja taristu kaitsmiseks õhurünnakute eest.

Kardinaalselt halvenenud julgeolekukeskkond andis ka Eestile viimase tõuke keskmaa-õhukaitse võimelünga täitmiseks. Paraku on moodsate mobiilsete õhukaitsesüsteemide hind väikeriigile üsna kõrge, mistõttu oli vaja leida lisaraha. Eesti valitsus otsustas hankeks eraldada riigieelarvest lisavahendid 2022. aasta septembris.

Keskmaa-õhukaitse puudus ka Lätis ning kaitsekoostöö lõunanaabriga andis võimaluse ühishanke raames säästa raha suurema hulga süsteemide koos ostmi-

sel. Eesti ja Läti sõlmisid keskmaa-õhukaitsesüsteemide soetamiseks ühishanke kavatsuse protokollid 2022. aasta juunis NATO tippkohtumisel Madridis ning juba järgmisel kuul sõlmis RKIK kokkuleppe Läti kaitseministeeriumiga ühishanke alustamiseks.

Õhukaitse on kriitilise tähtsusega elanikkonna, kaitseväge üksuste ja taristu kaitsmiseks õhurünnakute eest.

RKIK-i eestvedamisel töötati välja hanketingimused, koos kaitseväge esindajatega hinnati tehtud pakkumisi ning peeti pakkujatega läbirääkimisi. Eesti ja Läti ühesugused keskmaa-õhukaitsesüsteemid annavad NATINAMDS-i koosseisus omakorda võimaluse planeerida ja korraldada ühist aktiivõhukaitset, edendada koostalitlusvõimet, teha ühiselt väljaõpet, vahetada kogemusi ning jagada varuosi ja laskemoona.

RKIK korraldas eduka pakkuja väljaselgitamiseks põhjaliku turu-uuringu, mille käigus suheldi kuue rahvusvahelise ettevõttega.

Keskmaa-õhukaitse puudus ka Lätis ning kaitsekoostöö lõunanaabriga andis võimaluse ühishanke raames raha säästa.

Parima pakkuja valikul arvestati süsteemi suutlikkust, kogumaksumust, elutsükli maksumust järgnevat 30 aastaks, tarneaega ja ka kohaliku tööstuse kaasatust. Hanke eesmärk oli saada nii kiiresti

kui võimalik parim keskmaa-õhukaitseraketisüsteem soodsaima hinnaga.

Kaitsettevõtete pakkumisi sõeluti põhjalikult ning Diehl Defence'i lõplik pakumine IRIS-T SLM süsteemidele vastas eelnimetatud kriteeriumitele kõige enam. Järgmine ülesanne on hoolitseda selle eest, et esimesed süsteemid õigel ajal Eestisse kohale jõuaks.

Ligikaudu 400 miljoni suuruse hanke puhul on tegemist seni suurima kaitsevaldkonna lepinguga Eesti ajaloos.

Ligikaudu 400 miljoni suuruse hanke puhul on tegemist seni suurima kaitsevaldkonna lepinguga Eesti ajaloos. Keskmaa-õhukaitsevõime loomise maksumus sisaldab nii raketisüsteeme, rakette, toetavaid elemente kui ka väljaõpet, varustust, taristut, personalikuluseid ning muid kaasnevaid kulusid.

RKIK-i sõlmitud raamleping Diehl Defence'iga loob tulevikus eelduse ja võimaluse lisada süsteemile erisuguseid modifikatsioone, sealhulgas kaugmaavõime, kasutades laskeseadmeid IRIS-T SLX raketidega.

Süsteem on tõhus nii hävitajate, pommitajate, kopterite neutraliseerimiseks kui ka paljude muude õhurünnakute ärahoidmiseks.

Hangitav õhukaitseraketisüsteem IRIS-T SLM on efektiivne mehitatud või mehitamata õhusõidukite, tiibrakettide, juhitavate relvasüsteemide ning teatud tüüpi ballistiliste raketide hävitamiseks. Teisisõnu on süsteem tõhus nii hävitajate, pommitajate, kopterite neutraliseerimiseks kui ka paljude muude õhurünnakute ärahoidmiseks, sealhulgas rünnakud varitseva õhuründemoonaga (näiteks Iraani päritolu Shahed-136).

Mitmed Saksamaa antud süsteemid on kasutusel Ukrainas, sh Kiievi kaitsmiseks,

Keskmaa-õhukaitseraketisüsteem.

FOTO: DIEHL DEFENCE

ning lühikese ajaga tabati üle 110 sihtmärgi, millest enamik olid tiibraketid, sh Kalibr. Tabamistäpsus oli peaaegu 100 protsenti ning muu hulgas tõkestas IRIS-T SLM süsteem edukalt Venemaa rünnaku 12 tiibraketiga Kiievile 2023. aasta alguses. IRIS-T SLM õhukaitsesüsteemid on seega ennast lahingus Venemaa õhuründevahendite vastu igati tõestanud ja ka Ukraina esindajad on kiitnud süsteemide tõhusust.

IRIS-T SLM relvasüsteem koosneb radarist, tulejuhtimiskeskusest, laskeseadmetest ja muudest toetavatest elementidest (näiteks laadimisseadmed, mobiilsed varuosakonteinerid ja töökojad). Süsteemi osised on mobiilsed ja väga kiiresti ümberpaigutatavad, kasutades suure läbivusega veokeid. Süsteemi radar on suuteline kuni 250 km kaugusel avastama, jälgima ja liigitama kõiksuguseid kiirelt manööverdavaid sihtmärke.

IRIS-T SLM relvasüsteem koosneb radarist, tulejuhtimiskeskusest, laskeseadmetest ja muudest toetavatest elementidest.

Tulejuhtimiskeskuses on mitmed (andme-)sideühendused, sisseehitatud võime missiooni planeerimiseks, õhuseireks, tuleülesannete täitmiseks ning mitmesuguste laskeseadmete juhtimiseks. Laskeseade ise kannab kuni kaheksa raketikonteinerit ning on võimeline laskma 360° ulatuses, mõjutades korraga paljusid sihtmärke ja kiiresti neutraliseerides ohte kuni 40 kilomeetri kauguselt ja 20 kilomeetri kõrguselt.

Hooldusvabad ja pika garanteeritud elueaga suletud raketikonteinerid võimaldavad kiiret laadimist ja väikseid elutsüklikulusid. IRIS-T SLM raketid on õhk-õhk-raketi IRIS-T ning lühimaa-pind-õhk-raketi IRIS-T SL edasiarendus. Lühimaa-õhk-õhk-rakett IRIS-T on omakorda kuue Euroopa riigi ühisprojektina Diehl Defence'i eestvedamisel välja arendatud. Tegemist on siiani moodsaima ja levinuima viienda põlvkonna õhk-õhk-raketiga, mida alates 2005. aastast on toodetud üle 5000.

IRIS-T SLM keskmaaraketil on suunatava gaasivooluga tahkekütusel töötav suitsuva-

ba rakettmootor, mis võimaldab arendada üle kolmekordset helikiirust ja saavutada ülimalt hea manööverdusvõime, et tabada kõiki ettenähtud sihtmärke. Raketil on andmesideühendus, mille abil saab anda raketi käsklusi tulejuhtimiskeskusest. Sihtmärgi läheduses heidetakse küljest õhutakistust vähendav ninakoonus, mis katab raketi segamiskindlat infrapuna-sihtimisseadet ning lõppfaasis sihtub rakett iseseisvalt.

Arenduses on võimsama mootoriga kaugmaa radarjuhitavad raketid IRIS-T SLX, mille laskekaugus on 80 km ja laskekõrgus 30 km. Enne Venemaa täiemahulist sissetungi Ukrainasse oli IRIS-T SL pind-õhk-tüüpi õhukaitsesüsteeme hankinud vaid

mõni üksik riik, kuid nüüdseks on ostudest teada andnud peale Saksamaa, Eesti ja Läti ka Sloveenia.

Süsteemi ostjate nimekiri pikeneb veelgi, kuna Saksamaa juhtimisel loodi 2022. aasta oktoobris uus algatus European Sky Shield Initiative (ESSI), mille eesmärk on edendada õhu- ja raketikaitset Euroopas ning mille üks komponentidest on ka IRIS-T SLM.

ESSI katab plaani järgi ära õhu- ja raketikaitse eri kihid. ESSI-ga on liitunud Eesti ja veel 20 Euroopa riiki, sealhulgas NATO-välised Austria ja Šveits. Tänu ESSI-le suureneb koostegutsemisvõime ning tugevneb ka kogu Euroopa õhukaitse. ||

Lennuki saabumine Ämari lennubaasi.

FOTO: ARDI HALLISMAA / KAITSEVÄGI

Moodustati õhukaitsedivisjon

Vabariigi valitsuse määrusega loodi 2023. aasta 1. juulist õhuväe koosseisu uus väeüksus – õhukaitsedivisjon (ÕKD), mis tagab Eesti vabariigi õhuruumi puutumatus, planeerides ja teostades aktiivõhukaitseoperatsioone. Alaliselt Ämaris paiknev ÕKD koosneb staabist ja raketipatareidest. ÕKD võtab peatselt kasutusele hangitavad mobiilsed õhukaitseraketisüsteemid IRIS-T SLM, et hoida ära õhurünnakuid sõbralikele üksustele, olulistele objektidele ning Eesti elanikele piirkondades, kuhu süsteemid on parasjagu paigutatud.

Samuti piiravad ÕKD raketipatareid vastase õhuründevahendite tegevusvabadust. Õhukaitseraketisüsteemid on ühtlasi väga kiiresti ümberpaigutatavad, mis võimaldab reageerida olukorra muutumisele ja hetkevajadustele. ÕKD hakkab määratud õhukaitseülesandeid täitma koostöös teiste kaitseväge ning liitlaste üksustega, kuna on võimeline lõimima neid oma tegevusse. Samuti õpetab ÕKD ajateenistuse käigus välja õhukaitsedivisjoni reservväelasi.

Ukrainas ennast lahingus tõhusana tõestanud keskmaa-õhukaitseraketisüsteemide IRIS-T SLM hankimine on Eesti riigikaitse jaoks märgilise tähendusega ning enneolematult mahukas projekt, mis samas tugevdab suuresti Eesti julgeolekut.

Õhukaitse on küll üpris kallis, aga kriitilise tähtsusega kaitseväge ja Eestis paiknevatele liitlastele, et kaitsta Eesti elanikke ning tsiviil- ja militaar-taristut õhurünnakute eest. Venemaa pidevad raketirünnakud Ukraina tsiviilelanikkonna ja-taristu vastu on seda veenvalt tõestanud. ||

PPA ja mereväe laevastike
ühendamise tseremoonia.

FOTO: MARTIN PEDAJA / KAITSEVÄGI

MEREVÄGI AASTAL 2023: OLULISELT SUURENES LAEVATÖRJEVÕIME

JÜRI SASKA

kommodoor, mereväe ülem

Mereväe aasta 2023 möödus sündmusterohkelt. Kohe aasta algus oli tormiline, kuna jaanuari esimestel päevadel toimus kaua oodatud ja pikalt arutletud laevastike liitmine. Kaitseväge (KV) koosseisu liideti politsei- ja piirivalveameti (PPA) ning mereväe laevastikud, mille tulemusena tuli KV koosseisu ligi 80 uut kaitsevaelast, kes teenivad laevadel ja kaldateenistuses. Peale laevade tuli kaitsevärke üle ka kaldaradarivõrk.

PPA lennu- ja merepääste koordinatsioonikeskus ning mereväe mereoperatsioonide keskus viidi ühele pinnale, mis tõhustas suurel määral merejulgeoleku infovahetust. Koos nende muudatustega tuli kaasa ka merereostustõrje. See on valdkond, millega merevägi ei ole varem üldse kokku puutunud, kuid õnneks tulid üle ka selle valdkonna spetsialistid, mistõttu mingit lünka selles ei tekkinud.

Laevastike ühendamine lõi head eeldused keerulistes olukordades riigi vahendite efektiivseks kasutamiseks ja informatsiooni liikumiseks. Võiks ju küsida, miks me sellest nii vähe kuuleme, kui see kõik nii hea on. Lihtne vastus sellele on: sellepärast ei kuulegi, kuna see on läinud väga hästi. Aastatepikkuste arutelude järel on lõpuks saanud selgeks ka see, kes vastutab Eesti riigis mereolukorrateadlikkuse eest – merevägi.

Teine tähtis muudatus, mis suurendas kaitsevõimet, oli laevatõrjeraketisüsteemide tarne ning rannikukaitsedivisjoni loomine. Laevatõrjeraketid koos juba varem hangitud meremiinidega tõstab mereväe kineetilise võime enneolematule tasemele. Miinide ja raketide kombinat-

sioon asetab võimaliku agressori tõsise dilemma ette, kui mõttekas ja võimalik on üldse Eesti ründamine merelt. Ka ajateenijate arvu kasv on märgatav ja küündib peaaegu 300 inimeseni aastas.

Juuni alguses toimus BALTOPS 2023 õppuse aktiivse faasi alguse konverents. See oli meie 30-aastase taasisesvunud mereväe kõigi aegade suurim konverents, mida võõrustada. Tallinna eri sadamaid külastasid üle 30 liitlaste sõjalaeva ja üle 3000 ohvitseri, madruse ning sõduri. Mereväe väike, kuid hästi organiseeritud meeskond sai konverentsi korraldamisega suurepäraselt hakkama, seda muidugi koostöös teiste KV üksustega.

Pärast täiemahulise Venemaa sissetungi algust Ukrainasse ja tundmatute osaliste poolt North Stream torujuhtme lõhkumist on kriitiline meretaristu onud erilise tähelepanu all. Jälgime hoolikamalt merel toimuvat, eriti meretaristu ümber. Oktoobris toimunud Balticconnector ja Elisa sidekaabli lõhkumine oli meile äratuskellaks, et see ei ole miski, mis juhtub kuskil kaugel ja kellegi teisega, vaid siinsamas meie nina all ja meie enda ühendustega.

Me saame nüüd öelda, et riigisisises ja rahvusvahelises kriisihalduses saame juba üha paremini hakkama. Mereväe vaatest saan uhkusega öelda, et tulime oma ülesannetega edukalt toime. Meie miinijahtijad ja tuukrid on endiselt kõige paremad, sest ainult nende abiga saab veealuseid anomaaliaid kaardistada ja identifitseerida. Ka seal on tehnoloogiliselt arenguruumi, kuid oleme siiski heas seisus.

Möödunud aasta jooksul alustasime ka prooviprogrammiga, kuna koostöös Jacob Westholmi gümnaasiumiga tutvustame riigikaitseõpetuse klassidele teenistust mereväes. Esialgse tagasiside põhjal võib öelda, et algus on olnud edukas ja õpetlik mõlemale poolele. ||

Mereväe väekaitsekompanii ajateenijate paadiharjutused.

FOTO: ALEKSANDER ESPENBERG / KAITSEVÄGI

EML Ugandi laineid murdmas.

FOTO: ALLAR VAHA / KAITSEVÄGI

Viimased aastad on NATO-le olnud muutuste aastad. Heaks on kiidetud uus 2022. aasta NATO strateegiline kontseptsioon, heidutus- ja kaitsehoiak, sellega kaasnev plaanide perekond ning uus väemudel.

NATO STAABIELEMENDI UUENEV ROLL

PEETER IVASK

mereväekapten

NATO staabielemendi ülem

Defineeritud uuendatud ohuhinnang NATO strateegias annab selge suunise kollektiivkaitsesele ning määratleb üheselt Venemaa kui peamise ja otsese ohu liitlastele.

Venemaa on seda tõestanud agressiivse vallutuspoliitikaga ja 24. veebruaril 2022 alustatud laiaulatusliku rünnakuga Ukraina vastu. See on vaid lühike loetelu NATO muutumisest. Pärast poliitiliste otsuste vastuvõtmist tippkohtumistel on NATO staapidel ja väejuhatustel töörohke aeg otsuste elluviimise ja rakendamise ettevalmistamisel. Planeeritavad muutused ei jäta ka NATO staabielemente kõrvale ning nende olulist rolli on rõhutatud mitmes strateegilise taseme dokumendis.

NATO staabielemendid loodi 2014. aasta Walesi tippkohtumisel kinnitatud valmiduse tegevuskava (*Readiness Action Plan* ehk RAP) alusel. See tegevuskava sisaldab kahte peamist tegevusmeetmete kogumit. Esiteks NATO kindlusmeetmed (*assurance measures*) ja teiseks kohandamismeetmed (*adaptation measures*).

NATO staabielement täitis oma osa mõlemas meetmete kogumis. NATO alaline kohalolu staabielementidena ning lipp kinnitasid NATO toetust kõigile liitlastele kindlusmeetmete kogumis. Samas staabielementide peamine ülesanne kiiresti ja sujuvalt planeerida, kooskõlastada ja ette valmistada liitlasüksuste siirmist on osa kohandamismeetmetest.

NFIU liputoimkond Eesti Vabariigi aastapäeva 2022. a paraadil.

NATO kiirreageerimisjõud, mis loodi Walesi tippkohtumise järel, olid suurusjärgus 40 000 inimest. Uue NATO väemudeli puhul räägitakse aga kuni 500 000 võitleja suurusest jõust. Praeguste muutuste valguses võime tõdeda, et NATO staabielemendi roll pole kuhugi kadunud ja NATO-l on üksuste siirmisega seotud probleeme veelgi rohkem.

Staabielementide peamine ülesanne kiiresti ja sujuvalt planeerida, kooskõlastada ja ette valmistada liitlasüksuste siirmist on osa kohandamismeetmetest.

NATO on alustanud põhimõttelisi muutusi ka oma logistika kontseptsioonis, kus liigutakse varem toimunud ja missioonidel kasutatud vägede rahvuslikult toetusel kollektiivse, rahvusvahelise logistika kontseptsiooni poole.

NATO on loonud mitmeid toetuse ja logistika staape, et tagada vägede siirmine ning hilisem toetus. Selleks loodi Saksa- maale ühendvägede toetus- ja tagamis- väejuhatatus (*Joint Support and Enabling Command* ehk JSEC) ning Brunssumi ja Napoli ühendväejuhatuste peakorterite juurde eraldi ühendlogistika ja toetusgrupi staabid (*Joint Logistics and Support Group Headquarters – JLSG HQ*).

Eesti kuulub Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabi alla, mis asub Hollandis.

Eesti kuulub Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabi alla, mis asub Hollandis. Meie operatsiooniteatri vägede siirmise ja toetuse juhtimise üleminek kirdekorpuselt Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabile 1. jaanuarist 2024 on oluline muudatus.

See staap juhib ja koordineerib liitlasvägede siirmist ja toetamist Eestist kuni Ungarini. Uut kontseptsiooni katsetati staabiõppusel Steadfast Jupiter 2023 ning seejärel otsustati ka NATO staabielemendid

FOTO: VALNER VÄINO / KAITSEVÄGI

NATO staabielemendi ning Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi liikmed tutvumas Paldiski Lõunasadama võimetega.

FOTO: MERLE NORIT / NATO STAABIELEMENT

allutada Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabile.

Vägede kiireks ja sujuvaks siirmiseks on vaja planeerida ja ette valmistada vajalik taristu ning ressursid. Peale selle on siirmise juhtimiseks ja hilisema vägede toetuseks vaja koordineerida tegevusi ning tagada olukorrateadlikkus.

Kuna liitlasvägede siirmine on planeeritud mitmesse eri riiki, siis on Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabile hädavajalik, et nendes riikides oleks staabielemendid, mis lähtudes riikide eripärast toetavad juhtimist, planeerimist, koordineerimist ja olukorrateadlikkuse tagamist.

See on olnud NATO staabielementide peamine ülesanne nende loomisest alates ja seega oli ka alluvussuhte muutmine loogiline samm. NATO staabielemendid on kui omamoodi adapterid, mis muudavad NATO vajadusnõuded riikidele mõistetavaks ja vastupidi riikide erisused NATO-le ühtseks informatsiooniks. Kui enne võis vaadelda NATO staabielemente kui eraldiseisvaid üksusi, mis toetasid NATO kiirreageerimisjõudude siirmist konkreetsesse riiki, siis nüüd on need oluline osa kogu operatsiooniteatri logistika võrgustikust, mida juhib ühendlogistika ja toetusgrupi staap.

NATO logistika kontseptsioon jaguneb neljaks liiniks. Esimene ja teine on taktikaline toetus, mille eest vastuta-

vad taktikalised üksused. Näiteks vastutab diviis oma brigadide ja korpuse diviiside toetamise eest. Sama kehtib ka õhu- ja mereväes.

Kolmas liin on aga operatsiooniteatri logistika ja selle eest vastutab ühendväejuhatuse ülem. Seda viib ellu ühendlogistika ja toetusgrupi staap talle allutatud üksuste abil.

Kolmanda liini logistika ja toetuse alla kuulub vägede siirmine operatsiooniteatris, selle logistikabaasi loomine, ühendlogistika ja toetusvõrgustiku (*joint logistics support network* ehk JLSN) loomine ja juhtimine, meditsiini toetus, vastuvõtva riigi toetuse korraldamine ning rahvuslike toetuselementide koordineerimine. Kolmanda liini ülesanne on luua ühenduskohad neljanda ja teise liini logistikaga. See tähendab, et korpused ja diviisid saaksid oma varud õigeaks ajaks operatsiooniteatri logistikabaasist kätte ning haavatud evakueeritud. Teiselt poolt aga riikide saadetud lisaüksused ja -varustus liiguks ettenähtud aladele või laadustamiskohtadesse.

Oluline osa kolmanda liini logistikast on ka liikumiste koordineerimine ja juhtimine. Arvestades et tegemist on tõenäolise konfliktipiirkonnaga ja transportida on vaja korraga suuri koguseid kaupa, tehnikat ja üksuseid, on selle

korraldamine võtmetähtsuga. Selle kõige juures on tähtis koordineerida ja samakõlastada riigi toimimise jaoks vajalike tsiviilvarude täiendamist, milleks enamjaolt on kasutada sama taristu.

Milliseks siis kujuneb NATO staabielementide uuenenud roll? Aasta 2024 on NATO staabielementide jaoks muutuste rakendamise aasta, kui tuleb lõpule viia uus alluvussuhe Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabiga ja seetõttu uuendada ka NATO operatsiooni- ja taktikalised plaanid. Uuenenud rollina keskendub NATO staabielement Eestis Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabi toetamisele, korraldades NATO kolmanda liini logistikat, ning see ei hõlma ainult Eesti territooriumil toimuvaid tegevusi.

See tähendab operatsiooniteatri logistikabaasi, ühendlogistika ja toetusvõrgustiku planeerimist ning koordineerimist kaitseväge ja teiste riigiasutustega, vastuvõtva riigi toetuse määratlemist ning liitlaste liikumiste jälgimist ja koordineerimist. Oluline osa on pidev olukorrateadlikkuse hoidmine, et tagada valmisolek kiireks liitlasvägede siirmiseks ja toetamiseks.

Arvestades Eesti geograafilist väiksust, puuduvat operatiivsügavust ning piiratud ressursse on vaja tagada ühend-

logistika ja toetusvõrgu valmisolek juba rahuajal. See aitab kriisimeetmete rakendamisel riigil olla valmis liitlasüksuste vastuvõtuks ning toetuseks. Eesti staabielemendi roll on ka ühendlogistika ja toetusvõrgustiku koordineerimine naaberriikide staabielementidega ning tagada sellega suurem olukorrateadlikkus Eesti kaitsevägele saabuvate üksuste või varustuse liikumisest.

Soome ja Rootsi liitumine NATO-ga lisab siia juurde ka põhjapoolsed naabrid. Staabielemendi peamine roll on integreerida NATO operatsioonitasandi logistika juhtimine Eesti kaitseväge peastaabi ja toetuse väejuhatusega.

Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staap on oma olemuselt väike ja selleks, et juhtimine ja kooskõlastus toimiks kogu operatsiooniteatri ulatuses, on NATO staabielemendid asendamatud üksused, hoides kontakti vastuvõtva riigi struktuuridega, luues olukorrateadlikkust ning koordineerides tegevusi kohapeal. Seetõttu kujuneb NATO staabielementide rolliks esindada Brunssumi ühendlogistika ja toetusgrupi staabi vastuvõtvas riigis ning vastuvõtvat riiki ühendväejuhatuse operatsiooniteatri logistikabaasis. Samuti toetada NATO taktikaliste toetusplaanide väljatöötamist ning koordineerida seda vastuvõtva riigi kaitseväge ja teiste riigiasutustega. ||

Hetk Balti kaitsekolledži SLC ja CSELC kursuste lõpuaktuselt kaitseministeeriumis.

FOTO MIHKEL LEIS / KAITSEVÄGI

Nii nagu Skandinaavia maades ja teistes Balti riikides oli Eestis pikki aastaid allohvitseride hariduses lünk ülemveeblike tasemel, kuid alates eelmisest aastast on rahvusvaheline ülemveeblikursus Balti kaitsekolledžis üks neljast põhikursusest.

RAHVUSVAHELINE ÜLEMVEEBLIKURSUS BALTI KAITSEKOLLEDŽIS

PEETER EINBAUM

Balti kaitsekolledži ülemveeblikursuse projektijuht ja kursuse ülem 2017–2023

Katseaja lõppedes muutus kursus kõigile Balti riikidele allohvitseride karjäärimudeli osaks. Sellega toetab rahvusvaheline projekt eeskätt Eesti ja Baltikumi sõjalist haridust.

Mais 2017 Stockholmis toimunud iga-aastaselt Põhjala ja Baltikumi kaitseväge juhatajate nõupidamisel käidi esimest korda välja idee luua rahvusvaheline ülemveeblikursus. Ajendiks oli Põhjala riikide ühisarusaam, et kõigis Skandinaavia riikides allohvitseride haridussüsteem lõpeb ühendoperatsioonide tasemega, samas kui üha enam allohvitseri edutatakse nii rahvuslikus kui rahvusvahelises keskkonnas strateegilisele tasemele, toetades kaitseväge juhatajaid ning väeliikide ülemaid.

Samal ajal puudus aga vastav ettevalmistus, mis aitaks edutatavaid allohvitseri sellise ülemineku ajal. Soov oli luua rahvusvaheline kursus ja leiti, et just Balti kaitsekolledž kui rahvusvaheline professionalset militaarharidust andev asutus sobiks kursuse loomiseks suurepäraselt.

Nii sündis kaheksat Balti mere riiki, Ameerika Ühendriike, Kanadat ja NATO-t ühendav rahvusvaheline töögrupp, mis töötas välja kursuse algse formaadi. Plaa-

nis oli kõigepealt kursus sisse töötada ja jooksvalt vajadustele sobivaks teha ning alles seejärel lisada Balti kaitsekolledži põhikursuste nimekirja, mis 2023. aastal ka teoks sai.

Põhjala ja Baltikumi kaitseväge juhatajate nõupidamisel käidi esimest korda välja idee luua rahvusvaheline ülemveeblikursus.

Esimese kursuse avamiseni jõuti sügiseks 2019. Edasisest arengust on saanud edulugu, kus esimesest ülemveeblikursusest (*Command Senior Enlisted Leaders' Course*) 13 allohvitseriga kaheksast riigist on viie aastaga saanud Euroopas ja Põhja Ameerikas laialdaselt tunnustatud kursus, kuhu pääsemiseks riigid konkureerivad.

Nii on 2024. aasta alguseks kursuse läbinud 95 inimest 22 riigist. Kuigi põhi-fookuses on Balti merega piirnevad riigid, kes aitasid ühiselt kaasa kursuse loomisele, liitub igal aastal väike arv muudest geograafilistest piirkondadest pärit liitlas- ja partnerriike.

Ilmekaks kursuse kvaliteedi näitajaks saab pidada lõpetajate hilisemat teenistuskäiku. Nii võib kursuse läbinuid leida NATO ühendväejuhatuse ja väeliigi ülemveeblike seas. Samuti NATO korpuste ning

diviiside veeblite tasemel. Rahvuslikus kontekstis on kursuse läbinud mitu rahvuslikku ülemveebliit ning kümneid väelike veebleid.

MIDA ÕPETATAKSE?

Tähtis on kõrgematele allohvitseridele omane rikkalik teenistuskogemus liita nende jaoks uudse strateegilise keskkonnaga. Erinevalt ohvitseridest, kelle formaalne haridus aitab omandada akadeemilise mõtlemise, on allohvitserid oma teenistuse tõttu ennekõike praktikud ning nende eelnev väljaõpe on keskendunud peamiselt teenistuse praktilistele aspektidele. Samas ülemveebliite institutsioon seob taktikalise, operatiiv-strateegilise ja strateegilis-poliiatilise taseme, mistõttu keskendub kursus eelkõige akadeemilise mõtlemise arendamisele ja suure pildi loomisele.

Kursusekava näeb ette strateegilise taseme juhtimist, rahvuslikku julgeolekut, rahvusvahelisi suhteid ning sõjanduse tuleviku suundumusi.

Kursusekava näeb ette strateegilise taseme juhtimist, rahvuslikku julgeolekut, rahvusvahelisi suhteid ning sõjanduse tuleviku suundumusi. Peale formaalse õppekava lisab hindamatut väärtust ka võimalus olla pikema perioodi vältel koos erineva taustaga kolleegidega.

Kolme kuu jooksul läbitakse intensiivsed distants- ja kontaktõppe sessioonid ning käiakse õppereisidel. Õppe kulminatsiooniks on ühissessioon kõrgemate ohvitseride kursusega (*Senior Leaders Course*), mille käigus toimub mõlema kursuse ühine lõputseremoonia.

ÕPPETUNNID

Selle artikli autor oli idee sünnist kuni suveni 2023 kirjeldatud haridusprojekti koordineerija, mistõttu võib isiklikust kogemusest esile tuua mõned olulised tähelepanekud:

- a) katseperioodi rakendamine 2019–2022 osutus arukaks teoks, kuna andis võimaluse õppekavaga eksperimenteerida ning säilitas kursuse loonud riikide aktiivse osaluse võimalused;

Balti kaitsekolledži SLC ja CSELC kursuste lõpuaktus.

FOTO MIHKEL LEIS / KAITSEVÄGI

- b) võimalus kaasata varasemaid Baltikumist pärit lõpetajaid järgnevate aastate kursuste ettevalmistamisel ja korraldamisel on leidnud positiivset tagasisidet ning see annab Balti riikidele läbipaistvuse ja loob omalaadse «värbamisvälja» tuleva kursuse ülemate leidmiseks;
- c) rahvusvaheliselt tunnustatud ainepunktide ehk EAP-de väljastamine on parandanud kursuse mainet;
- d) formaalse õppekavaga saab suurendada liitlas- ja partnerriikide olukorrateadlikkust Balti mere julgeolekuolukorrast;
- e) kursuse positiivse kuvandi tõttu on Balti kaitsekolledž saavutanud rahvusvahelise tuntuse ning kujundanud selle omalaadseks allohvitseride hariduse oivakeskuseks;
- f) Balti kaitsekolledžis korraldatava rahvusvahelise ülemveeblikursuse edu on innustanud mitmeid riike ja regioone sarnase kursuse loomisele;
- g) saavutatud edu põlistamiseks on alanud kursuse NATO sertifitseerimise toimingud.

KOKKUVÕTE

Balti kaitsekolledži ülemveeblikursus on suurepärase näide uute haridusprojektide olulisusest ja mõjust. Poliitilise tahte, vahendite ja motiveeritud inimeste toel saame luua uusi teedrajavaid haridusformaate.

Seejuures on toime mitmetahuline. Ühest küljest lisandub kolme Balti riigi ühisrahastusena Eestisse uus kursus ja teisipidi tekib võimalus mõjutada liitlas- ja partnerriikide (militaar-)haridussüsteemi ning suurendada nende olukorrateadlikkust.

Viimaks välistab kursuse rahvusvahelise muutmise liialt Baltikumi-keskseks. Kuna pidevalt õpitakse midagi mitteformaalselt ka kaaskursuslastelt, siis annab programm tervikuna tasakaalustatud ja laiapindse ülevaate strateegilisest julgeolekust, liitlassuhetest ning rahvusvahelisest olukorrast.

Kokkuvõttes on Balti kaitsekolledži ülemveeblikursuse loomise kogemust võimalik üle kanda ka teistele Eesti julgeoleku- ja kaitsevaldkonnaga tegelevatele haridusasutustele. ||

Andis välja kaitseväe peastaabi strateegilise kommunikatsiooni osakond

Teostas küberväejuhatuse strateegilise kommunikatsiooni keskus

Koostas ja toimetas Heiki Suurkask

Keeletoimetas Diina Kazakova

Kujundas Ivo Sokka

Kaanepildi tegi Marcus Liinamäe

Trükkis trükikoda Joon

ISSN 2613-3334

EESTI KAITSEVÄGI